

banka ve ekonomik yorumlar

Sayın Okurlarımız

Ekonomik Göstergeler

Ekonomik Yorumlar

Prof. Dr. Erdoğan Alkin
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan
Doç. Dr. Tansu Çiller
Besim Bzykal

Dördüncü Beş Yıllık Plan
Döneminde Dış Ekonomik İlişkiler
Prof. Dr. Erdoğan Alkin

I. Ulusal Bankacılık Kongresi'nin
Ardından
Dr. Halük Ünal

Amerika'da Türkler
Prof. Dr. Nasuhi Bursal

Radyo ve TV. Reklamları
Vergilendirilmeli mi?
Tanju Öztürk

Sermaye Piyasası
Doç. Dr. Ünal Bozkurt

Türkiye ve Özel Çekiş Hakları
Doç. Dr. Gül G. Turan

Döviz Kuru ve Politikasının Seçimi
Halük F. Gürsel

Euro - Kredi Piyasasındaki Çıkmazlar
Hülya Kabaaloğlu

T.C. Merkez Bankası Nasıl Borçlandı?
Dr. Halük Ünal

Ayın Ekonomik Olayları
Doç. Dr. Yıldırım Kılıç

Ekonomik durum ve 4. Beş Yıllık Plan

Ekonomik Yorumlar

**I. Ulusal Bankacılık Kongresi,
Türk Bankacılığı'nın sorunla-
rının tartışılmasına ve önerile-
rin getirilmesine olanak ver-
miştir.**

Dr. Ünal

“Euromoney,, Özel bölümü

yeni güne eau de
taptaze bir **PE REJA**
başlangıç eau de cologne

Yepyeni taptaze bir enerji sağlar sizlere eau de PE REJA eau de cologne.
Serinlemek ve rahatlamak için özel kokunuz.
Günün her saatinde her zaman...

banka ve ekonomik yorumlar

Sahibi

Banka Yayınları ve Kültür Ltd.

Şirketi adına : Ertum Öcal

Yazı İşleri Müdürü .

Dr. Halûk Ünal

Danışma Kurulu :

Erol Aksoy, Prof. Osman Fikret Arkun, Dr. Orhan Altan, Besim Baykal, Prof. Dr. Nasuhi Bursal, Mehmet Gün Çalika, Ahmet Demirel, Kaya Erdem, Özhan Eroğuz, Oktay Ersoy, Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman, Dr. Emre Gönensay, Erhan Işıl, Halûk Kabaalioglu, A. Nazif Keyman, Doç. Dr. Yıldırım Kılıks, Kemal Kurdaş, Doç. Dr. Kemal Kurtuluş, Nuh Kuşçulu, Ergin Neng, Ertuğrul Soysal, Prof. Dr. Kemal Tosun, Prof. Dr. Baran Tuncer, Fikret Tunçer, Turhan Tümay, Doç. Dr. Gül G. Turan, Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkan

Yönetim Komitesi :

Dr. Öztin Akgüç, Prof. Dr. Mustafa A. Aysan, Ziya Nebioğlu, Ertan Özgür, Dr. Güngör Uras, Doğan Yalım.

Denetim Komitesi :

Bülend Çorapçı, Necdet Durakbaş, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu

İdare Yeri :

Cağaloğlu, Çatal Çeşme Sk. 17
Kat. 4, İstanbul, Tel. : 26 34 11,

Fiyatı: 20 TL.

Yıllık Abone : 240 TL.

Baskı : Bilmen Basımevi

Hesap Numaralarımız :

Ziraat B. Beyoğlu 768, İş B.
Türbe 1541, Akbank Türbe 4512.

Sayın Okurlarımız,

Banka ve Ekonomik Yorumlar okurlarının istekleri doğrultusunda çalışmalarını genişletmektedir. Bu amaçla yapılan girişimlerden ilki Danışma Kurulu'na yeni üyelerin kazandırılmasıdır. Soldaki sütundan da izlenebileceği üzere Danışma Kurulu'na beş yeni üye katılmıştır; **Dr. Orhan Altan** (Sinai Yatırım ve Kredi Bankası Genel Müdür Yardımcısı), **Kaya Erdem** (M. B. Hazine Genel Sekreteri) **Özhan Eroğuz** (T. Sinai Kalkınma Bankası Genel Müdürü), **Av. Halûk Kabaalioglu** ve **Doç. Dr. Gül G. Turan** (İ. Ü. İktisat Fakültesi) yakından tanıdığınız isimlerdir.

İkinci girişimimiz 'Uluslararası para ve sermaye piyasaları' konusunda uzman bir yayın organı olan 'Euromoney' dergisi'nin işbirliğini sağlamamızdır. İlgili bölümde görülebileceği üzere bu girişimden **Banka ve Ekonomik Yorumlar** okurları önemli yararlar elde edebilecektir.

Hazırlık çalışmalarını yürüttüğümüz bir diğer girişimimiz de İngilizce bir dergi yayınlanmasıdır. Danışma Kurulumuz bu konu üzerinde çalışmakta olup sonuçları yakında duyurulacaktır.

Bu sayımızda da geniş bir içerikle karşınıza çıkmaktayız. 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türk Parasının Değeri., Reklamların Vergilendirilmesi konuları ile I. Ulusal Bankacılık Kongresi, T.C. Merkez Bankası'nın aldığı son kredinin ayrıntıları ve Amerika'daki Türklerle ilgili inceleme umarız ilginizi çekecektir. Ayrıca sürekli bölümlerimizden Sermaye Piyasası ve Ayın Ekonomik Olayları'na eklenen 'Euromoney' bölümünün de yararlı olacağını umuyoruz.

Saygılarımızla
Dr. Halûk ÜNAL

EKONOMİK GÖSTERGELER

1 9 7 8

T.C. Merkez Bankası

	1976	1977 Temmuz*	Ağustos*	Eylül*	
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	991	547	710	834.7	977.4
Tedavülteki banknotlar (milyon TL.)	52031	77881	92746	102808	103217
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	21739	45178	49767	54467	49093

Bankalar (milyon TL.)

	1976	1977 Temmuz*	Ağustos*	Eylül*	
Toplam mevduat	162845	213261	228309	227698
Toplam krediler	183762	234492	250155	253396

Fiyatlar (1963 = 100)

	1976	1977 Temmuz*	Ağustos*	Eylül*	
Toptan eşya fiyatları (İ.T.O.)	392.6	504.3	775.0	788.4
İstanbul geçinme indeksi (İ.T.O.)	381.7	498.4	887.1	881.7	941.6

Dış Ticaret (milyon \$)

	1976	1977 Temmuz*	Ağustos*	Eylül*	
İthalât	5129	5796	2566	2811
İhracat	1960	1753	1107	1274
İşçi dövizleri	983	982	430	539

(*) Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle kümülatiftir.

ekonomik yorumlar

Fotoğrafta görülenler : (Soldan sağa) Prof. Dr. Erdoğan ALKİN, Besim BAYKAL, Prof. Dr. Mustafa AYSAN Doç. Dr. Tansu ÇİLLER.

Ekonomik Durum ve 4. Beş Yıllık Plan

Katılanlar : Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İ. Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Mustafa Aysan (İ. Ü. İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Doç. Dr. Tansu Çiller (Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Yöneten : Besim Baykal

BAYKAL : Bugünkü forumumuzda Türk ekonomisinde, son dokuz aylık süre zarfında görülen gelişmelerin genel bir değerlendirmesini yapmağa çalışacağız. Enflasyon maalesef, ilk dokuz ayda yüzde yirminin üstüne çıkmış bulunmakta. Durgunluk ve işsizlik önemli konular olarak kendilerini hissettirmekte. Yani, bir taraftan enflasyonla mücadele önlemleri sürdürülürken diğer taraftan durgunluk ve işsizliğin giderilmesi için çaba harcanmakta. Bazı çevrelerce genel ekonomik durumumuz «hızlı enflasyon içerisinde durgunluk» şeklinde özetlenmekte. Diğer taraftan ülkemizin dış ticaret durumu, IMF ile olan ilişkilerimiz, dördüncü beş yıllık plan v.s. gibi konularda, ne gibi gelişmeler olmuştur

ve genel durum nedir?

Bu konularda evvelâ sizin görüşlerinizi rica ediyorum sayın Tansu Çiller.

ÇİLLER : Efendim ben 9 aylık ekonomik politikalardan önce, dördüncü 5 yıllık planın amaçlarına değinmek istiyorum. Çünkü kanımca, bu seçenekler ve bu seçeneklerin getirdiği sorunları anlaşılmadıkça güncel politikalar «kurtarma politikaları» niteliğinde olmakta ve yön verememekte ekonomiye. Bu nedenle kısaca dördüncü 5 yıllık planda gördüğüm üç konuya değineceğim: Birincisi bu % 8,2, % 8 civarında olan büyüme hızı. Bunun tartışılması uzun sürebilir. Ancak şöyle bir bakıldığı zaman, getirdiği bazı boyutlar şöyle tanımlanabilir. Yatırı-

runlar en azından gayri safi milli hası-
lanın % 20'si civarında. % 19,5'dan şö-
yle böyle % 24,5'a kadar çıkacak. Bunun-
la beraber sanayideki üretim % 11, kat-
ma değer % 9,5 civarında artacak, tar-
ım % 5,5, hizmetler hemen hemen
GSMH'nın % 48'i-49'u civarında kala-
cak. Şimdi bütün bu amaçlarla beraber,
getireceği sorunlar olmalıydı. Buna değil-
nilmediği görülüyor. Yani bu büyümeyle
beraber bir enflasyon olacaktır; ithalat
GSMH'nın % 10'u civarında kalmıyacak-
tır. Şöyle ki belirli bazı seçenekler ve
% 18'lik bir yıllık artış göstermeyecek-
tir. İhracat plânda öngörüldüğü gibi,
amaçlar saptanırken devamlı olarak ge-
tirecekleri maliyetler ve sorunları da ka-
bul etmek gerekir. Oysa bunlardan de-
vamlı bir kaçış görülmekte. Bunun de-
vamını güncel politikalarda görüyoruz.
Bir kurtarma politikası olarak çıkan ak-
saklıklar devamlı sorunlar halinde kar-
şımızda. İkinci sorun fiyat mekanizma-
sını kullanıp kullanılmıyacağımızdır. Fi-
yat mekanizması Türkiye'de hem kulla-
nılır, hem kullanılmaz. İyiden iyie çarp-
pık ekonomiye yol açmıştır bu. Genel
plânda aynı belirsizlikler görülmekte,
dördüncü plâna göre yatırımların % 65
kadarı kamu tarafından yapılacak; Sa-
nayi büyüyecek, üretim yılda % 11-12
kadar artacak. Bu hem ihracata, hem de
ara mallarına yönelik olarak artacak.
Ara mallarına yönelik olarak nasıl ar-
tacak? Bir koruma mekanizması gele-
cek. Kamu iktisadi teşekküllerine bakıl-
dığı zaman aynı fiyatlarda ne türlü bir
yönlendirme olacağı belli değil. Tarımda
destekleme fiyatları hem devam edecek
hem de bundan yavaş yavaş uzaklaşıl-
lacak. İkinci nokta olarak fiyat meka-
nizmasını kullanmada ne yapacağımızı
tanımlamış olmadığımız görülüyor. Ya-
ni, bu tercihlerle beraber gelen sorun-
ları anlamış ve kabullenmiş değiliz. Yi-
ne dördüncü beş yıllık plânın değinmek
istediğim son noktası sanayileşme soru-
nudur. Öncelikle sanayileşeceğiz denili-
yor; teşviklerle sanayiye yönlendirilece-
ği belirleniyor. Bu fiyat mekanizması ile

bağlantılı bir husustur. Biz ihracata yö-
neleceğiz, dış piyasalarda rekabet gücü-
ne önem vereceğiz deriz, hem de bu ara-
ca sanayileşmede ithal ikamesi mi ola-
cak, ihracata dönük sanayi mi olacak so-
runu henüz birbirinden ayrılmış değil-
dir. İthal ikamesi mi, ihracat atılımı mı?
sorusuna zaman zaman halâ yer veril-
mektedir. Bunlar sanki birbirlerinden
ayrı seçenekler doğrultusunda tanımlan-
maktadırlar. Oysa biliyoruz ki büyüme,
büyümeyle beraber ithalat ve ihracat ar-
tışı farklı stratejiler değil, birbirlerine
bağımlı şeylerdir. Bunlar değinilmesi
gerekken noktalar olarak gözüküyor dör-
düncü 5 yıllık plânda. Bunun arkasın-
dan vergi politikalarına bakıyoruz. Ver-
gi politikalarında bir kaynak yaratmak
istegi var. Çünkü % 8'lik, % 8,5'luk bü-
yüme istegi var. Yatırım artacak diye
vergilere yüklenilmek isteniyor. Oysa ka-
nunca vergilerden bir kaynak yaratmak
imkânı Türkiye'de çok kısıtlıdır. Şu an-
da da toplam milli gelirin % 20'sini
üstünde bir vergi geliri toplanmakta
Belki bunu bir miktar daha arttırma
mümkün olabilir. Eğer bu istek kanun
haline gelecekse bir an önce gelmelidir.
Aksi hal, görüldüğü gibi, sermaye piya-
sasını aksatır, holdinglerin tutumlarını
etkiler ve inşaat sektörünü zedeler. Şu
anda inşaat sektörü, önemli bir sektör.
İthalat girdisi olmayan ve belki de bü-
yümeyle yönlendirecek birkaç sektör ara-
sında. Bu sektör, duraklamaya sokul-
muş bir durumdadır. Bunun hemen ar-
dında gene bu 9 aylık sürede gördüğümüz
para politikası var. Para politika-
sında 1978'in ilk üç ayında para arzın-
da bir yavaşlama görülüyor. Zannediyorum
1977'nin son üç ayında % 10 civa-
rındayken daha sonra 1978'in ilk dört
ayında % 5 civarına kadar düştü bu. Bu
aslında olağan bir gelişme. Ülkemizde
para arzı artışları ilk aylarda daha ya-
vaş, yılın son aylarında ise daha kabarıktır.
İlk altı ayda para kıstalamaları
nedeniyle para arzındaki artış, diğer ay-
lara oranla geride kalmıştır. Bu olağan
gelişmenin faydalanılması gereken taraf-

ları vardı fakat kanımca faydalanılmamıştır. Şöyle ki para kısıtlaması ile birlikte belirli bir likitide sorunu başladı ve fiyat yükselmesi de devam etmekteydi. Bu arada ilk başta satışlarda da bir gerileme görüldü. Bununla birlikte sanayiye bir üretim fazlalığına yol açma olasılığı mevcuttu. Burada geç kalınmıştır. Oysa bu sırada üretimi arttırmaya çalışmak ve bu üretim fazlasını derhal aktarmak, yönlendirmek gerekirdi. Bununla ilgili olarak yapılan herşey hem çok geç gecikmiş durumdadır ve hem de yeterli değildir. Bu üretim fazlasının nasıl hemen dış pazarlara aktarılacağı ve bunun nereden kaynaklanacağı, tartışılması gereken konulardı. İhracattaki vergi iadeleri devalüasyondan hemen sonra düşürüldükten sonra, uzunca bir süre düşük kalmış ve nihayet eski oranlarına çok gecikmiş olarak çıkarılmış, ihracat kredileri belirli oranlarda gelişmiş ancak gene gecikmeli olarak uygulanmaya konmuştur. Bu para arzı ile ilgili ilk altı ayda görülen gelişmeler. Sonra Ağustos ayında ilk defa para arzında % 5'i aşan bir büyüme var. Zannediyorum ki emisyon ilk kez 102 milyarı geçiyor ve bu durumda Merkez Bankası özellikle Uluslararası Para Fonu'nun (IMF'in) gösterdiği kredi sınırları uygulamalarından vazgeçmiş durumda. Tabii bunda da gene hazineye verilen avanslar, Toprak Mahsülleri Ofisi'ne açılan krediler rol oynamakta ve para arzı en azından 1978'in Ağustos ayı içerisinde bir artış temposuna girmiş bulunmaktadır. Ancak bu gene enflasyonu körükleyici bir niteliktedir. Ağustos ayı itibarıyla vılbaşına göre, toptan fiyatlar % 32. seçinme endeksi ise % 34 civarında bir artışı göstermiş durumdadır. Para politikasının dışında bir de değinilmesi gereken son ayda dış ekonomik ilişkilerdeki gelişmeler var. Burada gene ümitvar olmak olanaksız görülmüyor. İstatistiklere bakıldığı zaman, ihracatta yıl başına oranla % 16 5'lük bir yükselme görülmüyor. Anlaşıldığına göre Ağustos sonu itibarıyla 1.3 milyar dolara yaklaşık bir

ihracat düzeyine varılmış. İthalat bir önceki yıla göre % 30 oranında geri kalmış. O da 2.8 milyar civarında. Böylece dış ticaret açığında bir azalma görülmüyor. Fakat bundan fazla memnun olmamıyorum. Çünkü ihracattaki gelişme stokların eritilmesi yoluyla sağlanmış. Bunun devam edip etmeyeceği bilinmemektedir. Daha önemlisi ihracat seferberliği adı altında üretim fazlasının dışarıya aktarılması, ihracattaki vergi iadelerinin belirli oranlarda artması, devalüasyonun kaynak dağılımını etkileyici yönlerinden yararlanılması konusunda ben herhangi bir gelişme görmüyorum. Bu açıdan da bu gelişme istatistiki açıdan olumlu görülse dahi, arkasındaki nedenlere ve etkenlere bakıldığı zaman gelecek için umut vermemektedir

BAYKAL : Çok teşekkürler. Sayın Alkin aynı konuda sizin görüşlerinizi rica edeceğim.

ALKİN : Dilerseniz ben göstergelere biraz daha ayrıntılı olarak değineyim. İlk dokuz aylık gidişin bazı temel nitelikleri var. Para arzının denetlenmesiyle talebin kısılması, enflasyonun denetim altına alınması isteği, ama aynı zamanda üretim artışında bir duraklama ve bu yüzden enflasyonun hızını kaybetmemesi, dış ödemelerde ithalat kısıtlanması, bu ilk 9 ayın temel özellikleridir. Millî gelir tahminlerine göre yaz başında yapılan bu yılın büyüme hızı % 2.7 dolayında. Tarımda olağanın üstünde bir üretim artışı bekleniyor. Uzmanların söylediğine göre ortaya çıkan koşullar % 2,4 bir üretim artışı gösteriyor. Geçen senenin küçük de olsa gerilemesine göre tabii bu olumlu. Yalnız sanayiye programın çok altında. % 4 5 kadar bir üretim artışı tahmin ediliyor. Yine millî gelir tahminlerine göre en çok sıkıntı olan kesimler sanayinin alt kesimleri. Konfeksiyon, tasit, elektrik makineleri, çimento ve lastik kesimleri. Yaz süresince bu döneme kadar ne oldu? Onun hakkında henüz bir tahmin yok.

Yatırımlar için hiçbir tahmin yok, gün-kü yatırım anketleri sanırım yayımlanmadı. TUSİAD'ın anketi sonbaharda dağıtıldı fakat Aralık'tan evvel de yatırımlar hakkındaki anketler geri gelebileceğinden bir fikir sahibi olmamız olanaksız. Para ve kredi de geçen yıl nazaran emisyon dışında önemli duraklamalar var. Emisyon, sayın Çiller'in de söylediği gibi bir ara Eylül başında 104 milyar liraya kadar çıktı. Eylül sonunda gene 98 milyar lira dolayında. Sene başında 78 milyar lira olduğunu düşünecek olursak, hemen hemen geçen sene aynı döneme göre bir artış fazlası var. Şöyle kabaca belirteyim: Geçen sene aynı dönemde emisyon % 30 dolaylarında artmıştı, bu sene % 32 dolayında. Yani, ilk dokuz aylık dönemleri alacak olursak yalnız toplam para arzında geçen seneye nazaran bir gerileme var. Toplam para arzı sene başında 211 milyar lira dolayında idi, Eylül içerisinde 234 milyar liraya çıktı. Geçen sene aynı dönemde % 21'lik bir artış vardı para arzında, bu sene % 11'lik bir artış. Tabii emisyonda artış hızı az da olsa daha yukarıda iken para arzı toplam para arzında bu gerilemenin nedeninin kaydı paradaki gerilemeden geldiğini anlıyoruz. Kaydı para da geçen sene aynı dönemde yaklaşık % 14 civarında bir artış varken, bu seneki artış % 4 dolaylarında.

Kaydı parada eğer türlerine göre ayırarak olursak en önemli daralma vadesiz mevduatta ortaya çıkıyor. Vadesiz ticari mevduatta geçen yılın ilk dokuz aylık döneminde % 11'lik bir artış varken bu sene % 0.5'e kadar düşmüş. Vadelide ise bir genişleme var. Bunu da işte faiz hadlerindeki yükselme ile açıklamaya çalışıyorlar. Kredilerde yine aynı şekilde geçen seneki artış oranlarına göre daha düşük artış oranları göze çarpıyor. Toplam mevduatta bir daralma var. Geçen sene ilk dokuz aylık dönemde % 12 artarken, bu sene % 6 yani yarısı kadar bir artış hızı göze çarpıyor.

Bütün para arzındaki bu gerileme karşısında fiyatlardaki artış devam ediyor görünümünde. Nedeni gayet açık. Çünkü bu enflasyondan dönüş o kadar duyarlı bir durum ki, para arzı denetimleriyle enflasyonu denetim altına almak isterken, talep daralması üretimi de olumsuz yönde etkilerse, örneğin ithalât güçlükleri gibi bir takım nedenler devreye girerse, bu dönüş politikasının en güç zamanında üretimin para arzının talep daraltıcı etkisinden daha hızlı enflasyonu arttırıcı etkisinin ortaya çıkması gayet olanaklıdır. İstanbul Ticaret Odası'nın geçinme enklekslerinde geçen yılın Ağustos sonu ile, bu yılın Ağustos sonu rakamlarını mukayese ederek enflasyon hızını gösterebiliriz. Ağustos ayında toptan eşya fiyatları, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün endekslerine göre, % 2.4 artmış. Önemli bir artış. Geçen senenin Temmuz ayı sonuna göre bu yılın Temmuz ayı sonunda fiyatlardaki artış % 60'ı biraz aşiyor, Aralık sonuna göre % 32 bir artış var ki, bu da Çiller'in tahmini doğruluyor. Sene sonuna doğru % 40'ın üstüne çıkacağı açık. Sanırım bu, savaş sonrası dönemin rekor düzeyi olacak. Tüm enflasyonu denetim altında tutma çabalarını karşın bu zor dönem içerisinde. Geçinme endekslerindeki artışlar biraz daha hızlı. Ağustos ayında % 2.6 artış var. Geçen yılın Temmuz sonuna göre bu yılın Temmuz sonu endeksleri % 72 bir artış gösteriyor. Aralık sonuna göre artış ise % 34.0'da toptan eşya fiyatlarının üstünde seyrediyor. Tabii İstanbul geçim endeksinden bahsediyoruz. İki geçim endeksi var elimizde zaten. İstanbul ve Ankara. Ankara'da Ağustos ayındaki sıçrama İstanbul'dan çok yüksek. % 4.5 bir geçinme endeksi artışı var. Yalnız geçen yıldan bu yıla, İstanbul'dan daha az % 64.5. Bundan anlıyoruz ki, geçinme endeksindeki artışlar biraz yavaş, sonra hızlanmış. Aralığa göre ise artış % 36 dolaylarında. Bu da genel geçim endeksinde en aşağısından % 45'lerle varabileceğini gösteriyor. İstanbul Ticaret Odası'nın toptan eşya fiyatları en-

deks tahminleri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün genel eğilimini az çok destekliyor. Toptan eşya fiyatlarında Ağustos-ta 1,7 oranında bir artış var. Geçen yılın Temmuz sonu, bu yılın Temmuz sonu % 60'a yaklaşıyor. Aralık sonuna göre ise % 27,5 ve en çok fiyat artışı madenlerde ve besin maddelerinde göze çarpıyor. Yine yılbaşındaki eğilimin tersine, geçinme endekslerindeki artışın toptan eşya fiyatlarındaki artışın üstüne çıktığını görüyoruz. Toptan eşya fiyatları geçinme endeksleri üstünde seyrederken, maliyetten gelen baskıların ağır bastığını, ama, maliyet artışlarından ileri gelen fiyat artışlarının önde gittiğini söyleyebiliriz. Sonbahara doğru perakende fiyatlar, toptan fiyatları geçtiğine göre, para arzındaki bütün tutma eğilimine rağmen yine de talepten gelen baskılar maliyetten gelen baskıların aşmış durumda. Bu da tabii çok ilginç bir manzara.

Toparlıyacak olursak, fiyatlar laki artış hızı devam ediyor. Hattâ bu yıl fiyat artışlarının geçen yılki fiyat artışlarının önemli bir miktar üstüne çıkılabileceği anlaşılıyor. Dış ekonomik göstergeler hakkında Sayın Çiller yeterli bilgi verdi. Ben de bir iki noktaya değineyim. Aynı rakamları da bazen söyleyerek. İthalat 2,8 milyar dolaylarında Ağustos sonu itibarıyla. İhracat geçen senenin aynı döneminden 200 milyon dolar daha fazla. Böylece geçen seneki ilk dokuz aydaki açık 4 milyar dolara yaklaşırken, bu yıl 1,5 milyar dolar dolaylarında. Ama ithalattaki kısıtlama sınırlama bahasına oluyor bu. İşçi dövizlerinde geçen yıla nazaran azalma eğilimi var, 150 milyon dolar kadar daha aşağıya, gerçekleşmiş. Diğer görünmeyenler biraz daha olumlu gözüküyor. Bundan dolayı geçen senenin görünmeyen işlemler dengesine göre 50 milyon dolar üstte olmak ihtimalimiz var ilk dokuz ayda. Ama sene sonuna doğru eğer tahminlerimizi yürütecek olursak sanırım 4,5 milyar dolarlık programlanan ithalatın

da altında kalınabilir. İhracatın 2 milyar doları bulması olanaksız gözüküyor bu tempo ile. Geçen seneki ihracat artışının üstünde de yürünse, yıl sonunda yaklaşık olarak 2,5 milyar doları aşan bir ticaret açığı ile karşı karşıya kalabiliriz. Görünmeyenler bunun 900 milyon dolarını kapatabilecek. Üstüne net olarak 500 milyon dolar olağan sermaye hareketlerini koyduğumuzda yine de geriye 1 milyar doları aşan bir dış finansman gereği olduğunu rahatlıkla görebiliyoruz. Burada tabii çok önemli bir sorun devreye giriyor. İvedi hale gelen dış borçların ertelenmesi için çalışmalar yoğun bir biçimde sürdürülürken, bir yandan da taze para bulunması için çalışmaların sürdürülmesi lazım. İkisinin birden gerçekleştirilmesi bir hayli güç. Dış borçlar ve bunların yıllara dağılımları hakkında çok çeşitli tahminlerde tablolar birbirlerine uymuyor. Ama az çok normal uzun dönemli olağan borçlarımızın fazlalarıyla beraber 5,6 milyar dolar, oysa kısa dönemli borçlarımızın 5 milyar dolar dolayında olduğunu görüyoruz. Demek ki toplam borçlarımız 10 milyar doları biraz aşıyor. Yani önemli bir yapı değişikliği meydana gelmiş son iki yıl içerisinde. Toplam borçlarımızın yarısı kısa dönemli borç haline gelmiş ve kısa dönemli borçların 3 milyar doları aşkın kısmı bu yıl içerisinde çözülmesi gereken bir sorun haline gelmiş. Son günlerle tabii yürek ferahlatıcı bazı haberler var. 220 banka ile erteleme için anlaşmaya varılması biçiminde, taze para için hiç olmazsa 1 milyar 200 milyon dolar dış finansman gereği çıkacak. O kadar olmazsa bile onun yarısı kadar bir anlaşma, hattâ temin haberleri var. Ama yine de yılın sonuna az kaldı. Taze para gayretlerinin aynı hızla devam etmesi gerekir. Sağlanmazsa ithalat daha da aşağıda gerçekleştirilmek zorunda kalacak. Taze para için müracaat ettiğimiz bankaların meselâ City Bank'ın ve Deutsche Bank'ın finansman üzerinde ısrar ettiğini görüyoruz. Meselâ City Bank bize 150 mil-

yon dolarlık bir olanak sağlayacağı söyleniyor. Ancak, biz bunun bir kısmını hiç olmazsa yeni ithalât için taze para olarak kullanmak isterken, onlar tamamının finansman için kullanılması üzerinde ısrar ediyorlar. Yine Deutsche Bank yaklaşık 100 milyon dolar dolayında bir olanak sağlıyor, fakat onlar da refinansman üzerinde ısrar ediyorlar.

Rezervler, hiç olmazsa brüt rezervler, 1 milyar dolara kadar yaklaşmış durumda. 60 milyon dolar kadar bir miktarın sanayi ithalâtı ile ilgili transferler için kullanılacağı söyleniyor. Bir ilginç durum var, ithalât 2 milyar 777 milyon dolar; Ağustos ayı itibarıyla. Fakat fiili transfer ancak 1 milyar 712 milyon dolar. Demek ki bekliyen transferlerin üstüne yeni ekler binmiş durumda. Bir de son günlerde bununla ilgili bir dramatik haber vardı. Tüm 86 az gelişmiş ülkenin açıkları toplamı 35 milyar dolar iken sadece Türkiye'nin 3,6 milyar dolar. Böylece 86 ülkenin toplam dış açığının onda birinin Türkiye'nin dış açığından geldiği şeklinde dramatikçe bir haber var. «DÇM» ler de ilginç. DÇM bu döneme kadar devam ediyor.

Yılbaşında 2 milyar dolara yaklaşmış gibi toplam DÇM yükü. Bu sene net olarak 500 milyon dolarlık yük daha bini DÇM'lerin üzerine. İlk sekiz aylık dönemde ihracatın bölgelere göre dağılımında çok ilginç bir değişiklik yok. Belki ithalâta biraz ilginç bir değişiklik var. Çünkü Avrupa ekonomik topluluğundan yapılan ihracat oranında bir düşüş var. İthalâta anlaşmalı ülkelere kayış eğilimi görmekteyiz. İhracatın mal gruplarına göre bölünüşünde geçen senenin ilk 8 aylık dönemine göre gene ilginç bir değişiklik var. Geçen yılın ilk sekiz aylık döneminde, yani Ocak-Ağustos döneminde, toplam ihracat içinde tarımsal malların payı % 55 dolayında iken bu yıl aynı dönemde % 67'ye yükselmiş. Tabii sanayi mallarının payı da düşüyor. Geçen yılın aynı döneminde

38,5 bu sene % 27,5. Oldukça önemli bir düşme var. İşsizlik hakkında elimizde maalesef sadece İş ve İşçi Bulma Kurumu'na yapılan müracaatla ilgili son rakamlar var. Temmuz sonu itibarıyla 500 bin kişinin müracaat ettiğini görüyoruz. Tabii bu kesinkes Türkiye'deki toplam işsiz sayısını göstermiyor. Hatta bu 500 bin kişinin içerisinde çalışır durumda olup da, işini beğenmeyip iş değiştirmek isteyenler de var. Ama bu rakam geçen senenin aynı dönemine göre oldukça yüksektir ve önümüzdeki ilkbaharda önümüze çıkabilecek işsizlik tehlikesine bir işaret sayılabilir.

BAYKAL : Sayın Aysan şimdi sizden aynı konudaki görüşlerinizi rica edeceğim.

AYSAN : Efendim göstergeleri dinlemek bile insana sıkıntı veriyor. Geçen yıl sonuna doğru bir yazı yazmıştım. Türkiye'deki enflasyonu Weimer enflasyonuna benzeterek. O zaman çok eleştirilere uğramıştım. Fakat bugünkü göstergeler o zamanki endişelerimi destekliyor. Maalesef enflasyona bir çare bulunamamıştır. Ankara'dan çok samimi teşebbüsler yapıldığını biliyorum enflasyonu kontrol altına almak için ama, ekonominin durumu buna imkân vermiyor. Yani acaba enflasyon önlem sınırlarını aştı mı? Ne önlem alırsanız alın, devam mı edecek? Çünkü milyarlar ki önemli miktarda ödemelerde gecikme var geciktirme var. Maliyeden hatta inşaatta sözünü ettiğiniz krizin biraz da stüasyonlarda ödemede Devletin çok yavaş davranmasından ileri geldiği söyleniyor. Burada bir teşhiste bulunmak istiyorum. Neden bütün bu tedbirlere, kredi hacmini daraltmaya yönelik çalışmaya rağmen enflasyon bir türlü durdurulamıyor? Onun sebebi üretimdedir. Ekonomik politikada parasal tedbirlere gitmek isteniyor. Bankanın hacmi hariç diğer kısıtlamalar yapılıyor. Bütün kısıtlamalara ve baskılara rağmen para hacmi süratle artmaya devam

ediyor ve enflasyon sürüyor. Ekonomik politikanın önemli bir noksanı üretimi çözümliyememiş olmasıdır. Tarımsal üretim üzerinde fazla durmuyorum. Orda yapılacak fazla bir şey yok. Zaten bu yılın üretim artışı da tarımda tatminkâr düzeydedir. Tarımsal üretimde sorunumuz yok. Sorun sanayi üretimi ile ilgilidir. Sınai üretim rakamlarımız çok eskidir. İstatistiklerden birşey vermeğe imkân yok, çünkü daha ilk üç ay veriyor. İkinci üç ay rakamları bile tamam değil. Bazı Bankaların raporlarındaki veriler sınai üretimde olağanüstü gerilemelerin var olduğunu gösteriyor. Kanımca üretim meselesine çare bulunmadıkça enflasyona da çare bulunmayacaktır. Üretim azalmasının temel nedeni de sanayide ithalât girdilerindeki azalmadır. Bu azalmaya geçen yıl sonundanberi sınai teşebbüslerde bazı careler bulunmustur. Bunlardan bir tanesi akseptans kredileridir. Yani sanayimiz son iki yıldır Devletin de aldığı bazı tedbirlerle akseptans kredilerini sınai üretim hedefleriyle çalıştırmayı öğrenmiştir. Son ay içinde alınan bir tedbir rahat çalışmasını önlemiş durumdadır. Bu tedbir Bankalarımızın döviz pozisyonlarının % 50'sinin petrol, gübre vs. gibi Devletçe önceliği olan alanlara tahsis edilmiş olmasıdır. Bendeniz bu tedbiri üretimi destekleme açısından sakıncalı buluyorum. Çünkü sanayiye tek işler kredi mekanizması idi o. Bu tarz onu engellenmiş bulunuyor. Diğer % 50 sınai üretim enflasyonu kontrol altına alacak düzeylerde yürütmeğe yeterli değil. Gönül isterdi ki devlet bu tür zaruri maddelerin karşılanabileceği bir mekanizmayı bulsun, işletsin. Orda da mekanizma var ama şimdiki Hükümetimiz o mekanizmayı çalıştırmayı istememistir. Bu mekanizma bizim Merkez Bankası'nın, yada özel bankalarımızın Merkez Bankası garantisi ile yada Uluslararası başka kuruluşların garantisi ile Europiyasalardan para sağlanması idi. Bu konuda 9 ayda ancak 100 milyon dolar elde edilebilmiştir Merkez Bankamız tarafından.

Bu da pek yetersiz bir tutardır. Euro piyasalarının olanakları çok geniştir. Bu sene 500 milyar dolar tahmin ediliyor. Bizim bundan orta vadeli olarak tahvil ihracı gibi, yada bankalar sendikası yada konsorsiyumdan alınan orta vadeli krediler gibi usullerle sağlanmış kredi tutarı 500 küsur milyon dolardır. 500 milyara 500 milyon dolar çok küçük bir rakamdır. Orda bir olanak vardı ama bu olanaktan yararlanmaya ne özel kuruluşlarımız ne bankalarımız ne de Merkez Bankamız alışmamıştır. Son 100 milyon dolarlık tahvil ihracını da Libya Dış Ticaret Bankası'nın garantisi ile temin edebilmişizdir. Bütün dünyada bu yayınlarda da çıkmıştır. Bence Merkez Bankası için hiç de hoş bir olay değildir bu!.. Ama oldu bir defa. Mademki Libya Dış Ticaret Bankası'ndan garanti alacak kadar ihtiyaç içindeyiz, o zaman uluslar üstü bankalardan bu konuda yararlanmak olanağı vardır. Belki Hükümet ve Merkez Bankası bu alanda çalışıyordur ama bize ulaşan bilgiler bu alanda yeterli cabz gösterilmediğini kanıtlamaktadır. Bize erisen bilgiler DÇM kredileri ile özel kesimin istifade ettiği 2.5 milyar dolarlık bir kredinin de ortadan kalkmakta olduğunu göstermektedir. Bu çok olumsuz bir gelişmedir. DÇM kredilerini ben sevmem, bu sohbetlerde çok söylemişimdir, pahalı bir kredi cinsidir. amma tek yolsa eğer, icerde nasıl ihtiyaç içinde olan insanlar, böyle yüksek faiz ödüyorlarsa, dışarda da yüksek maliyetli krediler bulmak mümkündür. Hiç olmazsa DÇM kredilerinin 2.5 milyar dolar civarında devam etmesi sağlanabilirdi. Bu olanak da heba edilmiş oluyor, tamamen işlemez bir duruma geliyor. Çünkü üç ay sonra parasını tahsil edebilir durumda olan insana Merkez Bankamız ve diğer büyük bankalar «paranı yedi yıl sonra al» şeklinde baskı yapmaktadırlar. Bence bu işin yine çok kolay bir yolu vardır. O bankalara: siz refinansman yapınız, dışardaki bankalara DÇM'leri vadesinde ödeyiniz, ama biz size borçlu olalım» denilebilir.

di. Bu fırsat da zannediyorum ki kaçırılıyor. Bu 2,5 milyarın 60 milyarlık bir dönüşümü var yurt içinde. Bu 60 milyar bir çok sınaî teşebbüste, makinaya, sağlık hizmetlerine yatırılmış durumda. Bunların hemen Merkez Bankası'na aktarılması olanağı yok. Şimdi bu mekanizma nasıl işliyecek? Bilemiyorum. Yani düşünülen şey şudur: vadeleri gelse de gelmesede kısa vadeli DÇM'lerin hepsini Merkez Bankası'na devredelim. Merkez Bankası diğer bankalarla anlaşığı şekilde bunların alacaklılarına o bankalar tarafından gelecek tazyiklerle Merkez Bankası'nın bulucu olarak vadesini 7 yıla uzatmaktadır. Halbuki bu güzel işleyen mekanizmada pahalı ama güzel işleyen mekanizmada bir hacmin devamlı dönüşümü vardır. Yani yedi yıl sonra da bu konsolidasyon sonunda da DÇM kredilerini kullanma olanağı da belki olmayacak. Şimdi 7 yıl sonrasına lakacak halimiz yok. Kısa vadeli değerlendirme yapıyoruz. Döviz rezervlerindeki gelişme olumludur ama ödeme geciktirmeleri de çok önemlidir. O geciktirmeler olmasaydı Merkez Bankası tarafından belki döviz rezervleri de tüketilmiş olacaktı. Yaptığımız hesaplar onu gösteriyor. Yani 1 milyara doğru döviz rezervinin yaklaşması bir olumlu gelişme değildir. Yani ödeme geciktirmesi sürecinde oluyor. Şimdi bütün bu sorunların içinde nereden çıkış yolu buluruz, nasıl buluruz diye ararken bu çıkış yolu bence birazcık sabırla dördüncü 5 yıllık plandan, geçer. Onun için Sayın Çiller'in bu konudaki uzun vadeli değerlendirmesine katılıyorum. Şimdi enflasyonun yıllık haddi 70-80 üzerlerine gelmiş dayanmış ne önlem alırsanız para piyasasında % 35'e kadar rezerv karşılığı var. Dünyada en yüksek oranlardan biri. Buna rağmen durmuyor. Bu ölçülerine vardığımız sırada dördüncü 5 yıllık plan yapacağımız diye 79'da, % 8'lik bir kalkınma hızının hesaplanmış olması ve bunu ciddi ciddi konuşulmasını ben bir uzman olarak kabul edemiyorum. Sizler nasıl düşünüyorsunuz bilmiyorum ama, bu iş memle-

ketin altına adeta bomba koymaktır. O kadar kötüdür. Bir de plânlıyacaksınız, bunun hesabı var. Sizler benden iyi bilirsiniz. Bunu üçle çarptınız mı % 24,5 eder. % 19 tasarruf yapmışınız işte yatırım yapmışınız geçmişte bunu 24,5'a çıkarırsanız % 5,5 açık finansman yapmanız gerek. Bunun başka türlü bir hesabı var mıdır? Bu böyleyken en basit yapabileceğimiz şey sıfır bütümede bir model yapar, hiç olmazsa 1979 yılının sonunda enflasyonun durdurulmasını plânlayıp oraya götürürdük. Ama çok önemli miktarda paralar hele akaryakıtın gördüğü zamandan sonra kamu sektörüne gidiyor. Yani, son zamlardan sonra bir 35-40 milyar lira ek paranın kamu kesimine aktarılması lâzım gelir. Ordaki fiyat arttığına göre bu miktar devletin eline geçecektir. Peki devletin bu ödeme tarihlerinde ne zaman azalma olacak? Neden olmuyor? İşte bu devletin harcamaya politikasında başarılı olmamasından ileri geliyor.

Merkez Bankası'nın bilançosunu inceliyoruz. Şayani hayrettir yapılan gelişmeler. Meselâ, Merkez Bankası'nın bilançosu süratli bir biçimde artıyor, yalnız bankanın hacminde değil, örneğin diğer unsurlarda da aktifler ve pasifler devamlı olarak yılda % 50-60 oranında yükseliyor. Oraya bir baskı koyup orayı durdurmadıkça enflasyonu sınırlamaya imkân olmaz. Orayı nasıl sınırlıyacağız? Orayı işte bu ücret gibi destekleme alanındaki harcama şeylerini kısıtlıyarak. Hak sahibinin parasını az ödiyerek değil de, belki ücretlere bir dondurma getirerek. Artık bunları düşünmek zorundayız. Fiyat mekanizması artık Türkiye'de işlememekte... İstedığınız fiyata bakınız. Dövizli araç satışında üç tane fiyat vardır. Birincisi normal sıranın geldiği zaman aldığınız fiyat, diğeri dövizli mal sattığımız fiyat, üçüncüsü de oto galerisindeki fiyat, yani, asıl piyasa fiyatıdır. Şimdi bu dövizli satış otomotiv sayıyaında önemli miktarda döviz sağlıyor. Tahminlerin üstünde çok iyi fiyat. Ama

orda aracı hak sahibi almıyor bunu. Yani mekanizma kuruldu; burdaki aracı oradan kendi sağlıyor, döviz yatırılıyor, araç alınıyor, burada ihtiyaç sahibine satılıyor. Şimdi bu mekanizma biraz daha verimli çalıştıkça önemli döviz sağlanacaktır. Ama kaçta sağlanacak çok önemlidir. Hesabını yaptık Mark % 42 oranında daha pahalı oluyor ve o mallar için % 42 devalüasyon var!.. Onun için buradaki dövizin maliyeti vardır. DÇM'den daha pahalıdır. Onun için Merkez Bankamız Devletimiz döviz sağlamak işinde aktif olarak Europiyasaya çıkacak ve oradan para temin etmeye çalışacak. Sanayi stratejisini falan düşünmeye vaktimiz yok şimdi.. Ama tabii dördüncü 5 yıllık plân hazırlık çalışmaları içindeyiz. Okuyucuya, sanayiciye, devlet memuruna, politikacıya yön vermiyor plânımız. Meselâ diyelim ki ithal ikamesinden mi, 100 milyon dolar tasarruf edelim, ihracattan mı 100 milyon dolar ek kredi elde edelim? Proje geldiği zaman önümüze, bunun tercihini veriyor. Halbuki vermelidir. Ondan sonra ikinci bir strateji hakkında bilgi veriyor Kamu özel dengesi yok. Hattâ kamuya ağırlık veren bir denge var, şimdiki plânda. Acaba Türkiye'nin ihtiyacı bu mudur? Madenler devletleştirildi, şimdi bunların hepsi devlet tarafından işletilecek. Devletin olanakları bu madenleri daha hızlı işletmeye yetmiyor. Oysa devletin elinde çok önemli rezervler var. Neden üretilmiyor? Çünkü imkânları yetmiyor. Biraz daha fazla hızlandırılabilir derseniz karşıda çalışan var. Daha fazla harcamaya girersin. Başka çaresi yok. Daha fazla yatırım yapacaksınız. Onun için özelden devralırken bunları herhalde bir para ödenecektir. O para gidecek karşılığında linyit üretiminde artış olmazsa o da kendiliğinden tükenecektir. Bugün, acaba madencilik alanındaki en önemli sorunumuz bu mudur? Kuşkusuz değildir. Paramız var ise bu sırada üretime harcanmalıdır. Bir şeyi devletleştirmekten son derece sakıncalı sonuçlar doğabilir. Gelecek sene daha az bir enflas-

yon nedeni eklenmekle kalmıyacak tabii önemli sosyal siyasal sonuçlara varacaktır. Ve plânımız işte burada bir yön vermiyor. Bu projeleri teklif edenken buna devlet mi sahip olsun, özel kesim taraftarı mı sahip olsun konusunda plânın içinde bir yön görülüyor. Yani, devlet müdahalesi nereye kadar gider? Nasıl olur. Dördüncü plânın bu işleyiş taslağında böyle bir şey görmüyoruz. Yani, bu Hükümetimizin ekonomik modeli yok. Meselâ yatırımlarla özel kesimin yatırımlarıyla devlet kesimi yatırımlarının yıllık oranı ne olacaktır? Bu ekonomideki dönemde milli gelirin % kaçına ulaşan ihracata ihtiyaç duyacaktır? Bu şekilde bir model tanımlaması bu Hükümetten istenemez. Yani bu denge ne olacak? Bu konuda bir açıklama beklerdim

BAYKAL : Teşekkür ederim.

YENİ

36 bıçaklı Philips tıraş makinası ile **GERÇEK TIRAŞ** Daha çabuk, daha rahat

90 Kanallı Süper Oynar Başlıklar

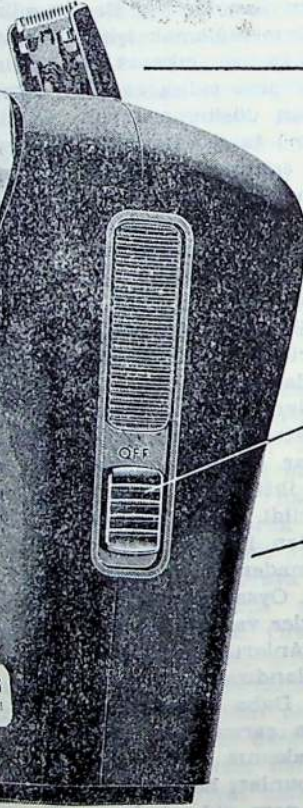
Üç oynar başlık yüzün en uzak kısımlarına kadar yakın temas sağlar. Cridi tahriş etmeden, en inatçı kılların bile dipten kesilmesini temin eder.

18 Yarıncı 36 Bıçak
Üç oynar başlıkta simdi,
toplam 36 döner bıçak var
Özel çelikten yapılmış
ağaların daha çabuk, daha
dipten kesilmesi için.

Kalite Sembolü

Philips, dünyada en çok satılan tıraş makinasıdır. Kalite ve dayanıklılık sembolüdür. Servis ve bcl yedek parçası daima, her yerde emrindedir.

Yeni Favori Bıçağı
Bir bıçağı, kullanmaya hazır, kapamıza görürüz. Favori ve Luyıkların muntazam olarak düzeltilmesini sağlar.

Yeni Çalıştırma Düğmesi
Bazı parçaların ucunda, şargülü, rahat ve çabuk.

Yeni Bir Biçim
Sap ve gövde ince çizgilere sahip, şık ve modern. Ele daha iyi oturur. Turnuyle hafif ve dengeli.

Bıçak sayısı %100 artırılmış, 36 bıçaklı Philips tıraş makinası şimdiki Türkiye'de. Sakalınız ister bir günlük, isterse bir haftalık olsun, delimo aynı mükemmellikte tıraş olacaksınız. Susuz, sabunсуz, keskiniz, çabuk ve rahat bir tıraş. Kıracası modern ve gerçek tıraş. Bazilerimizde, büyük mağazalarda, eczane ve parfümörlerde.

PHILIPS

PHILISHAVE

Modern erkeğin *Yeni* tıraş makinası

Dördüncü Beş Yıllık Plan Döneminde Dış Ekonomik İlişkiler

Prof. Dr. Erdoğan ALKIN

Dördüncü Beş Yıllık Plan dönemi için yapılan dış ekonomik ilişkilerle ilgili tahminleri değerlendirebilmek için, bu tahminlerin dayandığı üretim ve yatırım hedeflerini de gözden geçirmek gerekir. Dönemin büyüme hızı hedefi yılda ortalama yüzde 8'dir. Tarım kesimi katma değerinin yılda ortalama yüzde 5.3, sanayi kesimi katma değerinin yüzde 9.9 artacağı öngörülmüştür. Böylece dönem sonunda gayrisafi yurt içi hâsılda sanayinin payı yüzde 31.8, tarımın payı yüzde 19.4, hizmetler kesiminin payı yüzde 48.8 olacaktır (Bu oranlar 1977 yılında sırasıyla yaklaşık olarak yüzde 25, yüzde 22 ve yüzde 53'dür). Bu hedeflere ulaşmanın koşulu olarak yatırımların her yıl yüzde 12.5 artması ve dönem sonunda gayrisafi millî hâsılaya oranının yüzde 24.4 olması gerekmektedir. Yatırımların finansmanı ise marjinal tasarruf oranının yüzde 35.1 dolayında gerçekleşmesiyle karşılanacak, belirecek 199 milyar liralık tasarruf açığı dış kaynaklarla kapatılacaktır. (Üçüncü plân döneminde öngörülen marjinal iç tasarruf oranının yüzde 38, gerçekleşmenin yüzde 12 olduğunu hatırlatalım).

Dördüncü plânın model çalışmaları hakkında yeterli bilgi sahibi olunamadığından büyüme hedefleri ile ödemeler dengesi hedefleri arasındaki sayısal ilişkiler hakkında kesin bir söz söylemek olanaksızdır. Bununla birlikte özellikle yıllık ortalama ihracat artış hızı hedefinin (yüzde 18.1) büyüme hedeflerindeki atılım özelemlerine paralel olduğu söylenebilir (Üçüncü plân döneminde ihracat artış hızı yüzde 14.6 olmuştur). Aslında model çalışmaları bir yana, plânın ödemeler dengesi tahminlerinde içinde bulunduğu güç durumu anlamamak olanaksız. Yüksek olarak nitelenen büyüme hedeflerine uygun sayılamayacak kadar ılımlı ithalat hedefleriyle bir arada yaklaşık 2 milyar dolarlık ticaret açığı verecek ihracat tahminleri bile, doğal olarak abartmalı tahmin izlenimi vermektedir. Daha düşük ihracat hedefleri ise ticaret açığını, görünmeyen işlemler ve olağan sermaye hareketleri ile kapatılamayacak boyutlara çıkarmaktadır. Bundan kaçınmak için düşürülecek ithalat hedefleri ise büyüme hedefleriyle uyumunu büsbütün kaybetmektedir.

Şimdi plânın öngördüğü büyüklüklere göre dönemin ödemeler dengesi tahminlerini vermeye çalışalım (Milyon dolar):

	1978	1983
İthalat	— 4.550	— 7.400
İhracat	2.350	5.400
Denge	— 2.200	— 2.000
Faiz	— 615	— 1.360
Turizm ve dış seyahat	65	405
İşçi Dövizî	915	1.250
Diğer görün. (net)	235	355
Denge	600	650
Cari İşlemler Dengesi	— 1.600	— 1.350
Dış borç ödemeleri	— 740	— 2.970
Dış finansman gereği	— 2.340	— 4.320
Özel yabancı ser.	40	400
Proje kredileri	400	1.250
Program kredileri	1.800	2.650
Bedelsiz ithalat	100	100
Dış finansman toplamı	2.340	4.400

Tablodan da görüleceği gibi, öngörülen artış hızlarının irdelemesi ve eleştirisi yapılmadan, dış finansman gereğini karşılayacak olağan borçlanma kalemleri arasında açıklanması gerekenin program kredileri olduğu anlaşılmaktadır. Daha açık bir deyişle sağlanması zorunlu görünen bu olanağın yapısı ve nasıl sağlanacağı hakkında yeterli açıklama yoktur. Oysa normal boyutlarda görünen proje kredileri yanında dış açığı kapayacak en önemli kalemin program kredileri olacağı anlaşılmaktadır.

İhracatın Üçüncü Plan döneminin ortalaması ile büyümesi halinde ortaya çıkabilecek dış finansman gereği daha büyük olacaktır. Dış finansman gereği aynı düzeyde tutmak için ise ithalatın dar boyutlarda programlanmasından başka olanak yoktur.

	1978		1983	
	(1)	(2)	(1)	(2)
İthalat	— 4.550	— 4.550	— 7.400	— 6.000
İhracat	2.000	2.000	4.000	4.000
Denge	— 2.550	— 2.200	— 3.400	— 2.000
Görünmeyen (Net)	600	600	650	650
Cari işlemler dengesi	— 1.950	— 1.600	— 2.750	— 1.350
Dış borç ödemeleri	— 740	— 740	— 2.970	— 2.970
Dış finansman gereği	— 2.690	— 2.340	— 5.720	— 4.320

Tabloya göre örneğin ihracat 1978 yılında son beş yılın ortalama artış hızı kadar genişlediğinde (yılın ilk sekiz ayına ait ihracat performansı 1.1 milyar dolar olup bu tahmini bile iyimser kılmaktadır) ancak 2 milyar doları bulacaktır. Bu takdirde programlanan ithalât gerçekleşirse dış finansman gereği 2.340 milyar dolar yerine 2.690 milyar dolar olacaktır. Dış finansman gereği aynı tutulmak istendiğinde ise ithalâtın 4.200 milyar doları aşmaması gerekir. Boyutlar ve sorunlar dönem sonuna kadar yüründüğünde genişlemektedir. İhracat, aynı ortalama ile yürürse 1983 yılında 4 milyar dolar dolayında kalacaktır. İthalât, plâna uygun biçimde programlandığında dış finansman gereği 4.320 milyon dolar yerine 5.720 milyon dolar gibi karşılanması oldukça güç bir düzeye varmaktadır. Dış finansman gereği aynı düzeyde tutulmak istendiğinde ise ithalâtın 6 milyar doların üstünde programlanması olanaksızdır. Bu düzeyde bir ithalât ile değil önerilen büyüme hedeflerinin tutturulması, ekonominin yürümesi bile çok güç olacaktır.

Sorun dönüp dolaşıp ihracatın gerçekçi bir biçimde uyarılmasına dayanmaktadır. İhracatta sağlanacak her ek artış, hiç olmazsa öngörülen dış finansmanın sağlanabileceği varsayımı altında, ithalâtın programlanmasında da yeni olanaklar getirecektir. İçinde bulunduğumuz ekonomik sistem ve siyasal rejim veri olarak kabul edildiğinde önceliğin ihracatın uyarılmasında olduğu anlaşılmalıdır. Yine aynı veriler içinde ihracatın anlamlı biçimde uyarılmasında seçilecek modelin kapalı-yeterlik modeli yerine açık ekonomi modeli olacağı tartışmasız ortadadır. Karma ekonomi düzenini, demokratik rejimi ve onun kurumlarını (toplu sözleşme, bağımsız yasama gibi) seçmiş bir ülkede, ihracatın performansına imrenilen diğer bazı ülkelerin kapalılığa ve yeterliğe dayanan çözümlerini uygulamanın olanağı yoktur.

yeni aperitifiniz için
BİNDALLI yı seçin
TEKEL

Ya Schweppes... ya da Schweppesli!

Bir Schweppes portakal,
mandalina, limon, bitter limon, greyfrut.
Meyvelerimizin benzersiz lezzetini taşıyan...
Ve Tonik, Cola, Gazoz, Soda.

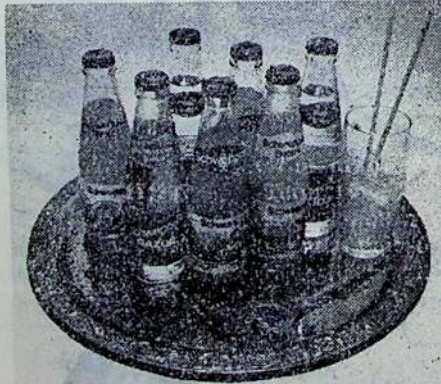
Ya da Schweppesli...
Schweppes, içkilerinize yeni bir çeşni katar.
Kokteyllerinizi zenginleştirir.

Schweppes... tüm dünyada denenmiş bilgi
ve öz ürünlerimizin üstünlüğü!

Schweppes

"içilen zevk"

Schweppes. © Çukurova Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından üretilir.

1. Ulusal Bankacılık Kongresi'nin ardından

Dr. Halük ÜNAL

1. Ulusal Bankacılık Kongresi 11 - 13 Ekim tarihinde İzmir'de Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Finansı Bölümü, Finansman Uzmanları Derneği ve çeşitli bankaların katkılarıyla düzenlenmiş ve Türk Bankacılığı'nın sorunlarının tartışılmasına ve önerilerin getirilmesine olanak vermiştir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Türk Bankacılığı alanındaki bu önemli olayı okurlarına zamanında ve ayrıntılı bir biçimde ulaştırmayı görev bilmıştır. Bu amaçla Danışma Kurulu Üyelerimizden Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu Banka ve Ekonomik Yorumlar'ı temsil eden Panelist olarak Yazı İşleri Müdürü de gözlemci olarak Kongre'ye katılmışlardır.

1. Ulusal Bankacılık Kongresi beş oturum ve bir panel düzenlenerek gerçekleştirilmiştir. Aşağıda her oturumda ele alınan konular ve bildiri özetleri yer almaktadır.

I. Oturum - Bankalar Yasasında Yapılması Gerekli Değişiklikler :

Prof. Dr. Mahmut Birsel'in (Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi) «Bankalar Yasasında Yapılması Gerekli Değişiklikler» isimli bildirisinde 7129 sayılı Bankalar Kanunu ve 2171 sayı, 26.9.1978 tarihli yetki kanununa dayanılarak çıkarılacak Kanun Kuvvetindeki Fararnameler üzerinde durulmuştur.

Prof. Dr. Birsel bildirisinin ilk bölümünde 1958 yılından bu yana bankalar sistemindeki ve bu sisteme etki yapan alanlardaki ekonomik gelişmeleri özetlemiş ve «Bankalar Kanunu'nun birinci amacı mevduat sahiplerini koruma ilkesi dolaylı yoldan etkisiz hale gelmektedir; Para değerindeki düşme, Türk Parası esasına göre uzun vadeli kredi vermeyi Bankalar için cazip olmaktan çıkarmıştır; İktisadi koşullar ve sermaye piyasasını düzenleyici hukuk ortamı-

nın mevcut olmaması Türkiye'deki Bankaları nevi şahsına münhasır duruma sokmuştur; Birkaç istisna dışında Bankalarımız ne sadece kalkınma ne sadece yatırım ve ne de sadece Ticaret Bankalarıdır» sonuçlarına ulaşmıştır.

Bildirinin ikinci bölümünde DPT'nin 1978 yılı programına dayanılarak Bankalar Kanunu hakkındaki görüşü özetlenmiştir.

Üçüncü bölümde ise yirmi yıllık uygulama sonunda Bankalar Kanunu alanında oluşan ilmi ve kazal içtihatların nirengi noktaları özetlenmiş ve «Bankalar Kanunu'nda yapılacak değişikliklerin bu ilmi ve kazal içtihatları da gözönünde tutma gereği» öne sürülmüştür.

Bildirinin son bölümü 2171 sayılı Yetki Kanunu'nda değiştirilmesi öngörülen 7129 sayılı Bankalar Kanunu hükümlerini içermektedir.

Prof. Birsel bildirisini şöyle sonuçlandırmıştır: «Parasal sınırların yükseltilerek günün şartlarına ayduruşması dışında, Bankalar Kanunu hükümlerinin değiştirilmesini, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik dar boğaz dikkate alınca zorunlu bulunulduğumuzu belirtmek isteriz. Diğer taraftan %25 haddede kadar kredi kullanılabilen sektörlerin kalkınma planı ile ilişkilendirilmesi, Hükümetin yetki kanunu gerekçesinde olumlu bulduğumuz tek noktadır. Yetki Kanunu'nda yatırım ve kalkınma Bankalarını geliştirici değişikliklere yer verilmesi ise son derece sakıncalıdır. Ayrıca Türkiye'de halka açık Anonim Şirketlerin gelişmesi isteniyorsa Bankalar Kanunu'nda bu yönde ve birkaç maddeye münhasır olarak yapılacak değişikliklerden önce sermaye piyasası, tip bilânço, yeminli mali muhasepilik kanun tasarılarının yürürlüğe konulması düşünülmelidir. Kanımızca, bu günün ekonomik koşulları Hükümetin sosyo-politik amaçlarla Bankalar Kanununu değiştirme çabalarından önce enflasyon hızını azaltıcı önlemler alınması zorunlu kılmaktadır.»

II. Oturum - Faiz Politikası :

Bu oturumda üç bildiri yer almıştır: İlki, Prof. Dr. Özer Ertuna (Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi); ikincisi, S. Gazi Erçel (T.C Maliye Bakanlığı Hazine Genel Md. Yard.); son bildiri de Halit Soydan (Egebank Yönetim Kurulu Üyesi) tarafından sunulmuştur.

Prof. Ertuna «Türkiye'de Faiz Politikası» isimli bildirisinde önce Faizin oluşumu ve işlevine değinmiş, daha sonra Türkiye'deki faiz politikası ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Prof. Ertuna'ya göre, «Türkiye'de Plan ve Programlarda, para ve kredi politikasından söz edilmesine karşın, bir faiz politikası yer almamaktadır. Program yasal faizlerden söz eder. Bu faizler pazar koşul-

larında oluşmaz. Faizleri T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi ve çeşitli yasalar saptar. 1978 programında, saptanan yasal faizler üzerinde piyasa faizleri oluşmaması için önlem alınacağı belirtilmesine karşın, Türkiye'de yasal faizler üzerinde piyasa faizleri oluşmaktadır. Yaptığımız araştırmalar bu olguyu doğrulamaktadır.»

Yasal faiz düzeninin aksaklıkları ile ilgili olarak Prof. Ertuna önce Faizin Rekabet Koşullarında oluşmaması sorununa değinmiştir. Prof. Ertuna bu konuda şu görüşleri öne sürmüştür. Faizin rekabet koşulları dışında oluşması genel olarak bir kısım fon taleplerinin karşılanmaması ve mali aracı kurumların verimsiz çalışmalarını ile sonuçlanmaktadır.

Türkiye'de hane halkının resmi finans piyasasından kredi elde etme olanakları çok sınırlıdır. Üretim kesiminde de faizlerin pazar koşullarında oluşmaması küçük ve yaygın müteşebbis veya müteşebbis gruplarının kredilerden kolaylıkla yararlanamamasını doğurmaktadır. Mevcut kredi faizleri ve enflasyon ortamında işletmeler kredi kullanmakla kazançlı çıkmaktadır. Ancak krediden yararlanma rekabet koşullarına bağlı olmadığından büyük kuruluş ve holdingler ticari bankaları kontrol altına alma rekabetine girmişlerdir ve günümüzde hemen hemen ticari bankalardan herbiri bir holding grubunun kontrolü altına girmiştir.

Faiz dışı rekabet mevduat ve kredi faizleri arasındaki marjın yüksek olmasına ve bankaların verimsiz alanlara kaymalarına neden olmaktadır. Şube açma ve şube açmanın getirdiği personel masrafları bu verimsiz rekabetin en önemli örneğidir. Diğer taraftan banka işlemlerinin gider vergisine tabi olması bankaların tahvil gibi diğer mali araçlarla rekabet olanaklarını kısımakta ve bankaların portföy yönetimi ve tedavül edilebilir tevdiat sertifikaları (negotiable

le certificate of deposit) gibi yeni mevduat tipleri yaratılmalarını önlemektedir. Gider vergisinin bir diğer önemli sonucu da mevduat ve kredi faizleri arasındaki marjı artırarak tasarrufunun tercihlerini etkilemesidir. Prof. Ertuna daha sonra, enflasyon altında faizlerin anlamını yitirmesi nedeniyle bireylerin tüketime yöneldiğini belirtmiş ve «Türkiye'deki ekonomik durum tüm kredi ve borçlanma işlemleri endekslenmese dahi tahviller gibi bazı finansal araçların endekslenmesini zorunlu kılmaktadır.» demiştir. «Bugün Türkiye'de mevcut faiz uygulaması sonucu enflasyon ortamında küçük tasarruflu sömürülmede ve birey tasarruflarını tüketime yöneltmekle hiç değilse fiyat artışları oranında kârlı çıkmaktadır.»

Prof. Ertuna ayrıca faizlerin riske ve miktara göre ayarlanmaması, vade açısından farklılaşmanın piyasa koşullarında düzenlenmemesi nedenleriyle kredilerden yaygın girişimci kitlelerin yararlanmasının sağlanmadığını, ekonomik yapıda tekelleşmeye doğru gidişi kuvvetlendirdiğini ve mali aracı kuruluşların tüketici kredilerine yönelmediğini öne sürmüştür.

Son olarak Prof. Ertuna Türkiye'de faiz işlevi konusunda hatalı beklentileri, örnekler vererek ortaya koymuş; Türkiye'de faizin yatırımları teşvik ve yönlendirme aracı olarak kullanılmasını, DÇM karşılığı kredilerde düşük faiz uygulamasını, Almanya'daki işçilerimizin döviz tasarruflarını Merkez Bankası'na çekmek için geliştirilen «Kredi mektuplu döviz/tevdiaat hesabı» uygulamasını eleştirmiş ve bu uygulamalardan beklenen sonuçların alınmamasını faizin temel işlevi dışında amaçlara hizmet etmesi için kullanılmasına bağlamıştır.

Gazi Erçel «Türkiye'de Faiz Politikası (1933 - 1977)» isimli bildirisinde Türkiye'de 1978 başlarına kadar uygulanan faiz politikasını ve etkenlerini ele almış-

tır. Erçel'e göre: «Uzun yıllardan beri ülkemizde yasal olarak saptanan faizlerin tavan olarak belirlenen oranı geçmemesi faiz politikasının temel karakteristiğini belirleyen bir olgu olmuştur. Tavan uygulamasına karşı yöneltilen en önemli eleştiri fon arzını sağlayan birey veya kurumların bu uygulamadan kayba uğradıkları, buna karşı fon akımını düzenleyen kuruluşların monopolist rantlarını artırdıkları noktasında toplanmaktadır.»

«1974 yılında kredi ve mevduat faizlerinin belirli şartlarla banka - müşteri arasında belirlenmesi sistemi ise bankaların kendi aralarında serbest bırakılan faiz oranlarına tavan uygulama sistemini getirme konusunda anlaşmaları sonucu bir yarar sağlamamıştır.»

Erçel daha sonra bankalarca alınan faiz ve komisyon ile mevduata ödenen faizlerin arasındaki farkın fazla olduğunu belirtmiştir. Ayrıca vergi yasalarının da olumsuz etkileri olduğuna değinmiş ve «yasalara göre tasarruf mevduatı faiz geliri menkul sermaye iradı olarak vergi stopajına tabi tutulmakta, kredi faizlerinden ise gider vergisi tahsil edilmektedir. Bu düzenleme fon arzı ve talebi arasında mevcut olan dengesizliğin daha da artmasına neden olmaktadır.» demiştir.

Erçel bildirisinde ikinci olarak kredi, mevduat ve reeskont faiz oranlarının kuramsal ve Türkiye'deki etkenliğini açıklamıştır. Son olarak da para politikası ile faiz oranlarının ilişkisine değinmiş ve şöyle demiştir: «Faiz politikasının, para politikasının diğer araçları da dahil olmak üzere maliye ve ödemeler dengesi politikası araçlarının beraberce ve uyum içinde düzenlenmesi ve çalışmalarını ekonomide alınan önlemlerin başarısı için gerekli bir önşarttır.»

İkinci oturumun son bildirisini sunan Halit Soydan, «Son Faiz Oranları Düzenlemesi ve Bankalar» isimli bildiri-

sinde son faiz kararnamesindeki değişiklikleri özetlemiş ve şu sonuçlara ulaşmıştır: «Sabit faiz yüksemesi ne banka mevduat kaynaklarının kayda değer ölçüde gelişmesi olası değildir; fon kullanımının çok yönlü kısıtlanması ve vadeli tasarruf mevduatı faiz maliyetindeki yükselme, bankaları, dolayısıyla piyasayı olumsuz etkileyecektir; Personel masraflarındaki artışlarla birlikte kaynaklarını dikkatle kullanamayan bankaları, bu yıl sonunda soğuk sürprizler beklemektedir.» Soydan, bildirisine ek olarak sunduğu tabloda iki yıl veya daha uzun vadeli mevduatın faiz maliyeti ve kaynak kullanımının net hâsıla karşılaştırmasını yapmış ve vadeli mevduatın her çeşit krediye yönlendirilmesi sonucunda hep zararlar karşılatacağını göstermiştir.

III. Oturum - Bankacılık Alanında Göröl Çalışmalar :

Kongrenin ikinci gününde ilk bildiri Dr. Özcan Ertuna (Ege Üniversitesi, İşletme Fakültesi), ikinci bildiri ise Dr. Mehmet A. Civelek ve Dr. Z. Nilüfer Usmen (Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi) tarafından «Türk Bankacılık Sisteminde Yoğunlaşma» konusunda verilmiştir.

«Türk Bankacılık Sisteminde İştirakçilik Uygulaması» isimli bildiriye sunan Dr. Ertuna Türkiye'de banka sisteminin iştirakçilik uygulamasının geçirdiği değişimleri 1923'ten bu yana 3 dönemde ele almış ve bu dönemlerin özelliklerini şöyle belirtmiştir :

1) Kuruluş Yılları (1923-1944) : Türkiye'de bankacılık sisteminin gelişmesinde ilk aşamayı oluşturan bu dönemde de devlet desteği ile veya doğrudan devlet sermayesi ile «yatırım bankaları» niteliğinde bankalar kurulmuştur. Bu tip bankaların kurulması ve faaliyette bulunmasıyla hem para piyasasının oluşmasına zemin hazırlanmış, hem de etkin bir «iştirakçilik» uygulamasıyla ticaret

ve sanayi kesiminde birçok işletmenin finansmanı olanaklı olmuştur.

2) Özel Bankaların Ortaya Çıkışı (1944-1975) : Kamu kesiminin ulusal sermaye birikiminde oynadığı önemli rol, özel kişileri de banka kurmaya özendirmiş, bu nedenle, özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası bu alanda büyük bir gelişme görülmüştür.

3) Bankaların Paylaşımı (1975-1978) : Türkiye'de sanayi sermayesi ile banka sermayesi arasındaki tek yönlü ilişki son yıllarda tersine dönmüştür. Büyük holdingler bir veya birkaç bankaya sahip olmak için savaşım vermektedirler.

Amaç önce bir bankayı ele geçirerek parasal bir gücü kontrol altına almak, sonra da büyük ölçüde küçük tasarruflardan oluşan bir gücü Bankalar Yasası'nın 38. maddesi uyarınca banka iştiraklerinde sınırsızca ve denetimden uzak bir biçimde kullanabilmektir. Kredi arzının sınırlı, yeterli kredi bulmanın kredi fiyatından daha fazla önem kazandığı ülkemizde tekelci sermayeye dönüşmenin veya bu niteliği korumanın yolu bir bankanın yönetimini ele geçirmektedir. Holdingler arası savaşım 1978'in ilk aylarında iyice kızışmış ve en büyük iki holdingten birinin bir yetkilisi diğer holdingi «Türkiye'deki tüm mevduatı toplamak isteğiyle suçlamıştır.»

IV. Oturum - Kurumsal İlişkiler ve Kalkınma Bankacılığı .

Dördüncü Oturumun ilk bildirisini Tuncay Artun (M.B. Bankalar Yemini Murakıbbı) tarafından sunulmuştur. «T.C. Merkez Bankası ile Ticaret Bankacılığı İlişkileri» isimli bildirisinde Artun önce Türk Mali Sistemi ile ilgili bilgi vermiş ve TMS'nin toplam kaynaklarının 1975 yılı sonunda 490 milyar TL'na ulaştığını, bu tutarın % 23,7'sinin Ticaret Bankalarına, % 22,6'sının TCMB'na, % 20,0'nin İhtisas Bankalarına, % 24,5'nin Pa-

rasal Olmayan Araçlara ve % 9,2'sinin Menkul Kıymetler Piyasasına ait olduğunu belirtmiştir. Böylece Ticaret Bankaları, TCMB ve İhtisas Bankalarından oluşan Parasal Mali Araçların payı % 66,3 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Artun, T.C.M.B. ile ticaret bankacılığı arasındaki ilişkileri üç ana noktada - kredi ilişkileri, para politikasına ilişkin ilişkiler, kambyo ilişkileri - ele almıştır.

Kredi ilişkilerinde şunları belirtmiştir: «Genel olarak incelendiğinde Merkez Bankası'nın açtığı kredileri bir para politikası aracı olarak kullanmadığı söylenebilir. Nitekim MB'nin ticaret bankalarına açabileceği en fazla kredi tutarını belirleyen herhangi bir yasal hüküm bulunmamaktadır. T.C.M.B. 1978 yılına değin tüm bankalar için genellikle rahat bir biçimde kredi olanağı sağlayan bir «son ikraz mercii» niteliğini taşımıştır.»

T.C.M.B.'nin 1972 yılına değin kredilerin sektörel dağılımı üzerindeki işlevini yerine getiremediğini öne süren Artun şöyle devam etmiştir: «Merkez Bankası ile ticaret bankacılığı arasında 1972 yılında başlayan orta vadeli kredi ilişkileri 1972-1977 döneminde önemli bir gelişme göstermiş ve orta vadeli kredi uygulaması sayesinde bankalarca sanayi sektörüne acılan bu tür krediler 1975 yılı sonunda 11 milyar TL'na ulaşmış ve sonra da hızla gelişmiştir. Bu olumlu uygulamaya «gölge» düşüren olumsuz noktaları ise Artun özetle, şöyle belirtmiştir: a) Bankalar orta vadeli kredilerin büyük bir bölümünü kendi iştiraklerine yöneltmişlerdir; b) Bazı bankalar idari taktipte bulunan ve tahsilinde güçlük çektikleri kredileri birer ödeme plânına bağlayarak orta vadeli kredi durumuna dönüştürmüşlerdir; c) T.C.M.B. orta vadeli kredilerin yatırım ve ara malları üreten sanayi kayması- nı gerçekleştirememiştir.

Para politikasına ilişkin ilişkileri ise

Artun dört açıdan incelemiştir: Mevduat Munzam Karşılıkları, Reeskont oranı, Faiz oranları ve Disponibilite yükümlülüğü.

Mevduat munzam karşılıkları aracının etkinliğini önemli ölçüde azaltan nedenlerin bulunduğunu ileri süren Artun bu nedenleri, özetle, şöyle belirtmiştir: «Mevduat munzam karşılıklarına ilişkin verilerin incelenmesi, fiilen gerçekleşen karşılık oranlarının T.C.M.B.'nce saptanan genel karşılık oranlarından oldukça düşük olduğunu ortaya koymuştur. 1975 yılı sonundaki verilere göre bankalarca T.C.M.B.'na yatırılan bu tür karşılıkların 5 milyar TL. eksik olduğu saptanmıştır. Bunun iki nedeninden biri bankalarımızın mevduat munzam karşılıkları ile ilgili yükümlülüklerini eksik ve/veya geç yerine getirmeleri, yani sistemden sızmalar, diğeri de munzam karşılık oranlarına istisna getirilerek ve gerekse toplanan karşılıklardan dolaysız aktarmalar yapılarak bu sistemin bir selektif kredi aracı olarak kullanılmasıdır.»

Reeskont aracına ilişkin görüşlerini ise Artun şöyle dile getirmiştir; «Bankaların T.C.M.B. kaynaklarından yararlanmaları konusunda kârlılık açısından belirleyici etken olması gereken reeskont oranı ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranları ülkemizde genellikle yararlanılmayan bir parasal araçtır. Halen genel olarak % 10 olan reeskont oranı 1973-1978 yılları arasında kalan dönemde yalnız 5 kez değiştirilmiştir. Yapılan oransal değişikliklerle bu oran % 8 ile % 10 arasında değişmiştir. Bu kadar düşük orandaki değişikliklerin bu araçtan beklenen sonuçların oluşmasına engel olduğu söylenebilir.»

Artun, faiz oranları ile ilgili şu görüşlerini öne sürmüştür: «Türkiye'de faiz politikası banka ve sanayi sermayesi için uzun yıllar özendirici bir araç olarak kullanılmıştır. Bir başka deyişle

ülkemizde «faiz oranlarına karşı duyar-sızlık», bu aracı bir para-kredi politika-sı aracından çok bir özendirici araç ni-teliğine dönüştürmüştür. Kuşkusuz bu dönüşümün banka ve sanayi sermayesi-ni giderek güçlendirdiği gerçeği yadsı-namaz.»

Artun'un Disponibilite yükümlülüğü-ne ilişkin görüşleri ise özetle şöyledir: «1978 yılına değin oranı ve saptama bi-çimi değiştirilmeyen bu uygulamayı ya-kından gözlemleyen bir kişi olarak bu aracın etkinliğinden söz edilemeyeceği kanısındayım. Bilinen bazı yapay yön-temlerle artırılabilen bu oran kendisinden beklenen işlevi yerine getirmemiştir. Öylesine ki, bankaların mali bünye durumlarının değerlendirilmesi açısından bir «erken uyarı sistemi»nin ilk belirtisi olması gereken bu araçtan, bu konu-da, yani bankaların denetlenmesi konu-sunda yararlanılmamıştır. 1978 yılı Şu-bat ayında, en son düzenlendiği tarih olan 1965'den 13 yıl sonra disponibilite yükümlülüğü yeniden düzenlenmiştir.

Bankalar açısından getireceği bazı güç-lüklere karşın yeni disponibilite uygu-laması tutarlıdır ve diğer parasal araç-larla uyumludur. DÇM'nin de taahhüt-ler arasına alınması hem bankalarımı-zın mali bünyelerinin korunması ve hem de izlenen para politikası açısından olumlu olmuştur.»

Artun son olarak T.C.M.B. ile Tica-ret Bankaları arasındaki kambiyo iliş-kilerini ele almış ve özetle şunları söy-lemiştir: «Ülkemizde izlenen kambiyo politikası, uzun yıllar boyunca ekonomi-mizin gereklerinden doğan bir zorunlu-luğun sonucu olarak güdümlü, yani Dev-let yönetiminde ve denetiminde bir kambiyo politikası olmuştur.

Ancak bu güdümlü politikanın 1970'li yılların başlarından itibaren de-ğişme sürecine girdiği ve T.C.M.B. ile ticaret bankaları arasındaki kambiyo

ilişkilerinin liberal bir görünüm almaya başladığı söylenebilir. Özel dış krediler uygulaması ile başlayan bu liberalleşme süreci DÇM ve «döviz pozisyonu» uygu-lamasıyla sürmüş, daha sonra getirilen bazı araçlarla (döviz tevdiat hesapları, kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları gibi) pekiştirilmiştir. Ancak bu değişim, kullanılan araçlar uzun vadeli ulusal çı-karlılarımı yararlarına düzenlenmediğinden genellikle olumsuz sonuçlara yol açan bir değişimdir.»

Dördüncü Oturumun ikinci bildirisi Dr. İbrahim Öngüt (T.S.K.B. Genel Md. Yard.) tarafından sunulmuştur. «Türki-ye'de Kalkınma Bankacılığı ve Sorunları» isimli bildirisinde Dr. Öngüt, Türki-ye Sınai Kalkınma Bankası'nın, kurulu-sundan bu güne, faaliyetlerini geniş bir biçimde açıklamış ve DESİYAB, SYKB ve TSKB'nin kaynak yapılarını ayrıntılı bir biçimde karşılaştırmıştır.

V. Oturum - Banka Sistemi ve Di-ğer Finansal Kuruluşlar :

Beşinci oturumda iki bildiri sunul-muştur; ilk bildiri «Banka Sistemi ve Sermaye Piyasası»dır; Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu (İ.T.Ü. İşletme Müh. Fak.) ta-rafından sunulan bu bildiriden sonra Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman (İ.Ü. İktisat Fakültesi) «Banka Sistemi ve Finansal Aracı Kuruluşlar» isimli bildirisini sun-muştur.

Prof. Hatiboğlu, özetle şunları söy-lemiştir: «Türkiye'de bankacılığın mali-yeti son derecede yüksektir. Bütün dün-yada Türkiye'deki bankacılık sistemi ka-dar yüksek maliyet ile çalışan bir ban-kacılık sistemi bu'lamak zordur. Türkiye'-de banka mevduatı enflasyonla son de-recede yakından ilgilidir. Yani Türki-ye'de bankalardaki mevduat, enflasyon ne oranda artarsa buna paralel olarak artar. Türkiye'de bankaların finans piya-sasındaki faaliyeti Türkiye Ekonomisine yararlı bir finans yapısının, bir sermaye piyasasının kuruluş gelişmesine olanak

vermez. Bankaların bu faaliyeti kınanacak ölçülerdedir. 1975 yılında başlayan DÇM'nin hem banka sisteminde hem ülkenin mali yapısında çok önemli anormallikleri doğuracağını banka kesimi görmemiş ve bütün gücü ile bu sistemin geliştirilip, yürütülmesine çalışmıştır.»

PANEL - TÜRK BANKACILIĞININ GENEL SORUNLARI VE OLASI ÇÖZÜM YOLLARI

I. Ulusal Bankacılık Kongresi Prof. Dr. Cengiz Pınar'ın başkanlığında ve Prof. Dr. Cumhur Ferman, Rahmi Önen, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu ve Tuncay Artun'un katılmasıyla düzenlenen bir panel ile sonuçlanmıştır.

Panel'de ilk sözü Merkez Bankası Meclis Üyesi Rahmi Önen almış ve özetle şunları söylemiştir: «Ülkemizde, bankalar diğer finansal kurumlar olmadığından ekonomimizin temel taşı durumundadır. Bankalarımızın birçok sorunları olması doğaldır. Bu sorunlar kongre sırasında ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Ben bu sorunlarla ilgili gözlemlerimi ve çözüm önerilerini sunmaya çalışacağım.

Türkiye'de Bankalar hiç bir ekonomik girişimcinin arzu etmediği bir faaliyet içindedir. Bunlar, özetle, a) Krediler orta ve uzun vadeliye kaymakta b) Devlet bankaları ticaret bankalarının faaliyet alanlarına girmekte c) Bankalarımız kaynak temininde güçlük çekmektedir.

Bu durumda, Ticaret Bankaları mevduatı kısa vadeli ve ticari faaliyetlere yönlendirmeleri gereği ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası gibi Devlet bankaları Ticaret Bankacılığını bırakmalı, bu faaliyetlerinden çekilmeli ve birleşmeli-

lerdir. Böyle bir olgu Ticaret ve Kalkınma bankalarımıza daha rahat nefes almalarını sağlayabilir.

Bir diğer nokta ülkemizde kredi sağlayan 44 bankanın mevcudiyetidir. Bu kadar çok sayıda bankaya gerçekten ihtiyaç var mıdır? Kanımca Bankalarımız büyüyen işletmelerimizin büyük kredi taleplerini karşılamak için «füzyon»a gitmeleri, birleşmeleri gerekmektedir. Zaten Türk Ekonomisinin içinde bulunduğu ortam da bu birleşmeye doğru gidişi kolaylaştırmaktadır.

Bankalarımızın karşı karşıya bulunduğu önemli bir sorun da bankaların personel masraflarıdır. Özellikle, bu durum, özel bankaları çok güç durumlara sokmaktadır. Günümüzde personel giderleri artık «illimite» sınırsızlığa varmıştır.

Bankalarımızın dışı açılma sorunu da önemlidir. Bankacılık kesimi Türkiye'de en etkin ve bilinçli çalışan kurumlara sahiptir. Ancak Türk Bankacılığı içe kapanık kalmıştır. Dış ülkelerde temsilcilik açma gereği işçi dövizleri ortaya çıktığında akla gelmiştir ve hiç bir parasal hareket sağlamamıştır. Batıya yaklaşmak bankacılığımızı dışa açmak için uluslararası bankalarla işbirliğinde bulunmamız zorunludur. Bu noktada kısaca «döviz pozisyonu» meselesine değinmek istiyorum. Döviz pozisyonu tutma hakkı Türk Ticaret Bankalarına verilen modern haklardan biridir ve bu hak geri alınmamalıdır.

Panelde ikinci konuşmayı Prof. Hatiboğlu yapmış ve özetle şunları söylemiştir: «Türk Bankacılığı enflasyon vartıcı bir sistem içinde çalışmaktadır. Enflasyonu yavaşlattığımız anda Türk Bankacılık Sistemi önemli sıkıntılarla karşılaşır. Enflasyon da yarıldıkça bankaların personel masraflarının artması bankalar yönünden bir tehlikevi ortaya çıkarılmaz.

Diğer taraftan eğer bankacılık kesimi mevduatı her yıl % 20-25 düzeyinde arttırmak istiyorsa sermaye piyasası ile bağaşması düşünülemez. Bu bakımdan bankacılık kesimi sermaye piyasasının gelişmesine karşıdır.

Panelin üçüncü konuşmasını yapan Prof. Ferman ise özetle şunları söylemiştir: «Sermaye Piyasasındaki fonların kaynağını milli tasarruf hâcemi belirler. Türkiye'de önemli bir düzeyde, piyasada, altın rezervi bulunmaktadır. Ayrıca yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizin tasarrufları da önemli boyutlardadır. Diğer taraftan Türkiye'deki insan potansiyeli de çok güçlüdür. Bu kaynakların harekete geçirilmesi için devlete önemli görevler düşmektedir. Bunlara ek olarak işletme birimlerimizi de etkin bir yönetime kavuşturmamız gerekir. Böylelikle sermaye piyasasının gelişmesi kolaylaşmış olur. Yeminli Muhasiplik uygulamasına da hemen geçilmesi tasarruf sahiplerini güvence altına alması bakımından zorunludur.»

Panelin ilk turunda son konuşmayı yapan Tuncay Artun özetle şu noktadaki görüşlerini belirtmiştir: «Ekonomimizde ve bankacılığımızda temel sorun kaynak yetersizliği ve varolan kaynağın dengesiz dağılımıdır. Kaynaklarda görülen artışın bir kısmı DÇM ve dış borçlanmalara bağlıdır ve dışa bağımlılığı arttırmaktadır. Mevduat artışının ise yaklaşık % 12-13'ü yıl sonlarında biriken faizlerden oluşmaktadır. Yani, gerçekte, Türkiye'de tasarruf mevduatı arttırılamamaktadır ve ekonomimiz bir tüketim ekonomisine dönüşmüştür»

Kaynakların dağılımına gelince, kredilerin hem bölgesel hem de sektörel dağılımı dengesizdir. Banka kredilerinin % 22'si Tarım kesimine % 26-27'si sanayi kesimine gerisi de ticaret kesimine akmaktadır. Bu dengesiz dağılımı önlemek üzere benim önerim şu olacaktır:

Aktif veya Kredi Karşılıkları Sisteminin uygulanması. Bu sistemde Mevduat Munzam Karşılıkları belirli bir oran biçiminde düzeltilir daha sonra, örneğin, Sanayi Kesimine açılan krediler için karşılık oranı % 1, Ticaret Kesimi için % 10 ihracat kesimi için % 0 olabilir. Ayrıca ara malları, yatırım malları ve tüketim malları sanayileri için Kredi Karşılık oranları alt ayrımlara ayrılabilir.

Bankaların sermaye yapılarında görülen yoğunlaşma ise Banka sermayesi ile sanayi sermayesinin kapitalist sistemin doğal bir sonucu olarak birleşmesini bağlıdır. Bu durumda yoğunlaşma kaçınılmaz olmaktadır.

Bankaların denetimi ise ayrı bir sorundur. Bankalar yeminli murakıplarının görevleri çok sınırlıdır ve sadece kredi sınırlarını kontrol etmektedir. Diğer bir deyişle «niceliksel» Halbuki banka murakıpları kredi alanın bu krediyi almakta hakkı olup olmadığını, aldığı krediyi yararlı kullanıp kullanmadığı gibi diğer görevleri de yerine getirmelidirler. Bu bakımdan Yetki Tasarısında bu konuyla ilgili alınan önlem son derece olumludur.»

Panelin ikinci turunda söz alan Rahmi Önen ise şu görüşlerini öne sürmüştür: «Bankalarımızın kendi ihtisas alanlarına doğru kaynakları artık gerçekleştirmeye başlamıştır. Nitekim Ziraat Bankası ticaret kesimine kredi vermeyi durdurma ve faaliyetini ziraî kredilere yöneltme kararını almıştır.»

Türkiye artık güdümlü bir bankacılık sisteminden kurtulup hür bir bankacılık sistemine sahip olmalıdır.

Sermaye Piyasası ile ilişkilerde ise önemli bir husus vardır. Bankacılık kesimi sermaye piyasasının kendisini ne ölçüde etkileyeceğini bilmemektedir. Örneğin bir tahvil çıkarıldığı zaman bu tahvilin mevduatı ne ölçüde azaltacağı bilinmemektedir. Bankacılık Kesiminin

Sermaye Piyasası karşısındaki tereddütleri bu noktadan kaynaklanmaktadır.

Panelde dengeli kredi dağılımına değinildi. Türk Ekonomisinin özelliği vardır. Kredilerinizin bir kısmını Kars'a plase etmeyi plânladığınızı varsayalım. Orada bu krediyi kullanacak çirrişimci bulamazsanız Batı'da ihtiyacı olan sanayici zor durumda kalır. Dengeli dağılımdan söz ederken bu husus unutulmamalıdır.

Bankaların iştirakleri konusuna da değinmek istiyorum. Türk Ekonomisi 1953'lerde olduğu gibi kalkınmasını bankaların iştirakleri yoluyla da destekleneceği (nitekim İş Bankası bu yönde büyük adımlar atmıştır) görüşünü savunmak olanaksızdır. 1978'ler Türkiye'sinde bankalarımız ellerindeki kıt kaynakları artık iştirak'e yöneltmemelidir. Kaynaklarını kredi yoluyla kullanmaları, iştirakte bulunmamaları artık uygulanması gereken bir politika durumundadır.

Son olarak değinmek istediğim bir husus T.C. Merkez Başkanı'nın T. Bankalar Birliği'nin de başkanı olmasıdır. Kanımca, Bankalar Birliği'nin başkanı bağımsız olmalıdır.

Panelde ikinci konuşmasını yapan Prof. Hatiboğlu ise şunları söylemiştir: «Sayın Önen'in Bankalar Birliği Başkanlığı ile ilgili önerisine bütünüyle katılıyorum. Faiz konusu ile ilgili olarak üzerinde duracağım husus faizlin kesinlikle arz-talebe göre işletilmesi gereğidir. Diğer taraftan enflasyon durdurulabilirse yüksek faiz hadlerine ve sıkı kontrollere de gerek kalmaz. Unutulması gereken bir husus Türkiye'de faiz oranının gerçekten bir işlevi olduğudur. Faiz oranları yükseltildiğinde vadeli mevduatın da yükseldiği bir gerçektir.

Panelin son konuşmasını Tuncay Artun yapmış ve şu görüşleri öne sür-

müştür: «Önce Devlet Bankaları'nın birleştirilmesi önerisine değineceğim. Bence Sümerbank, Denizcilik Bankası, Eti-bank gibi bankalar diğer faaliyetlerinden ayrılıp bağımsız ihtisas bankaları durumuna getirilmelidir. Örneğin; Sümerbank tekstil üzerinde, Etibank madencilik üzerine, Denizcilik Bankası deniz ticareti üzerinde uzmanlaşmalıdırlar ve faaliyetlerini bu konularla sınırlandırmalıdırlar. Bugün işleyen sistemin önemli çarpık yanları vardır. Nitekim, Denizcilik Bankası 5846 sayılı Kanuna karşı gelerek ticaret kesimine kredi açmaktadır.

Döviz pozisyonu tutma ile ilgili olarak da, kanımca, günümüzün koşulları dikkate alındığında tüm döviz pozisyonlarının Merkez Bankası'nda toplanması gereği ortaya çıkmaktadır.

Son olarak bu Kongre'de çok eleştirilen bir konuya değinmek istiyorum. Çeşitli kişiler mevduat munzam karşılıklarının ve disponibiliteler oranlarının bankalar için bir yük olduğunu ve kaynaklarının % 50'ye yakın bir kısmı ile faaliyet gösterme zorunda bırakıldığını öne sürdüler. Halbuki bu araçlar bankalarımıza hiç bir şey kaybettirmemektedir. Şöyle ki, örneğin vadesiz mevduat için alınan % 35 MMK'na Merkez Bankası % 5,3 faiz ödemektedir. Mevduatın maliyeti % 4,1 olduğu dikkate alındığında burada bir kayıp söz konusu değildir. Diğer taraftan bankalarımıza uygulanan dispoibiliteler oranları da bir kayıp getirmemektedir. Örneğin % 15 olarak uygulanan bir banka bunun % 10'unu devlet tahvillerine yatırmakta, dolayısıyla % 14 faiz almakta ve % 10'a yakın da kazanç elde etmektedir. Geriye % 4-5 ankes kalmaktadır ki, bu da bence pasif hesaplarda karşılığı bulunan (Ödenecek Vergi Resim Harç, talep olunmamış kıymetler gibi) ancak mevduat olmayan kaynaklardır. Özetle, devlet kaynakların bir kısmını almaktadır, ancak karşılığını da vermektedir.

ÇELİK ENDÜSTRİSİ TAŞ.

Adres : Alibeyköy yolu üzerinde Silahtarağa - İstanbul

İMALÂT VE SATIŞ PROGRAMI

CİNSİ	KALİTE STANDARTLARI	ÖLÇÜLER (mm.)		
		kalınlık	en	boy
Sıcak haddelenmiş Çelik Sac ve Levhalar	DIN 17100, ST-34-ST-42 SAE 1008, 1012, 1015	0.50-25	1000 1200 1500	Saclar istenen boyda. Levhalar 1500-6000 boyunda
Yüksek Karbonlu Çelik Saclar	DIN 17100, ST-50-ST-70 SAE 1045	1-12	1000 1200	İstenilen boyda
Baklâvalı Saclar	Ticari Kalite	3/4 - 10.5/12	1000 1200	1800 - 3000
Gemi Levhaları	LRS-Grade A LLOYD Sertifikalı	5 - 30	1500	6000
Soğuk haddelenmiş Saclar	DIN 1623, ST-10, ST-12 JIS : SPCC-SD	0.30 - 3	1000 1200	İstenilen boylarda
Silisli Motor ve Transformatör Sacları	DIN 46400 AISI JIS IV - 1.0 M-4 Z-9 IV - 1.45 M-5 Z-10 III - 2.3 M-15 H-10 III - 2.6 M-22 H-14 I - 3.6 M-43 H-20 M-45 H-23 M-47 H-30 H-40	0.28 - 1	790 914 1000
Paslanmaz Krom ve Nikelli Saclar	SAE 304, 316, 430	0.40 - 6	1000
210 Litrelik Yağ ve Gres Variller	A-1 Kalite, Soğuk çekme DKP Sacdan imai Edilmektedir.	1.00	İç Çap 571.5	Yükseklik 843

**Soğuk haddelenmiş, paslanmaz, silisli motor ve transformatör Sacları,
her ende bant halinde dilinmiş olarak teslim edilebilir.**

Telefon : 24 18 26 (4 hat), 23 64 97 - 25 37 10 - 21 22 43
Telgraf : Tolfin - İstanbul Telex : 22805 cera tr

(İŞVEREN — 1593)

Amerika'da Türkler (*)

Prof. Dr. Nasuhi BURSAL

Birleşik Amerika'nın dış politikasını etkileyen faktörler arasında değişik milletlerden gelen etnik grupların belirli bir ağırlık taşıdığı bilinen bir gerçek. Bunlardan bizi en çok ilgilendiren Yunan asıllı grubun faaliyetleri bundan önce çeşitli yayınlarda ele alınmış bulunuyor. (1) Türkiye'ye karşı dört yıldır uygulanmakta olan ambargonun kaldırılması için Başkan Carter Yönetiminin Kongre'ye nisan başında yaptığı başvuru Yunan lobisinin çabalarına yeni bir hız vermiş görünüyor. Ancak, New York Times ve Wall Street Journal gibi önemli yayın organları Yönetimin kararını genellikle destekliyorlar. Carter Yönetimi bu konuda hayli geç kalan ilk adımı atma kararını alırken, bunun Amerika ile Yunanistan arasındaki ilişkileri kısa dönemde olumsuz yönde etkileyebileceğini hesaba katıyor. Ancak, Ambargonun kalkmasıyla Kıbrıs ile Yunanistan arasındaki ilişkiler düzeldiği ölçüde, bu gelişme uzun vadede NATO'nun ve Amerika'nın yararlarına uygun görülüyor.

Euna rağmen, ambargonun kalkması için Yönetimin getirdiği teklifin Kongre'den kısa sürede ve herhangi bir değişikliğe uğramadan geçebileceği konusunda aşırı iyimserliğe kapılmamak gerektiği kanısındayım. Bunun en önemli nedeni, yıl sonunda yapılacak kısmi seçimlerde Yunan asıllı seçmenlerin oylarının büyük bir ağırlık taşınması. Bu teklifin Orta Doğu'ya uçak satışları konusuyla aynı günlerde ve bu konunun Başkan Carter ile Kongre arasında yarattığı gergin ortamda ele alınması da ayrı bir ta-

lihsizlik. Nitekim, teklifin Senato Dışişleri Komitesince reddi ve Temsilciler Meclisi Uluslararası İlişkiler Komitesinden sadece bir oy farkıyla geçmiş olması Meclis ve Senato düzeyindeki mücadelenin daha şiddetli olabileceğini gösteriyor.

Amerika'nın bizimle ilgili dış politika kararlarında başka etnik grupların bu derece etkili olması Amerika'da yaşayan Türkleri bu gibi gelişmelere karşı çok uyanık ve duyarlı yapmış. Televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi kamu oyu oluşturan çeşitli yayın organlarıca Türkiye ile ilgili her haberi veya yorumu yakın çevredeki Türkler arasında kısa sürede yayılıp tartışma konusu oluyor. Buradaki Türklerin kamu oyu ve dolayısıyla politik organlar üzerinde yeteri kadar etkili olamamaları sayılarının azlığı yanında, bölgesel ve mesleki dağılımlarıyla da ilgili. Resmî kaynaklarda bu konuda hayli ilginç bilgiler var (2) 1 numaralı Tablo 1820-1976 yılları arasında Amerika'ya göç eden toplam 47 küsur milyon kişinin geldikleri ülkeleri gösteriyor.

(1) 18 Ocak 1978 tarihli Milliyet

(2) «U.S. Department of Justice-Immigration and Naturalisation Service» tarafından verilen bilgiler.

(*) Bu yazı Dergimize Amerika'dan haziran ayında gönderilmişse de, elimize varması geciktiricidir.

TABLO 1.

Sıra	Ülkeler	Göç Miktarı
1	Almanya	6.962.762
2	İtalya	5.280.017
3	Büyük Britanya	4.868.105
4	İrlanda	4.721.654
5	Avusturya-Macaristan	4.313.578
6	Kanada	4.063.359
7	Rusya	3.363.194
8	Meksika	1.986.400
9	Antiller Bölgesi	1.489.125
10	İsveç	1.270.705
11	Norveç	855.702
12	Fransa	745.032
13	Yunanistan	640.100
14	Güney Amerika	637.273
15	Polonya	505.670
16	Çin	500.759
17	Portekiz	424.860
18	Japonya	397.393
19	Türkiye	383.542
20	Hollanda	357.420
21	İsviçre	347.431
22	Diğer ülkeler	3.486.127
Göç toplamı:		47.601.208

TABLO 2.

Dönemler	Göç Miktarı
1820	1
1821-1830	20
1831-1840	7
1841-1850	59
1851-1860	83
1861-1870	131
1871-1880	404
1881-1890	3.782
1891-1900	30.425
1901-1910	157.369
1911-1920	131.066
1921-1930	33.824
1931-1940	1.065
1941-1950	798
1951-1960	3.519
1961-1970	10.142
1971-1976	847
Toplam:	383.542

layan 1901-1920 döneminde gelmiş. Yunanistan'dan olan göçler de 1891-1900 döneminde birden hızlanıp 1901-1920 arasında en yüksek sayılara varıyor. Esasen, bugün 3 milyon dolayında tahmin edilen Yunan asıllı Amerikalının tek kaynağını Yunanistan'dan gelen 640.100 kişi olması pek akla yakın değil. Bu durumda, istatistiklerde Türk olarak gösterilen göçmenlerden 1920'den önce gelenlerin ancak pek küçük bir kısmı, son 50 yılda gelenlerin ise büyük bir çoğunluğu Türk asıllı kabul edilebilir.

Tablodan görüleceği gibi, istatistikler de ismen belirtilen ülkeler arasında Türkiye 383.542 kişiyle 19 uncu sırada yer alıyor. Ancak, ilk bakışta anormal derecede yüksek görünen bu miktarın büyük bir kısmını Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında Amerika'ya göç eden Rum asıllı Osmanlı vatandaşları olduğunda kuşku yok. Yunanistan'dan ve Türkiye'den gelen göçmenlerin zaman içindeki dağılımları arasında rastlanan paralellik bunu geniş ölçüde doğruluyor. Göçlerin onar yıllık dönemler itibariyle dağılışı 2 numaralı Tabloda özetlenmiş bulunuyor. Bu tablodan görüleceği gibi, Amerika'ya ilk Türk 1820 yılında göçetmiş. Göçlerde ilk önemli artış 1891-1900 döneminde başlıyor ve 1901 ile 1920 yılları arasında yoğunlaşıyor. Gerçekten, 383.542 kişilik toplam göçmenin 281.435'i veya % 73'ü Amerika'ya Osmanlı Devletinin son yıllarına rast-

Amerika'nın bugünkü nüfusu içinde Türk asıllı Amerikalıların miktarı 100.000 dolayında tahmin ediliyor. Bunların bölgesel ve meslekî dağılımlarını gösteren istatistikler mevcut değil. Ancak, son 6 yıl içinde Amerikan tabiyetine geçen Türklerin meslekî dağılımlarıyla ilgili istatistikler bu konuda bir ölçüde fikir verebilir. Bu dönemde yıllık göçmen sayısı 1600 - 2000 arasında değişiyor. İstatistiklere göre, bunların yaklaşık % 60'ı meslek sahibi olmayan aile efradı niteliğinde kimseler. Meslek sahibi olanla-

rın yaklaşık yarısı doktor ve mühendis gibi meslek sahipleri. Geri kalanların büyük bir bölümü de sanatkârlar, teknisyenler ve ticaret erbabı. Meslek sahibi olarak buraya gelenlerin bir bölümü maddi nedenlerle, bir bölümü de mesleklerinde yeteri kadar tatmin olmadıkları için Türkiye'den ayrılmışlar. Bunlardan bazıları arada memlekete dönmüşler, fakat aradıkları koşulları bulamadıkları için, bir süre sonra yeniden Amerika'ya gelmişler. Bir doktorun belirttiği gibi, bir noktadan sonra, çevrenin rahat koşullarına alışmış olmak geri dönmeyi büsbütün güçleştiriyor.

Hâlen Türk tabiyetini muhafaza ederek Amerika'da yaşayanların miktarında değişik tahminlere rastlanıyor. Bunun başlıca sebebi, Amerikan tabiyetine geçtikleri halde Türk tabiyetinden de ayrılmamış kişilerin bulunması. Amerika'da yaşayan yabancıların her yıl başında yapmak zorunda oldukları beyanlara dayanan resmi istatistiklere göre, 1977 yılında Amerika'da yaşayan Türk vatandaşlarının sayısı 15027. Bunun 13071'i devamlı, 1956'sı ise geçici olarak Amerika'da ikamet edenler. Bunların eyaletler itibarıyla dağılışı 3 nu-

maralı Tabloda özetlenmiş bulunuyor. Tablodan görüleceği gibi, Türklerin yaklaşık üçte onı New York'ta yaşıyor. Ondan sonra California ve New Jersey geliyor. Bunları izleyen 10 eyalette Türklerin sayısı 200-700 arasında değişiyor. Geri kalan eyaletlerin hepsinde bir miktar Türk bulunmakla beraber, bunların sayısı çok düşük.

Amerika'daki Türklerin sorunlarını Amerika ile ilişkiler, kendi aralarındaki ilişkiler ve Türkiye ile ilişkiler olarak üç değişik açıdan ele almak mümkün. Amerika'ya gelen ve buraya yerleşmek isteyen Türklerin ilk çabası, çevrelerine kısa sürede uyup kendilerini kabul ettirebilmek. Esasen bir bölümü burada eğitim görmüş olan meslek sahiplerinin bu safhayı kolaylıkla atlattıkları anlaşılıyor. Amerikan halkının ve iş çevrelerinin Türklerle olan kişisel ilişkileri genellikle olumlu. Beş yıl Amerika'da oturan ve çalışma iznine sahip olan Türklerin, istedikleri takdirde, Amerikan tabiyetine geçmeleri mümkün oluyor.

Bence buradaki Türklerin en önemli sorunu, kendi aralarındaki ilişkileri devam ettirebilmeleri ve bu sayede Türk-

TABLO 3.

Sıra	Eyalet	Türklerin sayısı
1	New York	4.651
2	California	2.294
3	New Jersey	1.712
4	Michigan	692
5	Massachusetts	680
6	Illinois	649
7	Pennsylvania	513
8	Maryland	414
9	Virginia	375
10	Texas	309
11	Ohio	301
12	Florida	270
13	Connecticut	226
	Diğer eyaletler	1.941
Toplam:		15.027

lkle olan bağlantılarını koruyabilmeleri. Sayılarının az olması ve bölgesel dağılımı bu ilişkilerin yoğunlaşmasını geniş ölçüde önlüyor. İtalyanların ve Yunanlıların olduğu gibi, Türklerin belirli yerleşim bölgeleri veya mahalleleri yok. Yetişkin yaşta Amerika'ya gep yerleşen ve bugun orta yaşta sayılabilecek Türklerin gerek dil, gerek gelenekler bakımından Türkiye ile ilişkilerini srdrmeleeri buyuk bir sorun değil. Buna karşılık, onların çocuklarının meydana getirdiği ve bugun gençlik çağındaki kuşağın Türkiye ve Trktkle olan ilişkilerinin gittikçe zayıflamasını onlemek hayli zor. Burada tanıştığımız birçok Türk ailesini bu sorunun ve bunun sorumluluğunun bilinci içinde görüyorum.

Buradaki Türklerin sayı bakımından az olmalarına karşılık, doktor ve mühendis gibi geniş sosyal ilişkilere sahip mesleklerden olmaları, onların etki alanlarını bir ölçüde genişletiyor. Bunun yanında, muhtelif şehirlerde kurulmuş olan Türk - Amerikan Dernekleri Türkler arasındaki ilişkileri sürdürebilmek için büyük bir çaba gösteriyorlar. Burada bulunduğum on ay içinde Columbus ve Pittsburgh'daki Derneklerin faaliyetlerini yakından izlemek fırsatını buldum.

Columbus'taki Dernek Milli Bayramlarımızda toplantılar düzenlediği gibi, yilda iki defa Türkleri civardaki bir otelde birak gün için bir araya getirmeye alışıyor. Ohio State niversitesi'nin Kütüphanesinde bir Atatürk Kitaplığı kurulması, her yıl düzenlenen Birleşmiş Milletler gününe katılmak ve Türkiye'deki deprem felketleri için yardım toplanması da bu Derneğin olumlu faaliyetleri arasında. Derneğin Gençlik Kolumun çok başarılı bir Folklor Ekibi var. Bu Ekib geçen yıl Ohio State niversitesi'nde yabancı ekipler arasında yapılan bir yarışmada birinci olduğu gibi, başka toplantılarda yaptığı gösterilerde de büyük başarı kazanıyor.

Pittsburgh'daki Dernek Türkiye ile

ilişkilerin korunmasına ve geliştirilmesine ağırlık veriyor. Dernek düzenli bir biçimde yayınladığı Haber Bülteni ile üyelerini Türkiye'deki gelişmelerden haberdar ettiği gibi, Amerikalılara da Türkiye'yi daha iyi tanıtılmaya alışıyor. Bunun dışında, Türkiye ile çeşitli konularda konferanslar da düzenleniyor. Birak ay önce Pittsburgh'daki Carnegie Sanat Galerisi'nde «Yrk» adı altında açılan Halı ve Kilim Sergisi ve bu vesileyle düzenlenen Kokteyl, Columbus Folklor Grubunun da katkısıyla, gerçekten başarılı oldu. Dernek birak ay önce başlattığı bir yardım kampanyası ile Bursa Tıp Fakültesi'ne hediye edilecek bir Kalp-Ciğer Makinası için para toplamaya alışıyor. Gerekli 12.000 doların şimdilik yarısından fazlası toplanmış durumda.

Buradaki Türklerin anavatanla ilişkilerinin sürdürülebilmesi için sadece onların buradaki çabalarının yeterli sayılamayacağı şüphesiz. Bu abaların Türkiye'den de gcl bir biçimde desteklenmesi şart. Bu ise, herşeyden önce, eskiden beri birçok yetkilinin içine yerleşmiş köhne bir inanışın kokten değişmesine bağlı. Her şeyi siyah veya beyaz, iyi veya kötü diye iki karşıt gruba ayırmaya alışmış düşünce ve duygu yapımız yurt dışına, hele Amerika'ya giden Türkleri hemen bu gruplardan birine yerleştirmiş. Gidenler hain, kalanlar vatansever. Hiç şüphesiz, yetişmiş kaliteli elemanlarımızın ilk planda kendi yurdumuza yararlı olmalarını isteriz. Ama bunun uzun vadede en etkili yolu, bu elemanları maddi, manevi ve mesleki bakımdan tatmin ederek onlara yeterli kadar verimli olabilecekleri bir çalışma ortamı yaratmak değil mi? Değişlik nedenlerle başka ülkelere yerleşmeyi tercih etmiş olan vatandaşlarımızın tümünü hainlikle suçlamak yerine, onları ülkemizin dışarıda doğal bir temsilcisi saymak ve onlarla ilişkilerimizi koparmaya çalışmak daha akılcı bir yaklaşım değil mi? Uluslararası gler yüzyıllar boyu süre gelmiş doğal bir demografik

ve sosyal olay. Birçok ülke ancak bu goçler sayesinde meydana gelebunmiş. Birleşik Amerika bunların en tipik örneği. Bu gibi ülkelerde etnik grupların politik bakımdan ne derece etkili olduğu bilinmesine göre, düşüncemizde tutarlı olabilmek için, Türklerin Amerika'ya gelmesini kınamak yerine, neden şimdiye kadar sadece 100.000 kişi gelmiş de 1.000.000 kişi gelmemiş diye üzülme sınırını daha yerinde olur

Amerika'daki Türklerin anavatanla ilişkilerinin kopmaması bakımından diğer önemli bir sorun, çift tabiyet konusu. Amerikan tabiyetine geçmiş olanlar Türk tabiyetini kaybetmiş olmaktan dolayı büyük üzüntü duyuyorlar. Yunanlıların ve İsraillilerin çift pasaporta sahip olmaları onlara çeşitli bakımlardan yararlar sağlıyor. Biz ise, Amerikan tabiyetine geçeni otomatik olarak vatandaşlıktan çıkarmak yanında, Türk tabiyetini muhafaza etmek isteyenleri de aşırı pasaport harçlarıyla adeta cezalandırmak yoluna gitmişiz. Yıllık pasaport harcı 100 dolar civarında yükselince, çok nüfuslu ailelerin yılda birkaç yüz dolar pasaport harcı ödemeleri gerekmiş. Öteden beri iyi anlayamadığım bir konudur, sırası gelmişken yazmadan geçemeyeceğim. Benim anlayışıma göre, bir insanın yurt içinde bir Nüfus Cüzdanına ve yurt dışı için de bir Pasaporta sahip olması doğal ve yasal bir vatandaşlık hakkıdır. Bu nedenle, bu iki belgenin vatandaşın makul bir harç karşılığı verilmesi gerekir. Bildiğim kadarıyla, dünyanın bütün uygar ülkelerinde durum budur. Biz ise, dünyayı ya siyah ya beyaz gören ayırım sistemimizle, yurt içinde kalanları zavallı ve fakir, yurt dışına çıkanları ise mutlu ve zengin diye iki gruba ayırdıktan sonra, basit bir pasaport harcını bugün adeta bir vatandaşlık vergisi haline dönüştürmüşüz. Bununla, yurt dışına çıkanlardan özel bir vergi alınmasını demek istemiyorum. Elbette alınabilir ve alınıyor da. Ama onun fonksiyonu da, adı da başkadır.

Buradaki Türklerin anayurtla ilişkilerinde diğer önemli bir nokta, temas

kurdukları Türk kuruluşlarının kendilerine karşı davranışları. Dış ülkelerdeki resmi temsilcilerimizin vatandaşlarımıza karşı yeteri kadar ilgi göstermedikleri öteden beri bilinen bir şikâyet konusu. Ancak, Dış İşleri Başkanlığımızın Temsilciliklerinde son zamanlarda olumlu bir gelişme göze çarpıyor. Türkiye'deki resmi kuruluşlara yapılan müzakereler ise çok kere gereken ilgiyi görmüyor. Turistik tanıtma malzemesi, kitap, gazete konusunda yapılan yardımlar çok yetersiz. Kendileri çok uzaklarda oldukları halde, pek çoğunun kalbi anayurtlarının çok yakınında çarpan bir avuç Türkün öz vatanlarına ve kültürlerine bağlılıklarının daha uzun süre devamını istiyorsak, bir yandan bizler onlar hakkında daha gerçekçi ve daha geniş görüşlere sahip olalım, fakat buna karşılık onlardan da Türkiyemizin sorunlarına karşı daha yakın bir ilgi ve daha olumlu katkılar bekliyelim.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

EVİNİZİN BANKASI
HERKESİN BANKASI

**MODERN ŞEHİRCİLİK
MODERN MİMARİ
MODERN KONUT VE
HER TÜRLÜ
BANKACILIK
HİZMETLERİ**

duvarlarınızın
vazgeçilmez
dostu

ÇANAKKALE SERAMİK fayansları

banyo
ve mutfagınız
için

sıhhi

temiz

ucuz

dayanıklı

modern

renkli

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

Radyo ve Tv. reklamlarının vergilendirilmeli mi ?..

Tanju ÖZTÜRK

Hükümet tarafından TBMM'ne sunulmuş olan yeni vergi tasarısı getirmeyi öngördüğü hükümler açısından çeşitli kesimlerin eleştirileri hatta yergileri ile karşılaştı. Tasarının radyo ve TV'de yapılan reklamların vergilendirilmesine ilişkin hükmü karşısındaki ilk tepki ise Reklamcılığı Geliştirme Derneği'nden geldi (1).

Gerçekten, vergi tasarısıyla getirilmesi öngörülen «kısıtlama» Türk Hukuk Mevzuatında, reklama getirilen ilk kısıtlama da değildir. Tüketicilerin bilgilendirilmesi, bazı mal ve hizmetlerin reklamının yasaklanması, reklam yolu ile haksız yarışım (rekabet)in önlenmesi amacıyla hazırlanmış olan bir dizi hüküm yıllardan beri yasalarımızda bulunmaktadır (2). Sözkonusu tasarının yeniliği reklam harcamalarını kısıtlama amacına yönelik olmasından kaynaklanmaktadır. Anılan tasarıda yer alan hükme göre, Gider Vergileri Yasası'na bir hükümü eklenmekte ve TRT'de yapılan ilan ve reklamların % 50 oranında vergilendirilmesi, gerektiğinde bu oranın Bakanlar Kurulu tarafından değiştirilmesi öngörülmektedir. (2)

Son yıllardaki ekonomik ve toplumsal gelişime paralel bir biçimde Türkiye'de reklamcılık kesiminin büyüdüğü, reklam harcamalarının giderek yüksek düzeylere ulaştığı gözlemlenmektedir. Bu gelişime bağlı olarak, reklamın olumsuz yanlarının yığınlara ulaşımı da çabuklaşmaktadır. Gelişim sürecinin niteliği, boyutları gözönünde tutularak, reklamcılığın «düzenlenmesi» gereği daha önce de öne sürülmüştü (3). Bu açıdan, vergi tasarısında getirilmesi amaçlanan kısıtlamanın, Türkiye'deki reklam harcamalarının 1974'deki tutarının yaklaşık üç katına ulaştığı 1977 sonlarında gündeme gelmesi, herhalde yalnız bir raslantı değildir (4).

- (1) E. Y. Acıman, «Vergilendirilen Televizyon Reklamı» Milliyet 1.7.1978 s. 2
- (2) Bkz.: Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Plan Komisyonu Raporu (1/126), Md. 33, s. 28
- (3) Örneğin T. Öztürk, «Reklamcılık Düzenlenmelidir», Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Mayıs 1975, s. 45-48
- (4) Resmî duyurular dışındaki toplam reklam harcamaları (ki, reklam dışındaki diğer tutundurma araçlarına yapılan harcamaların bir bölümünü de kapsadığı için «tutundurma harcamaları» terimini kullanmak daha yerinde olacaktır) 1974'de 740 milyon TL. iken, 1977'de 2.105 milyon TL.'na ulaşmıştır. (Kaynak: TÜSİAD, «Görüş», Haziran 1978, s. 6

Günümüzdeki niteliği ile reklam, Endüstri Devrimi'nden sonra ortaya çıkan yığınsal üretim olgusunun bir ürünüdür. Bir başka deyişle yığınsal üretimin zorunlu kıldığı yığınsal tüketim büyük ölçüde «satış amaçlı yığınsal iletişim» (reklam) ile kesintisiz sürebilmektedir. Bu nedenle yığınsal üretim yapan ekonomilerin, kapitalist ya da sosyalist sistemlerin hangisini benimsemiş olurlarsa olsunlar, bu araçtan giderek artan ölçeklerde yararlandıkları bir olgudur (5). Buna karşılık, bu ülkelerdeki reklam ve reklamcılık, hukuksal ve ekonomik bakımlardan toplum yararına sınırlandırılma ya da denetlenme açısından, hiçbir ülkede Türkiye'de olduğu gibi bir başıboşluk içinde değildir.

Kuşkusuz, reklamın önemli işlevleri vardır. Sözelimi, mikro düzeyde tüketicileri bir ölçüde bile olsa bilgilendirir, eğitir; işletmelerin büyük ölçekte üretim, pazarlama yapmasını olası kılar. Makro düzeyde, yatırım ve işbulma olanaklarını genişleterek ulusal ekonomiye katkıda bulunur, toplumsal genliği (refah) arttırabilir. Ama aynı araç, yeni işletmelerin pazara girme ya da varolan küçük işletmelerin pazarda kalma olanaklarını kısıtlayarak pazar yoğunlaşması (konsantrasyon)na, tüketici genliğine gerçek katkısı açısından kuşkuyla aşırı mal ve hizmet farklılaştırmalarına, tüketici talebinin fiyat esnekliğinin azalmasına, dağıtım ve kalite gibi tüketici yararı açısından daha önemli sayılabilecek alanlardaki yarışımın arka planda kalmasına da neden olabilir.

Reklam harcamalarını yargılarken bir bilimsel «doğru»nun saptanması gerekmektedir. Reklam nedir. Bilimsel tanımlara göre reklam, en yalınç deyişle, «işletmelerin denetimi altında yapılan, sonsal (nihai) ereği satışları kolaylaştırmak olan ve yığınsal iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen bir iletişim sürecidir.» Reklam, iletişim amaçlı tek pazarlama aracı da değildir. Türkçe pazarlama yazınında «tutundurma» (promotion) terimi ile ifade edilen, satış gücü satışta özendirme (sales promotion), halkla ilişkiler ve tanıtma (publicity) gibi iletişim yöntemlerinden yalnızca birisidir. (6) Ancak gerek yığınsal niteliği gerek daha yaygın ve yoğun kullanımı, göreli olarak, reklama daha çok bilinirlik, tanınırlık kazandırmıştır. Oysa reklam diğer pazarlama araçlarından (7) ve yukarıda anılan diğer tutundurma yöntemlerinden daha önemli ve etken değildir. Önemi ve etkenliği, diğer pazarlama ve tutundurma araçlarıyla birlikte, eşgüdümlü bir biçimde kullanıldığı oranda artabilir (8). Gelişigüzel yapılan reklam harcamaları ise bir noktadan sonra «eksi verim»e neden olabilir. Makro düzeyde ise bu olgu, ulusal kaynakların boşuna harcanması anlamını taşır, fakat her durumda, boşuna harcamanın bedeli tüketici tarafından ödenir

(5) Örneğin, Marshall I. Goldman, «Product Differentiation and Advertising Some Lessons Soviet Experience», Journal of Political Economy, August 1960 ve Elizabeth Swayne, «Soviet Advertising: Communism İmitatis Capitalism to Survive», Printers' Ink, 21 August, 1959, s. 21-32. Ayrıca 1977 yılında Reklamcılık Geliştirme Derneği tarafından İstanbul'da düzenlenmiş olan uluslararası reklam «Forum»unda sosyalist devletlerin ulusal ve uluslararası reklamlarıyla ilgili ilginç örnekler sergilenmişti.

(6) Pazarlama araçlarından, işletmenin satışlarını özendirmek amacıyla kullanılabileceği ve denetimi altındaki fiyat, kalite, dağıtım ve tutundurmaya anlamak gerekir.

Reklam harcamalarını yargılamak gözönünde bulundurulması gereken bir başka konu da Türkiye'deki reklam teknolojisinin düzeyi ve niteliği olmalıdır. Reklamın başarılı olabilmesinin ön koşulu, amaç ve ereklerinin, ulaşmak istediği tüketici kitlesinin özelliklerinin, reklam ileti (mesaj)sinin döneceği, eksen (platform)in ve yayımlanacağı reklam ortamının açık, kesin ve doğru bir biçimde belirlenmiş olmasıdır. Bu ölçütlere göre yapılan değerlemeler, Türkiye'de yapılan pekçok reklamın başarısız olduğu bundan ötürü yapılan reklam harcamalarının verimli olmadığı sonucuna götürebilir. Bu görüngü (fenomen) de, Türkiye'de yapılan reklam harcamalarının kısıtlanması için haklı bir gerekçe olabilir. Öte yandan reklam harcamalarının kısıtlanmasında yararlanılabilecek tek seçenek vergileme de değildir. Bu alandaki düzenlemelerde yararlanılabilecek bir dizi dolaylı ya da dolaysız önlem bulunmaktadır (9).

Dolaylı düzenlemeler arasında en «sert» ya da «köktenci» olanı, «sanık durumundaki endüstrilerin»ın kamulaştırılmasıdır. Böylece rekabet halindeki firmaların sayısı azaltılabilir, reklama daha büyük ölçüde bilgilendirme işlevi yüklenir. Bunun «daha az sert», ise «sanık durumundaki endüstrilerin» yapısal bakımdan reforma tâbi tutulması, küçük ya da güçsüz işletmelere devlet desteği sağlanması olabilir. Daha ılımlı bir düzenleme biçimi ise endüstrilerin «öz-düzenleme» ya da «gönüllü düzenleme»ye yönelmeleriyle gerçekleştirilebilir. Bu alanda bir başka seçenek de, tüketici eğitimi olabilir. Tüketiciler mallar ve firmalar, reklam ve teknikleri hakkında bilgilendirilecek reklama karşı uyanık, bilinçli hale getirilebilirler. Böylece, «kulis»te olup bitenleri öğrenen tüketici kümeleri, zaman süreci içinde, reklam harcamalarını sınırlandıran adeta doğal bir etmen niteliği kazanabilir.

Öte yandan reklam harcamalarının dolaysız olarak düzenlenmesi konusunda toplam reklam harcamalarının dondurulmasından; harcama artışları ya da reklam satış oranları için bir tavan saptanmasından; birden çok mal ve hizmet üreterek pazarlayan işletmelerin bazı malları, markaları için reklam harcamalarının sınırlandırılmasına kadar uzanan geniş bir seçenek demeti bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, Türkiye'de uygulamaya konulması tasarlanan reklam vergisi ile de reklam harcamalarının sınırlandırılması mümkündür. Böylece işletmeler reklam yapmada, harcamalarını arttırmada serbest olmakta ve fakat bunun «bedelini» de ödemektedirler. Ancak reklam vergisinin sabit oranlı olarak uygulanması durumunda küçük-büyük işletme eşitsizliği daha da keskinleşmekte; pazarda yoğunlaşma artabilmektedir. Bu sakıncanın giderilebilmesi için artan oranlı vergileme, düşünülebilir bir çözüm seçeneği oluşturmaktadır. Türkiye'de ve örneğin A.B.D.'nde geçerli uygulamaya göre reklam giderleri, «dönem gi-

-
- (7) Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz.: T. Öztürk, «Tutundurma», Pazarlama Yönetimi (içinde), İ. Ü. Pazarlama Ens. Yayını (2. Bası), İst. 1978
 - (8) T. Öztürk, «Türkiye'de Reklamcılığın Sorunları», Pazarlama Enstitüsü Pazarlama Dergisi, Mart 1977, s. 19-22
 - (9) Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz.: P. Kotler F. C. Allvine ve P. N. Bloom. «Public Policy Alternatives for Regulating Advertising Expenditures: An Evaluation», Public Policy and Marketing Practices, (Ed: F. C. Allvine), American Marketing Association Yayını, Illinois, 1978 (içinde) s. 355-375

deri» olarak kabul edilmektedir (10). Buna bağlı olarak şirket kârları, reklam miktarıyla ters ilişkili olarak azalmaktadır. Daha açık bir ifadeyle söz gelimi şirket kazancından % 30 oranında vergi alınıyorsa, 100 TL.lik bir reklam harcamasının işletmeye maliyet sadece 70 TL. olmaktadır. Bu durum Türkiye'de olduğu gibi A.B.D.'de eleştirilere konu olmakta; reklam harcamalarının gider olarak kabulünün kaldırılması istenmektedir. Bunun da ötesinde A.B.D. reklam harcamalarının % 100 oranında vergilendirilmesi ve sağlanacak fonları «karşı-reklam» (counter-advertising) yapmak üzere tüketici örgütlerine aktarılması bile önerilmektedir (11). Gerçekte reklam harcamalarının «dönem gideri» (cari) olarak kabûlü hükmü sakıncalıdır. Çünkü reklam harcamaları öz olarak, «şirket peştemallığı» (goodwill) olarak adlandırılan bir «maddi olmayan varlık» niteliği taşımaktadır (12). Ayrıca reklam çabaları ne denli «anında etkili» olarak yapılırsa yapılınsın önceki yılların reklam faaliyetlerinden etkilenir, gelecek yılların reklam faaliyetlerini etkiler. Başka bir ifadeyle reklam «birikimli etkisi» olan bir tutundurma aracıdır. Bu nedenle reklam harcamalarının dönem gideri olarak kabûl edilmesi, teknik bakımdan hatalı bir tutumdur. Bu sakıncanın giderilebilmesi için reklam harcamalarının belirli bir süre içerisinde «itfa edilmesi» düşünülebilir. Örneğin, Meksika'daki uygulamaya göre yapılan reklam harcamasının birinci yıl % 60'ı, ikinci ve üçüncü yıllar % 15'i, dördüncü yılda da % 10'u giderleştirilmektedir (13). Ancak genel bir «itfa oranı» saptanarak tüm endüstrilere uygulanması yerine kurumsal reklam yaparak «işletme peştemallığı» geliştirmeyi amaçlayanlarla, satışları özendirilmeyi amaçlayan işletmelere aynı itfa oranları uygulamak daha gerçekçi bir çözüm yolu olarak düşünülmelidir.

Toplumsal ve moral kaygılarla daha sık olarak başvuru ve fakat reklam harcamalarının kısıtlanması amacıyla da kullanılabilir bir yöntem de «sanık endüstri»lerin bazı reklam ortamlarındaki reklam faaliyetlerinin yasaklanması ya da sınırlandırılması olabilir. Ancak bu durumda, işletmelerin diğer tutundurma araçlarına ve kullanımını sınırlandırılan ya da tümüyle yasaklananlar dışındaki reklam ortamlarına daha çok harcama yapabilecekleri de gözden uzak tutulmamalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye'de giderek yüksek tutarlara ulaşan reklam harcamalarının sınırlandırılmasını haklı kılacak önemli nedenler bulunduğu söylenebilir:

★ Çağdaş pazarlama anlayış ve bilgisi, en azından, eksik olan işletme yöneticileri reklamın güç ve işlevlerini olduğundan fazla algılamakta, bu nedenle

-
- (10) Ayrıntılı bilgi için bkz: Nugent Wedding, «Advertising, Mass Communication, and Tax Deduction», Journal of Marketing, April 1960 ve P. Kotler, et. al., a.g.m., s. 363
 - (11) Bu öneri ünlü Ralph Nader ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Bkz: M. J. Green, et. al., The Closed Enterprise System, New York, Grosman Publishers, 1972, s. 318
 - (12) M. S. Gainsbrugh, «Advertising as Investment, Not Cost», Advertising Age, February 2, 1959, s. 69-70 ve J. Dean, «Does Advertising Belong in the Capital Budget?», Journal of Marketing, October 1966
 - (13) P. Kotler, et. al., a.g.m., s. 360

öbür pazarlama araçlarına göre reklama daha çok önem vermektedirler. Reklam etkinliğini saptamak amacıyla gerekli araştırmaları yapmadıkları için bu sonucu somut olarak gözleme olanağından da yoksun bulunmaktadır. Bu durumun, reklam harcamalarının büyük ölçüde boşa gitmesine, sonuçta pazarlama maliyetlerinin artmasına yol açması güçlü bir olasılıktır.

★ Yukarıda belirtilen sorun nedeniyle işletmeler arası yarışım, tüketici için çok daha yararlı olan fiyat, kalite, dağıtım vb. yarışım alanları dışına kaymakta; gerekliliği, yararlılığı kuşku aşırı mamül farklılaştırmaları artmakta, böylece, gerçekte yapay olan bir yarışım ortamı oluşmaktadır.

★ Daha önce belirtilen teknik gereklere uyulmadığı için yapılan reklam harcamaları, çabaları gerçekte reklam yaptıran işletmeler için de bir boşuna harcama kaynağı olmaktadır.

★ Tüketiciye gönderilen reklam ileti (mesaj)lerinde, savunulanın aksine bilgilendirme, eğitim işlevi ihmal edilmekte; kandırma (ikna etme) eğilimi daha çok gözlemlenmektedir.

★ Yine savunulanın aksine reklam harcamalarının kısıtlanmasının Türkiye'nin dışsatım (ihracat) olanaklarını azaltıcı bir etmen olma olasılığı zayıf görünmektedir. Reklamın tüketici talebinin fiyata karşı esnekliğini azaltması nedeniyle, yüksek fiyat politikası uygulama olanağını arttırması; işletmeler için iç pazarı daha çekici duruma getirmekte, dışsatım eğilimini azaltmaktadır.

Bütün bu olumsuz etmenlere karşılık reklam bilimsel bir yaklaşımla ele alındığında, olumsuz yanlarını giderici önlemlerle düzenlenip, denetlendiğinde ekonomik ve toplumsal yaşamda önemli işlevler gerçekleştirebilir. Bunun gerçekleştirilmesinde sorumluluk reklam yapan ve yaptıran işletmelerle, tüketiciler, devlet ve bilim kurumlarınca paylaşılmalıdır. Bu nedenle sorun tek boyutlu (radyo ve TV reklam harcamalarının kısıtlanması) ve genel bir biçimde (ensüstrü ayrımı ve kurumsal amaçlı, satış amaçlı reklam ayrımı gözetilmeden) ele alınmayıp; bir «genel düzenleme tasarısı» çerçevesinde çözümlenmelidir. Çeşitli endüstri kollarının özellikleri gözönünde tutulmadan, sorunu genel bir hükmle çözme girişimi sorunları daha da ağırlaştırıcı bir tutum olacaktır.

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C. ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

Ülkemizin tek
"TAM HİZMET" sunan
Sermaye Piyasası Kuruluşu

MEBAN

Meban, tasarruflarını verimli, güvenilir kaynaklara yatırmak isteyenlere, finansman ve sermaye ihtiyaçları bulunan sınıfl, ticarî kuruluşlara çağdaş yöntemlerle yardımcı olan yurdumuzda, kendi alanında "Tam Hizmet" sunan tek kuruluştur.

Meban'ın tasarruf sahiplerine sunduğu hizmetler:

- Tasarruflarını bir menkul değere yatırmayı düşünenlere en yüksek kârı sağlayan çeşitli öneriler sunmak.
- Elinizdeki Hisse senetlerini ve tahvilleri satmak, satın almak, değiştirmek.
- Hisse senedi ve tahvil piyasası hakkında tam ve gerçekçi bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemimizle, sahip olduğunuz nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.

Meban'ın kuruluşlara sunduğu hizmetler:

- Sınal ve ticarî kuruluşlara, hisse senedi ve tahvil ihraçlarında yardımcı olmak, bunları pazarlamak, gerektiğinde satışlarını garanti etmek.
- Finansman danışmanlığı yapmak.
- Portföy analizi yaparak, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açısından bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Şirketlerin hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerlerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.

MEBAN

MENKUL DEĞERLER BANKERLİK ve FINANSMAN A.Ş.

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi, Kat: 17
Beyoğlu - İstanbul

Tel. : 44 28 36 - 45 17 65

Sermaye Piyasası

Nerededir, Nereye Gidiyor ?..

Doç. Dr. Ünal BOZKURT

Geçtiğimiz ay içinde sermaye piyasasının özellikle ikincil hisse senedi kesiminde beklenen canlılığa ulaşamadığı gözlemlenmiştir. Ekonomide mevsimlik durgunluğun etkileri kaybolurken, hisse senedi piyasasında, daha önceki sayılarımızda bir çok kez belirttiğimiz nedenlerden dolayı beklenen hareketlenme olmamıştır.

Ekim ayında, hisse senedi fiyat indeksimizin değeri 135.55 olmuştur(*). Bu, Eylül ayına kıyasla fiatlarda ortalama % 2.05'lik bir artışı, Ocak 1978'e göre ise % 4.68'lik bir azalışı ifade etmektedir. Halbuki 1977 yılının ilk 10 aylık döneminde yılbaşına kıyasla hisse senedi fiyatlarındaki artış ortalama % 17 olmuştur.

Ekim ayında 18 hisse senedinin fiyatında değişiklik olmuştur. Büyük miktarda fiyat değişimlerinde yine bazı şirketlerin sermaye artırımına gitmeleri (veya artırım işlemini tamamlamaları) en önemli bir etken olmuştur. Yine dikkati çeken bir husus, bankerlerin yayınladıkları fiyat listelerindeki fiyatlar ile gerçek alım-satım fiyatları arasında fark olmasıdır.

Tahvil piyasası Ekim ayında da arz yönünden daha canlı geçmiştir. Eylül ayında tahvil ihraçları toplam 438 milyon TL.'si olmuştur. Dergimizin yayına girdiği 20 Ekim'e kadar ihraç edilen tahvillerin değeri ise ortalama 229 milyon TL. olmuştur. Böylece bu yılın ilk 10 ayında ihraç edilen tahviller tutarı 1.198,5 milyon TL. olup, geçen yılın aynı döneminde ihraç edilen 1007,35 milyon TL. değerindeki tahvillerden % 19 daha yüksektir (Tablo - 1)

İkinci tahvil piyasasında, her an paraya çevrilebilir tahviller yatırımcıların ilgisini çelen tahvil olma özelliğini korumaktadır.

(*) Ekim sayımızda, bir hata sonucu o aya ait indeks değeri 147.49 olarak yayınlanmıştır. Gerçekte Eylül ayı fiyat indeksi 132.82'dir. Ayrıca indeks tablosunda Ağustos ayı fiyat indeksi basılmamıştır. Düzeltir, özür dileriz.

sermaye piyasasında bilirkşi

mentaş

tasarruflarınızı en kârlı gelir kaynağınız yapar

Satın alınmak istenen tahvil ve hisse senetlerinin en kârlı seçimi, önce tecrübe, sonra da piyasa hareketlerini anında izlemeyi ve doğru yorumlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

Kuruluşların, tahvil ve hisse senetlerinin ihraç başarısı ise, sermaye piyasasında uzmanlığı, geniş bir tanıtımı ve önemle, iyi bir pazarlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

KURULUŞLAR:

- * Çıkaracağımız tahvil ve hisse senetlerinin organizasyonunu yapar, gerekirse tamamını satın alırız.
- * İhraç edeceğimiz tahvillerin plasmanı ile ilgili tüm işlemleri gerçekleştirir ve yürütürüz.

TASARRUF SAHİPLERİ:

- * Tasarruflarınızı yöneltmek istediğiniz menkul değerlere ilişkin en ayrıntılı bilgiyi verir, öneriler sunar, en kârlı alımı yapmanızı sağlarız.
- * Tahvil faizlerinizi ve hisse senedi temettül kuponlarınızı vadesine 15 gün kala aynen öderiz. Tahvil faizlerinizi vadesine enaz bir ay kala cüz'i bir indirimle satın alırız.
- * İsterseniz, portföyünüzü yönetir ve ücretsiz saklarız.
- * Satacağınız ya da satın alacağınız her kıymetin gerçek borsa rayicini, şirketimiz merkezindeki elektronik cihazlardan izleyebilirsiniz.
- * Satacağınız ve satın alacağınız her kıymeti yerinizde teslim alır, yerinizde teslim ederiz.
- * Haftada iki gün alış ve satış fiyat bülteni yayınlamaktayız. Adresinizi bildirirseniz hemen göndeririz.
- * Tecrübeli kadromuzla, ücretsiz, yatırım danışmanlığı için her an emrindediriz.

"Sermaye piyasasında bilirkşi,,

mentaş

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü caddesi No.70 Kat 2 Taksim - İSTANBUL
Telefon: 45 55 29 - 49 99 27 - 45 66 14 - 44 85 57 - 49 34 38

Sıra No.	KURULUŞUN ADI	KAYITLI SERMAYE (100 TL)	TAKVİMİ (100 TL)			DAĞITILAN KAR PAYI (%)			PIYASA FİYATI (TL)					
			1975	1976	1977	1975	1976	1977	EKİM 1977	HAZİRAN 1978	TEMMUZ 1978	AĞUSTOS 1978	EYLÜL 1978	EKİM 1978
1	AKÇİMENTO	105.000	24.300	47.300	58.000	20.00	20.00	25.00	2150	1.800	1.750	1650	1850	1850
2	ALTAŞ	30.000	8.213	13.403	21.900	15.00	15.00	20.00	1750	1.750	1.700	1600	1750	1700
3	ANADOLU CAM	350.000	198.000 ^(kz)	17.000	(80.000)	-	-	-	1100	2.000	1.800	1600	1700	1750
4	AROMA	45.000	10.710	617	45.000	16.00	-	33.00	1300	1.850	1.650	1500	1650	1600
5	ASLAN ve ESKİHİSAR	207.000	5.417	2.500	10.100	-	-	4.87	750	825	825	070	875	875
6	BACFAŞ	200.000	17.195	63.000	50.000	40.00	40.00	30.00	4150	2.700	2.500	2250	2300	2350
7	BAŞTAŞ	108.000	10.500	1.600	3.300	12.00	-	-	700	650	650	650	700	650
8	BATIANADOLU ÇİM.	75.000	-	-	49.600	12.50	10.00	35.00	1150	2.100	2.100	2100	2100	2100
9	BURSA ÇİMENTO	63.000	-	21.309	56.600	-	20.00	43.75	1810	2.300	2.300	2300	2400	2900
10	ÇELİK HALAT	54.000	-	-	72.500	25.00	30.00	35.00	3600	5.750	5.300	5050	5300	5300
11	ÇİMSA	160.000	25.125 ^(kz)	11.858	71.000	-	-	12.00	1200	1.400	1.400	1400	1400	1400
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400.000	172.685	210.000	239.100	37.50	25.00	50.00	2250	2.200	2.100	2100	2250	2300
13	ECZACIBAŞI Yat. H.	180.000	15.449	21.182	33.000	17.50	19.00	20.00	1050	1.050	1.050	1050	1050	1050
14	EGE GÜBRE	200.000	-	-	1.500	-	-	-	1350	1.400	1.300	1300	1350	1350
15	GÜBRE FAB.	400.000	148.658	110.000	38.700	31.25	28.58	16.25	2300	1.500	1.500	1700	1500	1500
16	GOOD-YEAR	81.000	-	40.000	21.000	-	30.00	30.00	1100	1.500	1.500	1500	1550	1550
17	HEKTAŞ	100.000	41.319	26.169	30.200	37.92	25.00	25.00	2150	1.900	1.900	1900	1950	1950
18	İŞ BANKASI	40.000	320.373	523.815	630.700	144.70	201.50	231.50	13900	16.000	16.000	16000	16000	20000
19	İZOCAM	33.700	-	26.200	34.000	60.00	70.00	140.00	5300	8.500	8.500	8500	9000	9000
20	KARTONSAN	70.000	34.957	35.600	83.400	30.00	35.00	40.00	3800	4.700	5.000	5000	5300	6000
21	KAV	30.000	8.113	17.452	30.400	17.50	25.00	50.00	3250	4.350	4.350	4350	4400	4400
22	KOÇ HOLDİNG	300.000	207.333	247.000	412.600	20.00	20.00	25.00	1800	1.850	1.700	1700	1800	1850
23	KOÇ YATIRIM	400.000	104.462	116.000	125.300	17.50	19.00	20.00	1200	1.200	1.050	950	1000	1000
24	KORDSA	150.000	47.120 ^(kz)	83.000	79.600	-	15.00	30.00	3250	3.500	3.600	3700	3800	3800
25	KORUMA TARIM	105.000	94.493	21.800	59.600	33.00	35.00	35.00	3700	3.000	2.800	2800	2800	2800
26	LASSA	900.000	-	-	(24.000)	-	-	-	1400	1.300	1.100	1000	1100	1100
27	MAKİNA TAKİM	25.000	23.196	30.068	23.200	35.00	35.00	35.00	5500	7.000	7.000	7000	8000	8300
28	MENSUCAT SANTRAL	81.000	31.819	24.800	200.000	25.00	10.00	25.00	2000	2.400	2.400	2000	2400	2400
29	NASAŞ	195.000	65.008	106.000	124.300	20.00	20.00	25.00	2700	2.300	2.300	2300	2400	2400
30	NUH ÇİMENTO	71.500	35.900	16.800	119.600	25.00	25.00	62.50	2550	5.000	5.000	5000	5100	5100
31	OLMUK	150.000	53.696	46.800	69.700	25.00	25.00	30.00	2900	3.200	3.200	3200	3250	3250
32	OTOSAN	90.000	-	-	212.000	52.00	77.20	130.00	7000	7.000	7.000	7000	7000	7000
33	PİMAŞ	100.000	12.200	12.600	40.000	14.00	15.00	20.00	2500	1.800	1.600	1600	1600	1600
34	PLASTIFAY	18.000	12.327	21.779	25.000	20.00	30.00	30.00	3100	3.350	3.350	3350	3500	3500
35	POLYFEN	115.000	25.300	26.500	65.700	20.00	20.00	35.00	1750	3.100	3.100	3100	2800	2800
36	RABAK	210.000	65.000	98.500	132.300	33.75	35.00	35.00	3300	2.900	2.500	2500	2500	2700
37	SARKIYSAN	150.000	-	-	135.900	-	20.00	50.00	2800	4.300	4.300	4300	4400	4000
38	SIEMENS	70.000	29.128	45.900	(9.700)	25.00	30.00	-	2350	2.650	2.500	2500	2700	2700
39	SİFAŞ	104.000	29.000	43.928	88.500	20.00	25.00	30.00	2600	3.600	3.000	3000	3200	3250
40	SUNTA	40.000	46.419	45.100	80.300	40.00	40.00	40.00	3900	5.000	4.500	4500	4700	6500
41	ŞİŞE CAM	200.000	32.900	64.800	178.800	15.00	22.00	30.00	1800	3.500	3.300	3300	3400	3500
42	TRANSÜRK Hol.	300.000	33.795	33.317	46.000	18.00	19.00	20.00	1250	1.300	1.300	1300	1300	1350
43	T.DEMİR DÖKÜM	102.000	(31.499)	27.900	61.600	-	30.00	15.00	2600	2.600	2.600	2400	2400	2600
44	UNROYAL	150.000	(44.397)	38.558	34.900	-	18.75	15.00	1850	1.700	1.400	1400	1600	1600
45	YAPI ve KREDİ BANKASI	600.000	219.291	257.600	310.900	20.00	25.00	20.00	5500	4.000	3.500	3300	3100	3100

Notlar: 1) Parantez içindeki rakamlar zararı, (kz) kümülatif zararı göstermektedir.

2) (*) kupon kesildikten sonraki fiyatlardır.

Özel Sektör Ekim ayı Tahvil ihraçları

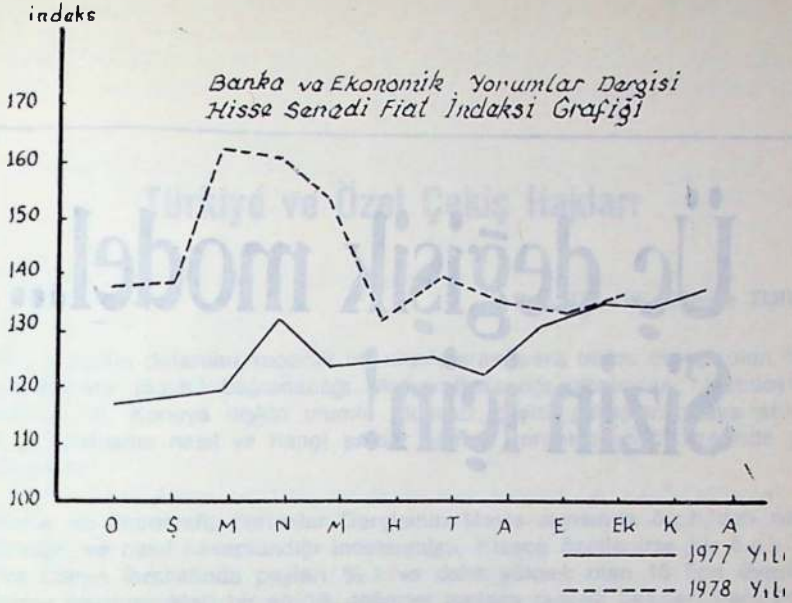
(20 Ekim 1978'e kadar)

<u>Kuruluşun Adı</u>	<u>Miktar</u>
— Transtürk Holding A.Ş.	55 milyon TL.
— Santeks Santral Tekstil Satış ve Tic. A.Ş.	12 »
— Aksu İplik Dokuma ve Boya Apre Fab. A.Ş.	20 »
— Gülok A.Ş.	10 »
— Mis Süt San. ve Tic. A.Ş.	36,7 »
— Bornova Ten. ve Am. San. A.Ş.	10 »
— DYO Boya, Vernik ve Reçine San. A.Ş.	15 »
— DYO ve Sadolin Sentetik Sel. Boya San. A.Ş.	10 »
— Sinangil Holding A.Ş.	10 »
— Mergerler Tic. A.Ş.	50 »
Toplam	228.7 »

Tab'lo — 1

Özel Sektör Tahvil İhraçları
(Milyon TL.)

	<u>1977</u>	<u>1978</u>
Ocak	43	61.5
Şubat	21	87
Mart	18	48.5
Nisan	35	25
Mayıs	40	13.5
Haziran	79.5	278
Temmuz	87	217
Ağustos	240.5	30
Eylül	202.5	438
Ekim	240.8	228.7 (20 Ekim 1978'e kadar)
Kasım	97	
Aralık	278.5	
Toplam	1 382.5	

Banka ve Ekonomik Yorumlar İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76
Nisan	97.86	125.34	136.12	66.05
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55
Kasım	104.46	119.19	139.00	
Aralık	109.20	117.44	141.93	

EV

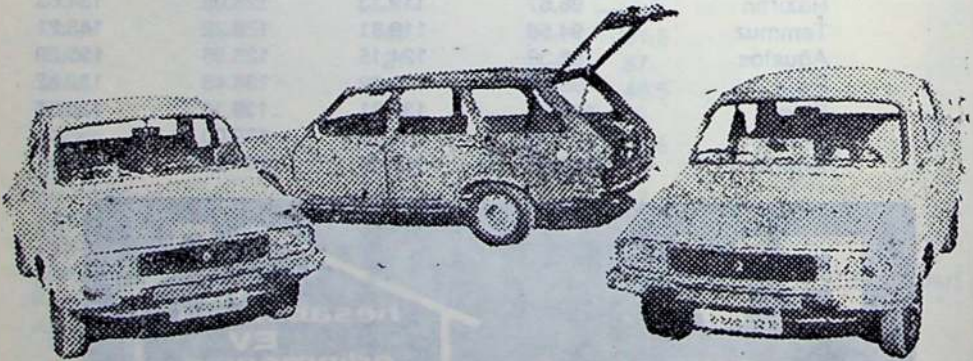
sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

Üç değişik model... Sizin için!

RENAULT

Yetkili Satıcılarında

Türkiye ve Özel Çekiş Hakları

Doç. Dr. Gü. Günver TURAN

Türk lirasının dolardan koparak bir uluslararası para birimi örneği olan özel çekiş haklarına (ö.ç.h.) bağlanacağı Maliye Bakanlığı tarafından kamuoyuna duyurulmuş idi. Konuya ilişkin olumlu olumsuz çeşitli görüşler ortaya atılmış ancak uygulamanın nasıl ve hangi şartlar altında gerçekleşeceği üzerinde pek durulmamıştır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisinin Mayıs sayısında ö.ç.h.'dan neyin kastedildiği, ve nasıl hesaplandığı incelenmişti. Kısaca özetlenirse bir ö.ç.h.'nın değerini dünya ihracatında payları % 1 ve daha yüksek olan 16 Fon üyesinin paralarının oluşturdukları bir ağırlık değerler toplamı (sepet) belirler. Para Fonu ö.ç.h.'nın dolar ile ifade edilen değerini her iş günü için hesaplar. Yen dışında sepeti oluşturan paralar ve dolar arasındaki kurlar Londra borsasından, Yen'inki ise Tokyo'dan elde edilir. Bu bilgiler Londra'dan bulunamıyor ise, sırasıyla New York, ya da Frankfurt borsalarına başvurulur.

Dolar ile ifade edilen ö.ç.h.'nın değeri her gün değişmektedir. Örneğin 25 Eylül 1978'de 1 ö.ç.h. = 1.27884 dolar, 26 Eylül'de 1 ö.ç.h. = 1.28204 dolar, 27 Eylül'de ise 1 ö.ç.h. = 1.28050 dolardır. Kurların dalgalandığı bir ortamda ö.ç.h.'nin bu özelliği taşıması doğaldır. Ö.ç.h.'nin diğer paralara göre değerini bulmak için genellikle ilgili ülkenin parası ve dolar arasında geçerli olan kur dikkate alınarak hesaplanır. Örneğin İran'da 1 dolar = 70.475 riyal'dır. 27 Eylül'de 1 ö.ç.h. = 1.28050 dolardır ve bu nedenle 1 ö.ç.h. = 90.2432 riyale eşittir. (1.2805 × 70.475 = 90.2432)

Ö.ç.h.'nin hesaplanışında kullanılan yöntem nedeniyle sepeti oluşturan paralardan herhangi birinin diğer paralara göre değer farkı (artış ya da düşüş) göstermesi ö.ç.h.'nin bu paralarla ifade edilen değerini etkiler. Örneğin doların sepet içindeki ağırlığı %30 olsaydı ve dolar sepeti oluşturan diğer paralara oranla % 10 luk bir değer kaybına uğrasaydı, ö.ç.h.'nin diğer paralar ile ifade edilen değeri % 3 oranında düşecek, dolar ile ifade edilen değeri ise % 7 oranında yükselecektir. Demek oluyor ki sepeti oluşturan bir paranın diğer paralara oranla değerinde meydana gelen değişme, ö.ç.h. içinde daha düşük oranda yansımaktadır. Yansıma derecesi bu paraların ö.ç.h. içindeki ağırlıklarının fonksiyonudur. Sepeti oluşturan paralardan herhangi birinin değeri istikrarlı bir gelişme izliyorsa, başka bir ifadeyle değer kaybı ya da artışı göstermiyor ise, buna karşılık diğer paralar sürekli dalgalanıyor ise doğal olarak ilgili ülkeler ö.ç.h. yerine bu istikrarlı parayı kullanmayı tercih edeceklerdir.

Bugün bir mübadele aracı olarak fonksiyonu henüz olmayan, para birimi olarak yaygın bir kabul görmeyen ö.ç.h.'na bağlanmış ülkeler arasında Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Burma, Gine, İran, Kenya, Malawi, Mauritius, Sao Tome ve Principe, Tanzanya, Uganda, Vietnam, Zaire ve Zambiya bulunmaktadır.

Türkiye'nin de bu ülkeler grubuna katılacağı bir zamanlar söylenmiş ancak temel olan şu sorunlara değinilmemiştir.

— Ö.ç.h.'na bağlandığımızda temel kıstas ne olacak, ve bu kıstas hangi aralıklarla değişecektir.

— Sepeti oluşturan diğer paralarla ilgili kurlar nasıl tesbit edilecek ve bunlar hangi aralıklarla değişecektir.

Nasıl ki yönümüzü bulmak için bir kutup yıldızına gerek var ise Türk lirası ve ö.ç.h. arasında jlişkinin kurulabilmesi için başka bir ifadeyle bir ö.ç.h.'nın kaç Türk Lirasına eşit olduğunu bulmak için temel bir kıstasa gerek vardır. Bu uygulamayı kabul etmiş olan ülkelere bakıldığında, kıstası doların oluşturduğu görülür. Türkiye için de kıstasın dolar olacağı kabul edilirse uygulamaya geçilecek olan dönemde doların T.L. olarak hangi değerinin ele alınacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Resmî kurdan hareket edilirse de ortaya çıkan ikinci sorun, bu kurun hangi aralıklarla değiştirileceği ile ilgilidir. Bir örnekle açıklayalım.

25 Eylül 1978'de 1 ö.ç.h. = 1.27884 dolardı. 1 dolar = 25 T.L. olarak kabul edersek, 1 ö.ç.h. = 31.971 T.L. olacaktır. 26 Eylül tarihinde 1 ö.ç.h. = 1.28204 dolardı. Yine resmî kurdan hareket edersek, 1 ö.ç.h.'nin 32.051 T.L. ettiği görülür. Dolar ve T.L. arasındaki kur hep sabit tutulduğu için bu iki tarih arasında ö.ç.h. ve T.L. arasında meydana gelen değer yüzdelik bir oran olarak ö.ç.h.'nin dolar olarak değerindeki yüzde farkına eşit olmaktadır. [1.27884 ile 1.28204 arasındaki yüzde farkı % 0.0025, 31.971 ile 32.051 arasındaki yüzde farkı da % 0.0025'tir]. Zaman içerisinde resmî kur sabit tutularak ö.ç.h.'nin TL. olarak değeri hesaplandığında, ortaya şu sonuç çıkmaktadır: Ö.ç.h.'nin dolar olarak değerindeki artış ya da azalışlar Türkiye'de aynı oranda izlenmektedir. Eğer aynı hesap, başka bir kur üzerinden gerçekleşseydi örneğin 1 dolar = 30 T.L. üzerinden, o zaman 26 Eylül tarihinde 1 ö.ç.h. = 38.461 T.L. olacaktı. Demek oluyor ki kıstasın dolar olduğunu bilmek yeterli değildir. Dolar ve T.L. arasındaki kurun, gerekli olduğu durumlarda, değiştirileceği de düşünülmelidir.

İkinci önemli sorun sepeti oluşturan diğer paralarla ilgili kurların nasıl tesbit edileceği ile ilgilidir. Sorunu Mark üzerinde görelim. 25 Eylül'de Fon'un yaptığı hesaba göre 1 ö.ç.h. = 1.27884 dolar ve aynı tarihte borsada 1 dolar 1.949 D.M. üzerinden işlem gördüğü için 1 ö.ç.h. = 2.49246 D.M.'dir. Resmî kur olan 1 dolar = 25 T.L. üzerinden 1 ö.ç.h. = 31.971 T.L. olduğuna göre düzenli kurların söz konusu olabilmesi için 1 D.M. 12.827 T.L. üzerinden işlem görmelidir.

(31.971/2.49246 = 12827) Sorun aşağıdaki tablo üzerinden de incelenebilir :

25 Eylül 1978

26 Eylül 1978

(1 \$ = 25 T.L. üzerinden)

1 ö.ç.h. = 1.27884 dolar
1 ö.ç.h. = 2.49246 D.M.
1 ö.ç.h. = 31.971 T.L.
Neticede
1 DM = 12.8271 T.L.

1 ö.ç.h. = 1.28204 dolar
1 ö.ç.h. = 2.47895 DM.
1 ö.ç.h. = 32.051 T.L.
Neticede
1 DM = 12.9292 T.L.

Ancak yukarıdaki uygulama şu sonucu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye kıstasını seçtiği andan itibaren kur hesaplarını ister ö.ç.h. üzerinden, isterse de yabancı borsalardaki kurları izleyerek yapsın, arada bir fark olmamaktadır. Örnekle açıklayalım :

25 Eylül 1978

26 Eylül 1978

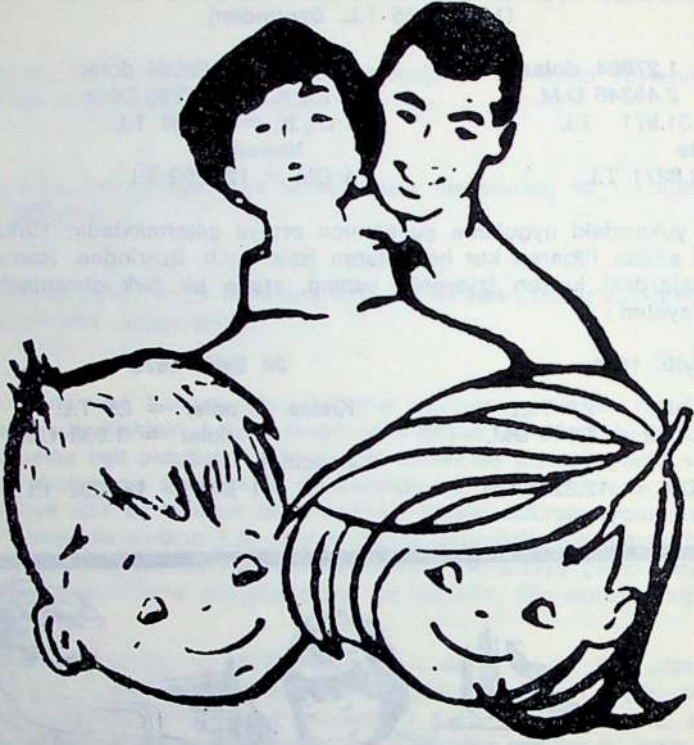
Kıstas 1 Dolar = 25 T.L.
1 Dolar = 1.949 DM.
neticede
1 DM = 12.8271 T.L.

Kıstas 1 dolar = 25 T.L.
1 dolar = 1.933 DM.
neticede
1 DM = 12.9292 T.L.

tüm bankacılık
işlemlerinde
hizmetinizdeyiz

TÜRK DIS TİCARET BANKASI
çağdaş banka

SIZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SIZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

Uluslararası Para Sorunları

Döviz kuru ve politikasının seçimi

Halûk Ferden GÜRSEL

Maliye Başmüfettişi

Maliye Teftiş Kurulu Başkan Yrd.

Bir ülkenin almak zorunda bulunduğu en önemli iktisadî kararlardan birisi de döviz kuru politikasının seçimidir. Bretton Woods'da, savaş sonrasında kurulan ve bir yanda Dünya Bankası, öte yanda da Uluslararası Para Fonu'nun oluşmasına varan sistem 1970'li yılların başında yıkıldığı zaman, tüm ülkeler alternatif döviz kuru sistemlerinden birisini seçmek gibi bir fiili durumla karşı karşıya kalmışlardı. Artık «başabaş değerlerin korunması» gibi bir sorun yoktu. Para Fonu Antlaşmasının ikinci değişikliği de ülkeleri, kendi özel koşullarına en iyi uyan döviz kuru politikasına seçmekte özgür bırakmıştı.

Bu durumda ülkenin koşullarına en iyi uyan döviz sisteminin seçilmesi de doğal olarak önem kazanmaktadır. Acaba hangi faktörler ülkenin tercihlerinde rol oynamaktadır? Yoksa, uluslararası para sistemi «tesadüfen seçilmiş» döviz kuru sistemlerinden mi oluşmaktadır?

Son sorunun olumlu cevabında büyük ölçüde gerçek payı olduğu anlaşılmaktadır. Şimdiye dek bir ülkenin, «kendi koşullarına uyan» bir sistemi başarı ile seçebildiğine pek tanık olunmamıştır. Genel olarak 1950'lerde ve 1960'larda «dalgalanma» sistemine göre paralarına değer tesbit eden ülkelere rastlamak mümkündür. Ancak, «dalgalanmaya bırakma» 1970'li yıllara kadar popüler olmamıştır. 1971 yılının 18 Aralık günü yapılan Smithsonian Antlaşması ise çoğu büyük ülkenin «dalgalanmaya» kalkmasına neden olmuştu. 1973 yılına kadar pek fazla sayıda ülke «dalgalanmaya bırakma» yöntemini tercih etmedi. Burada, bazı ülkelerin birkaç yılda birkaç defa döviz kuru politikalarını değiştirdiklerini de kaydedelim.

Aslına bakılırsa, döviz kuru politikasının seçimi, karmaşık bir karardır ve genel olarak çok sayıda değişkenin hesaba katılmasını gerektirmektedir. Başlangıçta verilmesi gereken karar ülke parasının «dalgalanmaya» mı bırakılacağı yoksa herhangi bir dış değere göre «tesbit» mi edileceği şeklindedir. «Dalgalanmaya bırakma» yolunu seçen ülke ayrıca, bu dalgalanmanın «bağımsız» mı yoksa «birlikte dalgalanma» biçiminde mi olacağına da karar vermelidir. «Avrupa yılı» adı verilen sisteme dahil Avrupa paraları birlikte dalgalanmayı seçmişlerdir. Bunda ufak tefek farklılıklar haricinde, ülkeler paralarının değerlerini müştereken değiştirmektedirler. «Dalgalanmaya bırakmanın» üçüncü biçimi ise, paranın değerinin belli bir göstergeler setine göre tesbit edilmesidir. Para bu göstergeler setine göre, «dalgalanmakta»dır.

Para değerini, «tesbit» yöntemine göre seçen ülkeler de, bu tesbitin bir tek yabancı para değerine göre mi, yoksa bir paralar «sepeti» ya da daha açık

deyimi ile topluluğuna bağlı olarak mı yapılacağına da karar vermek durumundadır. Bir tek paraya göre, kendi parasının değerini saptamak isteyen ülke kendisi için en ziyade arzu edilir olan parayı da belirlemek zorundadır. Öte yandan bir değerler topluluğunun değişmelerine göre, kendi parasının değerini tesbit edecek olan ülke örneğin özel çekme haklarının değer değişmelerini bu amaçla kullanabilir. Bir başka yöntem, ülkenin ticaret yaptığı memleketlerde olan ticareti lsnde ağırlıklandırılmış bir «sepet» tesbit edip, ona göre parasının değerlenmesi olabilir. Bunun dışında ülke koşullarına uyan başka, «sepetler» de yapılabilir.

Ülkelerin, yukarıda saydığımız durumlar arasında birbirlerinden az çok farklı uygulamalara gittiğini de kaydedelim. Parasının değerini «tesbit» ettiğini ilan ettiği halde, sık sık değiştirip bir nevi «dalgacı» haline gelen ülkeler çok görülmektedir.

Yapılan matematik ve ekonomik çalışmalara göre, ülkenin hangi döviz kuru politikasını izlemesi lâzım geldiğini tesbit etmek için dikkate alınması gereken faktörler pek çok sayıdadır. Burada bunlardan en önemli bir kaçını saymak istiyoruz:

a) Açıklık : Bu deyim ülkenin ticarete konu mallarının toplam üretimine oranını ifade etmekte olup, özellikle sabit ya da esnek kur sisteminin seğiminde büyük öneme sahiptir. Çünkü lke içinde bir dengesizlik meydana çıkınca bu, ya enflasyon veya deflasyon yaparak ya da döviz kuru ayarlamaları ile düzeltilecektir. Nisbeten «kapalı» ekonomiler, esnek kur sistemi ile, nisbeten «açık» ekonomiler de (yani dış ticaret kesimi büyük olanlar) sabit kur sistemi ile dengesizlikleri daha kolay dzeltilebilmektedirler, Nisbeten açık ekonomilerin, sabit kuru tercih etmelerinin bir nedeni açık ekonomilerde döviz kurlarındaki değişmelerin, fiyat düzeyi üzerinde büyük etkiler yapmasıdır. Kuru sabit tutarak, döviz kur değişmelerinin fiyat üzerindeki ani etkilerinden kaçınılabılır.

b) lkenin Boyutları : Ekonomik büyüklüğü, dünya ekonomileri içerisindeki yeri de, döviz kuru seğiminde önemlidir. Genellikle kk ekonomiler sabit, büyük ekonomiler esnek döviz kurlarını dağa avantajlı bulmaktadırlar.

c) Mal Yoğunluğu : Malları çeşitlenmiş ekonomilerin dalgalanmayı avantajlı bulabilecekleri ve bazı mallardaki kayıpları öteki mallarla telafi edebilecekleri ileri sürülebilir. Belli malda uzmanlaşmış ihracat endüstrilerine sahip ülkelerin, sabit kur sistemleri ile, ülkeye zarar verebilecek tesadüfi değer dalgalanmalarından kaınıabilecekleri de düşünülebilir.

d) Uluslararası Mal Bütünleşme : Uluslararası sermaye hareketlerine karşı ülkenin duyarlılığı da döviz kuru seğiminde önemli bir rol oynar

e) Enflasyon : Enflasyon oranları birbirinden farklı ülkeler esnek kurları tercih ederlerken, aynı enflasyon oranlarına sahip ülkeler sabit kur sistemlerine yönelme eğilimindedirler. Ülkenin en önemli ticaret ortaklarının enflasyon oranlarının durumu bu konuda büyük önem arz etmektedir. Genel olarak düşük enflasyon ülkelerinin «sabit» kur sistemlerini, yüksek enflasyon geçiren ülkelerin «esnek» kur sistemlerini kendilerine uygun bulduklarını söyleyebiliriz.

merbolin

“boyacının aşkı”

banka ve
ekonomik
yorumlar

EUROMONEY

“Euromoney,, Özel Bölümünü yayınlamaya başlarken

Banka ve Ekonomik yorumlar, bu sayısından başlamak üzere, okurlarına yeni ve önemli bir hizmeti sunmaya başlamaktadır.

EUROMONEY ile varılan anlaşmaya göre EUROMONEY’de yayınlanan tüm haber, makale ve araştırmaların Türkiye’de yayın hakkını Banka ve Ekonomik Yorumlar almıştır.

EUROMONEY 120 ülkede 40.000’in üstünde okur kitlesine sahip uluslararası bankacılık ve finans çevrelerinin önemle izlediği bir dergidir.

EUROMONEY’de yer alan konular uluslararası para sorunları ile ülkelerin, büyük işletmelerin, uluslararası para piyasalarından borçlanma araçları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Türkiye Ekonomisi, bu konularda bilgili çok sayıda uzmana sahip olmamasının sıkıntılarını çekmiştir ve çekmektedir. Banka ve Ekonomik Yorumlar bu önemli gereksinmeyi karşılamak amacıyla zaman zaman yayınlarda bulunmuş ve 1978 başından sonra da «Europiyasalar» ve «Uluslararası Para Sorunları» bölümlerini yayınlamaya başlamıştır. Ancak, bu girişim de yeterli bulunmamış ve konuyla ilgili uzman bir yayın organının desteği sağlanmıştır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar’ın bu girişiminin tüm okurlarımıza yararlı olacağını ve yeni ufuklar açacağını heyecanını şimdiden duymaktayız. Bu bölümü ilgiyle izleyeceğinizi umuyoruz.

EUROMONEY

Euro - Kredi piyasasındaki çıkmazlar

Hülya KABAALIOĞLU

Londra'da Euromoney ve AMR International'ın ortaklaşa düzenledikleri bir konferans dünyada önemli bir güç olarak ortaya çıkan Euro-kredi piyasasına ışık tutmak yönünden çok yararlı olmuştur. Euromoney dergisi Eylül sayısında bu konferansa katılanların konuşmalarından özetler yayınlanmıştır. Bu konferans daha çok borç alanların konferansı olmuştur. Dünyanın en çok borçlanan devletlerinden üçünün (Danimarka, Meksika ve Kore) temsilcileri bu piyasaya başvurma ihtiyaçlarını ve stratejilerini açıklamışlardır. Konferansın konusu «Ortaklaşa Euro-kredi piyasası: Borç alanlar ve verenler için çıkmazlar», amacı ise borçluları ve bankacıları görüşme masası atmosferinden oldukça değişik bir durumda bir araya getirmektir. Böylece borçlular dünyanın en büyük bazı uluslararası bankalarının temsilcileri ile aynı kürsüyü paylaşmışlardır.

Chase Manhattan Bankasının temsilcisi Robert Binney özetle şöyle konuşmuştur :

Euro-kredi piyasasında A.B.D. nin üstünlüğü son bir kaç yıldır özellikle üç yönden - Batı Avrupa, Japonya ve Arap dünyasındaki bankalar - saldırıya uğramıştır. Rekabetin artması sadece bu bankaların ulusal faaliyetlerine ilâveten kârlı işler yapmak istemelerinin sonucu değildir; aynı zamanda başka özel durumlara da bağlıdır. Batı Avrupa bankaları örneğinde, yurt içindeki müşterilerin iş yaptığı deniz aşırı ülkelerde genişleyerek faaliyetlerini yürütmek isteği görülür. Ayrıca, bazı Batı Avrupa ülkelerinde kârlılık düşmüştür ve böylece yurt içi kârlılığındaki düşüşü daha yüksek olan deniz aşırı kârlılarla dengelemek doğal bir eğilim olmuştur. Bütün bu unsurlar Japon bankaları için de ge-

çerlidir. Bundan başka, en önemlisi, Japonya büyük bir ödemeler dengesi fazlasıyla karşılaşmıştır ve Japon Maliye Bakanlığı'nın bu fazlalığı yeniden ihraç etmek için kullandığı yöntemlerden biri Euro-kredi piyasasına girmek olmuştur.

Euro-kredi piyasasında Arap bankacılık kuruluşlarının ortaya çıkışı biraz daha değişik nedenlere dayanır. 1973-74 de petrol fiyatlarının büyük ölçüde artışı petrol ihraç eden Orta Doğu ülkelerindeki sermaye birikimini açık olarak ortaya çıkardı. Bundan başka, Arap hükümetleri ve kuruluşları sermaye fazlası fonları dünyanın belli başlı bankalarına mevduat olarak yatırmak yerine olumlu bir yönde kullanmak istediler. Buna bağlı olarak, Orta Doğu'da son yıllarda bazısı tek bir devlet, bazısı birçok Arap devletinin ortaklaşa sahip olduğu

büyük miktarda sermayesi olan birçok banka kurulmuştur. Bu kuruluşlardan bazıları şimdi özellikle Arap dünyasında saldırgan bir rekabete girişmiştir

Amerikan olmayan bankaların arasındaki rekabetin artışındaki diğer bir unsur doların son on yıl içindeki zayıflığı ile Alman markı ve Yen'in kuvvetlenmesidir. Bu para hareketleri doğal olarak daha kuvvetli para birimleriyle sermayesi olan bankaların lehinedir ve dolar dışındaki paraların uluslararası Euro-kredi piyasalarında daha çok kullanılmasına yol açmıştır. Gene de dolar kredilerinin toplamı toplam hacmin yüzde 80 kadarını oluşturur.

Bu değişikliklerle ilgili olarak ve Japonya, Batı Almanya ve Arap dünyasındaki bankalardan gelen artan rekabetle beraber A.B.D. bankaları da rekabet fırsatları yaratmışlardır. A.B.D. bankaları diğerlerine oranla daha iyi denetilir ve yönetilirler. Bu bankalar dünya çapındaki deniz aşırı ilişkilerine daha önce başlamışlar ve çeşitli ülkelerde kredi ihtiyat limitlerine herkesden önce ulaşmışlardır. Böylece, A.B.D. bankalarının dış borçları genişletmenin akılsızlık ve ihtiyatsızlık olduğunu düşündüğü yerlerde ve yasal borç verme sınırına ulaştıkları zamanlarda bir boşluk ortaya çıkmıştır.

Bu rekabetin en önemli etkisi ödünç verme üsteleri (spread) nin son iki yıl içinde devamlı olarak değişiklik göstermesidir.

İkinci önemli etkisi Euro-kredi piyasalarının (syndicated-* ortaklaşa borçlar ve Euro-tahviller) yıllık toplam hacmi üzerinde olmuştur. Bu borçlanma büyük ölçüde artmıştır. Toplam hacim 1975 de 30 milyar dolardan 1975 de 42 milyar dolara, 1977 de 51 milyar dolara yükselmiştir ve eğer ilk beş ay faaliyeti aynı şekilde devam ederse 1978 de yıllık 60 milyar doları aşacaktır. Hacimdeki bu artış sadece enflasyonla bağlantılı de-

gildir. Sayıları hergün artmakta olan devlet ve işletme uluslararası Euro-kredi piyasalarına girmeye başlamıştır. Fonları ise Batı Avrupa, Japonya ve Arap bankaları dahil çok sayıda banka sağlamaktadır.

Bu artan sayıda borçlunun piyasaya girmesi ve mevcut borçların röfinansmanı ile ortalama kredi standardı da düşürülmüştür. Daha önce Euro-kredi piyasasına girmek için büyüklük, yapı ve kredi değerliliği yönlerinden yetersiz sayılanlar şimdi bu piyasalara kolayca kabul edilmektedir. Üstelik şartları borçlu için daha uygun olan borç anlaşmaları yapılmaktadır.

Artan rekabetin diğer bir etkisi de tombstone - «mezartaşları» ile ilgilidir. (Sadece en gerekli bilgileri veren ilânlar). Mezartaşları adı verilen ilânlar birer sanat şeklidir ve en uzman mezartaşı okuyucusundan başka herkese anlaşılmaz gelen çok özel bir lisanı vardır. Büyüklük, baskı kalınlığı, yönetici, müşteri - yönetici, iştirakçi ve temsilciler arasındaki denge gibi önemsiz ayrıntılar bankalar arasında uzun ve koyu tartışmalara konu olur ve bazen borçlu bile markasının büyüklüğü ve adının önceliği gibi konularda tartışmalara katılır. (Örneğin, bir Avrupa bankası kendi adının sol üstte olmasında ısrar eder ve Arap müşterek - yöneticisinin böylece sağ üst köşede kalmasını ister. Avrupa bankası Arap dünyasında sağ üstün sol üstten önce geldiğini söyleyerek Arap bankasını buna ikna etmiştir.)

Son yıllarda borçlular uluslararası Euro-kredi piyasalarında daha fazla tecrübe kazanmışlar ve bankalar arası ilişkilerinde uzmanlaşmışlardır. Bu bakım-

(*) Syndicated lending -uluslararası ortaklaşa ödünç verme- birçok bankanın birleşerek para piyasaları oranlarına bağlı faiz oranları ile genellikle devlet garantisi olan borçlulara büyük miktarda kredi vermeleri.

dan piyasa hakkında geniş ölçüde bilgi veren Euromoney ve Economist gibi der-giller ve Financial Times gibi günlük ga-zeteler yardımcı olmuştur. Bunlar sa-dece bankacılar tarafından değil, ama aynı zamanda devlet, şirket, dünyanın en büyük merkez bankaları ve maliye bakanlıkları dahil potansiyel borçlular tarafından okunmaktadır

Artan rekabetin ikinci derecede bir tesiri borçluların mevcut borçları piya-sada geçerli olandan daha düşük üstelerle (faiz farkları) yenileme imkânı üs-tünde durmalarıdır. Bankaların ve bu arada Chase'in röfinansmanı istemeye-rek ve sadece uzun dönemde mükemmel ilişkiler içinde bulunulan müşteriler ile yaptığı açıktır. Borçlular daha düşük üstelerle yeniden borçlandıkları için tek yönlü bir yol halini almaktadır ama bankaların daha yüksek üstelerle röfi-nansman istemeleri mümkün değildir.

Bu rekabet artışının yakın gelecekte çıkarması mümkün olan sonuçlarına bakalım. Azalan üsteler nedeniyle bazı Amerikan bankalarının ortaklaşa Euro-kredilerdeki yönetim veya iştirak oran-larının düşme eğilimi büyük bir ihti-malle devam edecektir ve bu bankaların önemi ve sayısı artacaktır. Bunun önem-li bir nedeni A.B.D. yurt içi kredi tale-binin büyük ölçüde artış göstermeğe başlamasıdır. Buna karşılık Batı Avrupa ve Japonya'da yurt içi kredi talebi düş-şüktür ve bankaları bu iyi fiyatlanmış sayılan kredilerden vazgeçmek için se-bep görmezler. Özellikle bazı Alman ve Japon bankaları önemli müşterilerinin deniz aşırı mal satımlarına yardım et-mek için bütün güçlerini kullanarak yeni iş alanları ararken daha az saldırgan davranırlar. Dünyada beklenen iyile-me başlarken ve bunun sonucu özellikle Ba-tı Almanya ve Japonya'dan yapılan ih-racatla beraber ticaret hacmi artarken bu eğilimin de artacağı sanılmaktadır. Arap bankaları en çok Orta Doğu kre-dilerinde olmak üzere faal olmaya de-

vam edecektir. Ancak OPEC sermaye fazlaları azalırken genişleme oranı da bi-raz yavaşlayacaktır. Bazı ülkelerin dış borçlarının ödenmesini yavaşlatması ve yeniden programlaması sonucu da Euro-kredi piyasasındaki rekabeti azaltabile-cektir. Bu durum bankanın sadece o ül-keyle değil ama ülkenin içinde bulun-duğu coğrafi bölgeyle olan ilişkilerinde ürkek davranmasına yol açar ve ben-zer ekonomik ve siyasi durumda olan ülkelerin daha yakından incelenmesi so-nucunu doğurur.

Sonuç olarak A.B.D., Alman, Japon ve Arap bankaları dahil dünyanın belli başlı bankaları arasında yakın gelecekte yakın geçmiştekinden daha az reka-bet olacaktır. Buna ilâveten enflasyon, borcun yenilenmesi ve yurt içi kredi talebinin artışı sonucu üsteler yakında düşecek ve sonra tekrar artmaya başla-yacaktır. Bunun olup olmayacağı değil, ne zaman olacağı önemlidir.

Bu arada üstelerin düşme dönemin-den kimler yararlanmaktadır - borçlular, borç verenler veya banka mevduat sa-hipleri mi? 1973-74 deki üstelerin son olarak düşüşü sırasında altı aylık LIBOR (London Interbank Offered Rate) en yüksek seviyesine, 1974 ün üçüncü çey-reğinde %13 ½ a kadar yükselmesine kar-şılık 1974 ün ilk çeyreğinde 10-12 yıllık

3 1
8 2

krediler için üsteler minimum % — — e kadar düşmüştü. Libor'un yüksekliğinin petrol bunalımı ile Herstatt başarısızlığı-na bağlı olduğu kabul edilebilir, ancak buna karşılık altı aylık Libor 1976 nın dördüncü çeyreğinde üsteler en yüksek noktada iken minimum % 5 ½ a vardı. O zamandan bugüne kadar altı aylık Li-bor şimdiki seviyesi olan % 9 a kadar çıkarken şimdi üsteler o kadar düşmüs-

1 5
2 8

tür ki 10 yıl için borçlananlar % — — arasında bir fiyat bekleyebilirler. Üste-

lerle Libor arasındaki bu ters ilişki, yani biri yükselirken diğersinin düşmesi ve tersi, ilk bakışta mantığa aykırı gibi görünür ama tatmin edici bir şekilde de açıklanabilir. Çoğalan ödünç verne hacmi piyasada daha fazla bankanın bulunması ve bu fazla borçların karşılanması için daha çok rekabetin olması demektir. Bunun sonucu mevduat faizleri artarak altı aylık Libor oranında kendini gösterir. Bugünkü şartlarda borçluların üstelerin azalması sonucu daha iyi durumda oldukları söylenemez. Tersine Libor'daki artış üstedeki düşüşten çok olduğu için daha kötü bir durumdadırlar. Bankaların durumu da daha iyi değildir. Sermaye fazlası olan şahıs şirket ve devletler -mevduat sahipleri- ise gerçekten istifadesi olanlardır. Buna göre sermaye zengini ve fakiri olan ülkeler arasında aracı olan bankalar ile bu arada fonlarını borç olarak veren ülkeler karşısında borçlanan ülkeler zor durumda kalmaktadırlar:

Sonuç olarak Euro-kredi piyasaları dünkü borçluların bugünkü borç veren olabildiği, ve tersi, dünyanın en büyük bankalarının birçok işlemlerde birbirleriyle saldırgan bir rekabete giriştiği, bu arada dünyanın başka bir yerinde en iyi dost olarak işbirliğinde bulunduğu ve yasal, politik ve ekonomik belirsizlik sonuçlarının hemen görülebildiği hızlı değişen ve hareketli piyasalardır.

Meksika-temsilcisi Alfredo Phillips konuşmasında Euro-kredi piyasası konusunda bilgi verirken gelişmekte olan ülkelere değinmiş ve Meksika'vı örnek olarak almıştır. Phillips özetle şöyle konuşmuştur:

Euromoney Nisan sayısının Meksika ilâvesinden sonra Meksika hakkında söyleyebileceğim pek bir şey kalmamıştır.

Benim konum «Gelişmekte olan ülkeler için piyasaların seçimi»dir Kon-

feransın geniş konusunu incelerken iki başlığa ayırabiliriz. Birincisi borçluların piyasayı görüş ve ona yaklaşış şeklidir. İkincisi, borç verenlerin piyasayı nasıl gördükleri ve borçlu devletlere karşı tutumlarıdır. Her iki konu da önemli olmakla beraber benim konum birincisidir. Sınırı aşılıp diğer konulara değinmemek ise çok zordur ve piyasa inceleyenler böyle olacağından eminim. Son doğru gelişmekte olan borçlu ülkelerin ekonomilerini ayarlama çabalarını kendi örneğim üzerinde durarak açıklayacağım.

Borçlunun piyasaya yaklaşımı geçmiş, şimdiki ve gelecekteki finansal ihtiyaçlarını yansıtır. 1978 için gelişmekte olan ülkelerin cari işlemler hesabı açıklarını kapatmak için tahminen 30 milyar dolara ihtiyaçları olacaktır. Bu rakam son yıllarından pek farklı değildir ve hattâ iki sene önce varılan 36 milyar dolara göre bir düzelme göstermektedir. Bununla beraber, bu rakamlarla ve son senelerin tecrübeleri ile gelişmekte olan ülkeler grubu ihtiyaçlarını karşılamak için uluslararası sermaye piyasalarına giriste piyasa likiditesinin yüksek olması, A.B.D.deki ödemeler dengesi açığı, borcun hemen karşılanması ve bu kredilerin finansmanının kârlılığı sonucu zorluklarla karşılaşmayacaklarıdır.

Uluslararası bankalar kârlarının büyük bir kısmını dışardaki faaliyetlerinden elde etmişlerdir. Bununla beraber, ulusal vasal organların yurt içi bankaların dış faaliyetleri ile mevcut ve gelecekteki pazar şartlarına iliskil uygulanması düşünülen tedbirleri sonucu gelecekteki yapının değişme ihtimali vardır. Bu unsurlara dayanarak, Avrupa, Japonya, Kanada, Orta Doğu ve Avrupa'nara piyasalarına gelişmekte olan ülkeler daha kolay girebileceklerdir.

Uluslararası piyasalara gelişmekte olan ülkelerin girişi önemli bir konu-

dur. Ancak giriş şartları da aynı ölçüde geçerlidir. Bu şartlar genellikle elverişsiz olmuştur, ve gelecekte mümkün olursa gelişmekte olan ülkeler için dış borçlanmalar daha çekici ve yeterli şartlarla olmalıdır. Bu da vadelerin uzatılması ve finansal maliyetlerin düşürülmesi ile mümkün olur. Böylece gelişmekte olan ülkeler dünya ekonomisinde daha uygun bir rol alacaklar ve daha başarılı bir yolla yurt içi tasarruflarına dış finansmanı ekleyeceklerdir.

Örnek olarak Meksika'yı alırsak, 1978 de kamu sektörü için 3 milyar dolar borç plânlanmaktadır. Kalkınma programları ve projelerini finanse edecek kadar uzun vadeler elde etmek esas amaç olacaktır. Vade, piyasada geçerli şartlar ve ülkenin kredi değerliliği göz önünde tutularak faiz masrafları üzerinde bir karara varılacaktır. Bununla beraber, geçmişte şartların program ve proje ihtiyaçlarına uygun olmaması Meksika özel sektöründe bazı zorluklara yol açmıştır.

Asıl ihtiyaç duyulan gelişmekte olan ülkelerin kamu ve özel sektörlerinin uzun vadeli ticari vollarla finanse edebilmeleridir. Ticari yollar uluslararası yöntemler ile sağlanan devlet yardımlarından ayrı olarak ele alınmalıdır. Böyle bir yöntem gelişmekte olan ülkeler için sermaye ve yatırım ithalatının finansmanına yönelerek bu mallara sanayileşmiş alacaklı ülkelerin talebini arttıracaktır.

Gelişmekte olan itibarlı ülkeler geçmiş yıllarda cari işlemler hesabı açıklarını kapatmak için dış kaynaklar sağlamışlardır. Maden esva ve mamul maddelerin üretim ve ihrac plânları sağlam bir ekonomik yönetim yeteneği ile birlikte sermaye piyasalarına güven duymaya devam edeceğimizi gösterir. Diğer vadeler ve üsteler çekiciliğini korusa ortaklaşa Euro-kredi piyasası önemli bir finansman kaynağı olmağa devam

edecektir. Piyasaların seçimi tabii yalnız piyasa şartlarına değil, aynı zamanda ülkelerin hedeflerine ve kurumsal gelişmelerine bağlıdır. Sadece uluslararası piyasalara değil kurumsal yatırımcılarla yurt içi piyasalara da yeterince başvurulmalıdır. Bazı ülkelerde ödemeler dengesinin kuvvetlenmesi sonucu yeni piyasaların ortaya çıkması ve düzenleyici politikadaki değişiklikler de bu seçimi etkileyecektir.

Mevcudiyetini engelleyecek hiç bir Federal yasal hüküm olmamasına rağmen uzun vadeli kamu kesimi ihraçları için Almanya'daki kurumsal piyasa yabancı yatırımcılara kapalıdır. Ülke yöneticilerinin bunu sağlayacak basit yöntemleri vardır.

Özellikle sermaye piyasalarına girişlerle ilgilenen kalkınma komitesinin bir grubuna yeni bir IMF rapor sunulmuştur. Rapora göre bazı ülkeler gelişmekte olan ülkelerin yurt içi sermaye piyasalarına giriş engellerini azaltmak için yeterli derecede hareket etmemektedir. Örneğin Fransız piyasası bazı Kuzey Afrika ülkeleri ve bölgedeki diğer ülkelerin girişlerinin kolaylaştırılması şartıyla önemli bir kaynak olurdu. Lüksemburg, Belçika ve diğerleri de önemli katkılarda bulunabilirlerdi.

IMF'nin bu konudaki tutumunda büyük bir değişiklik olmuştur. Daha önceleri üye ülkelerle görüşmelerde dengesizliklerin düzeltilmesi yolları ve yöntemleri üzerinde duruluyordu, ancak bu dengesizlikler genellikle «açık» olarak tanımlanıyordu. Çok yakın geçmişte ve muhtemelen bazı gelişmekte olan ülkelerin baskıları sonucu bir değişiklik yapılmıştır ve bu görüşmeler denge fazlası olan ülkelerin piyasalarını açarak uluslararası avarlama sürecine yardım etmeleri ihtiyacını vurgulamıştır. Bu hareketin özellikle yurt içi fonları için piyasaları genişleteceğine inanıyorum.

Gelişmekte olan ülkeler özellikle

A.B.D. de sigorta şirketleri, emekli fonları ve diğer kurumsal yatırımcılara başvurulabilen Kanada gibi başarılı olmak ve bu piyasaya girmek amacını gütmektedir. Bu çeşit kurumsal yatırımcıların ellerinde tuttıkları kaynaklar halen Avrupa para piyasası kadar önemlidir.

Değinilmesi gereken diğer bir fon kaynağı da Yankee (Amerikan) tahvil piyasasıdır. Bu piyasaya giriş oldukça zordur. Borç alanlar herkesin yapamayacağı istekleri yerine getirmek zorundadır. Faaliyetlerin büyüklüğü ortaklaşa Euro-tahvil piyasası ile karşılaştırılacak ölçüde olmamasına rağmen başarılı olmak kolay değildir. Bu piyasada Meksika'nın tecrübesi faydalı ve verimli olmuştur.

Japonya piyasası da yakın zamanlarda gelişmekte olan ülkelerin faydalanabileceği bir piyasa olmuştur. Bu piyasanın uluslararası yapılması gelişmekte olan devletler için özel plasmanlarda olduğu kadar yen'le belirtilen tahvillerde de önemli seçenekler sağlar. Şimdiye kadar az sayıda gelişmekte olan ülke Japon kamu piyasasına başvurabilmiştir. Buna karşılık, kısa süre sonra üstünlük kazanabilecek özel ihraçlar bir seçim hakkı verir. Japon finansal piyasalarının serbestleştirilmesi henüz başlangıç halinde bulunan Euro-yen piyasasının büyümesine de yol açabilir. Bunun için Japon yetkililerinin yen'in bütün sorumlulukları ile beraber uluslararası bir para olarak kullanılmasını kabul etmeleri gerekir.

Kuzey Amerika kıtasında A.B.D. en önemli yurt içi piyasadır. Bununla beraber Kanada da genellikle yurt içi borçlulara yöneltilmiş bir piyasa olarak kabul edilirdi. Bu piyasanın özelliklerinin ve potansiyelinin etraflıca incelenmesi gelişmekte olan ülkelere fonların aktarılmasını sağlayacağını gösterecektir. Bu piyasanın bir bölümü, Euro-Kanada doları piyasası, gelişmekte olan ülkeler için daha esnek şartlar sağlanırsa cazip

imkânlar ve fırsatlar verecektir. Euro-Kanada doları piyasası olarak adlandırılması Kanada dolarıyla işlem görüldüğü için değil, Kanada'da kurulmuş ve Kanada bankalarının yürütülen bir piyasa olduğu içindir.

Kanada'ya paralel olarak petrol ihraç eden ülkeler mevcut en iyi fon kaynaklarındandır. Orta Doğu sermaye piyasalarına girişin daha esnek olması hem borç verenlerin hem borç alanların ilgisini çekmek için şarttır. Diğer kaynaklardan elde edilen fonlarla karşılaştırılınca Orta Doğu'dan elde edilen fonların hacmi küçük kalır.

Avrupa para piyasası ise zamanımıza en önemli kaynaktır. Şöyle tanımlanmıştır:

«Dünya ekonomisinde bir bütünleşme ve uluslararası finansal topluluğu meydana getiren ülkelerin bağımlılık şekli olarak modern para tarihinde en önemli olaydır.»

Bu piyasa içinde ortaklaşa verilen krediler hem elde edilebilecek miktar ve hem de görülebilecek şartların esnekliği yönlerinden özellikle gelişmekte olan ülkeler için ilgi çekicidir. Bu kredi işlemleri gelişmekte olan ülkeler için en önemli finans kaynaklarını temsil etmiştir ve gelecekte de edeceği şüphesizdir. Bir örnek olarak Meksika alınırsa, yeni borçların % 35 kadarı ortaklaşa verilen Euro-kredi borçlarıdır. Bunun içinde Londra'nın payı % 20, deniz aşırı işlemlerin payı ise % 15 dir. Bu işlemlerin gelecekte büyüyerek önemini koruyacağı sanılmaktadır.

Bir kaç yıl önce gelişmekte olan ülkeler borçlu olarak bankaların aklına pek gelmiyordu ve ilgilenen bankaların memurları da uykusuz geceler geçiriyordu. Durum şimdi değişmiştir. Gelişmekte olan ülkeler geniş ölçüde gelişmeler kaydetmiş ve ayarlamalar yap-

mıslardır. 1975 de Meksika çok zor bir finansal durumla karşılaştı, ancak 1976 da başa geçen hükümet enflasyonla savaşarak, ödemeler dengesi ile ekonomik büyüme ve istihdamı sağlayarak geniş kapsamlı ve sağlam bir programa girişti. Bu program IMF tarafından desteklendi.

Program ve onun başarılarına dayalı üç yıllık programın bu ikinci yılıdır. 1978 ile beklenen gelişmeler şöyledir:

Bu yıl için enflasyon oranı geçen yılın % 20 oranına karşı % 15 'adardır. Meksika'nın ekonomik büyümesi 1976 de son üç yıllık % 2.6 oranına karşı % 5 den yüksek bir orandadır. Bu arada yıllık % 3 nüfus artışı da göz önüne alınmalıdır.

Ekonomik büyümenin devam etmesi tabii ödemeler dengesine de tesir edecektir ve 1977 deki 1.7 milyar dolar ve 1976 daki 3 milyar dolarlık açık 2.5 milyar dolari bulacaktır. Bu nedenle piyasaya girip kamu sektörü için 3 milyar dolar kadar borçlanmak gerekmektedir. Bu finansal ve ekonomik ayarlama programının sosyal maliyetleri olmakla beraber başarılı olmuştur. Şimdi finansal sorunların çoğu çözümlenmiş olarak daha sağlam bir ekonomik yönetim ve en önemlisi petrol ile daha parlak bir geleceğe güvenle bakıyoruz. Bununla beraber gelecek gelişmeleri petrole dayanırmak niyetinde değiliz. Alışılmış petrol ihracatçısı ülkelerle Meksika arasında önemli bir fark vardır. Petrol ortaya çıktığı zaman ülke ekonomisi düzenli ve yerleşmiş bir ekonomiye sahipti. Bunun için mevcut kaynaklarla yapılması gereken bu özellikleri geliştirmek ve ekonominin başka yöne gitmesine engel olmaktadır. Meksika ekonomisinin şimdikinden çok dışarıya açılması da sağlanacaktır.

Güney Kore Cumhuriyeti : Bu ülke bütün zorluklara karşı büyümesine de-

vam etmiş ve bir mucize gerçekleştirmiştir. Konuşmacı In-Yong Chung Kore'nin her sene iki milyar dolara ihtiyacı olduğunu ve bunun için para piyasalarına başvurulacağını belirtmiştir. Ayrıca Kore gayri safi milli hâsılasının % 70'ini aşan bir oranda dış ticarete ve dış işlemlere bağlıdır. Deniz aşırı faaliyetleri hızla artmakta ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle rekabet etmektedir. Kore çeşitli piyasalara -Euro-kredi, Euro-tahvil, Asya Dolar, Orta Doğu, New-York, Tokyo ve Singapur piyasalarına girmek istemekte ve borçlanma biçimleri ile para bulma yöntemlerini çeşitlendirmeye çalışmaktadır.

Danimarka : Senelerdir başarıyla bu piyasaya girmiş ve iyi kabul görmüş bir ülke olarak da Danimarka örnek alınmıştır. Bu başarıyı maliye bakanlığındaki ekibiyle beraber sağlayan Niels Srenson ve görüşmelerde rol oynayan Sven Skodsborg Danimarka'nın stratejisi hakkında konuşmuşlardır.

Danimarka Krallığı Euro-kredi piyasalarına 1971 de 160 milyon dolarlık iki krediyle girmiştir. Bu çeşit borçlanmaların toplam yabancı borçlar içindeki payı o yıl % 21'dir. 1974 sonunda bu oran % 27'dir. 1975'de biraz düşmüştür ancak o zamandan beri gelişmeler hızlanmış ve 1978 Nisan sonunda oran % 41'i, veya toplam olarak 2 milyar doları bulmuştur. Dış borçlanmanın amacı en iyi şartlarla ödemeler dengesini finanse etmek ve ülkenin kısa vadeli borçlara, ticari kredilere v.b. bağıllığını azaltmaktır. Krallık dış borçlanmalarda yardımcı olacak ve danışılacak dört bankadan oluşan bir grup tayin eder.

Bankalardan biri iki yıl süre ile sözcü tayin olarak seçilir. Bu bankaların geniş bir uluslararası ilişkiler ağı vardır ve hergün çeşitli uluslararası piyasalarda işlem görürler.

This announcement appears as a matter of record only

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

The Central Bank of the Republic of Turkey

U.S. \$100,000,000 Loan Facility

Guaranteed by

LIBYAN ARAB FOREIGN BANK

Managed by

Arab African International Bank-Cairo · Citicorp International Group

Gulf International Bank B.S.C. · Al UBAF Group

Co-managed by

**Arab International Bank (Cairo) · The Arab and Morgan Grenfell Finance Company Limited
Banco Arabe Español S.A. · Bank America International Group · The Bank of Tokyo, Ltd.
Banque Arabe et Internationale d'Investissement (B.A.I.I.) · Banque Intercontinentale Arabe
European Arab Bank · FRAB Bank International · Kuwait International Investment Co.s.a.k.
Manufacturers Hanover Limited · National Bank of Abu Dhabi · Société Générale de Banque S.A.**

Provided by

**Gulf International Bank B.S.C. · Citibank, N.A. · Arab African International Bank-Cairo
Banco Arabe Español S.A. · Bank of America NT & SA · The Bank of Tokyo, Ltd.
European Arab Bank · Manufacturers Hanover Trust Company · UBAF Bank Limited
Arab International Bank (Cairo) · Banque Arabe et Internationale d'Investissement (B.A.I.I.)
Banque Intercontinentale Arabe · FRAB Bank International
Kuwait International Investment Co.s.a.k. · National Bank of Abu Dhabi
Société Générale de Banque S.A. · Chase Manhattan Bank N.A.
Arab Bank Limited · O.B.U. Bahrain · Morgan Grenfell & Co. Limited · UBAF Arab American Bank
Arab Latin American Bank - ARLABANK · Arab Turkish Bank
Banca Nazionale del Lavoro · London Branch · Banque Bruxelles Lambert S.A.
Banque Commerciale pour l'Europe du Nord (EUROBANK) · Crédit Commercial de France
Crédit Commercial de France (Moyen Orient) S.A.L. · UBAN · Arab Japanese Finance Limited
Union de Banques Arabes et Françaises - U.B.A.F. · Unione di Banche Arabe ed Europee (Italia) S.p.A.**

Agent

Union de Banques Arabes et Françaises - U.B.A.F.

T. C. Merkez Bankası nasıl borçlandı ?

Dr. Halük ÜNAL

Eylül ayında basında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın Libya'dan 100.000.000 dolar kredi, «taze para» sağladığı haberleri yer aldı. Gazetelerde televizyonda eski Başkan Doç. Dr. Tayyar Sadıklar'ın kredi sözleşmesini imzalamasını gördük, izledik. Ancak kredinin koşulları ve sağlanma biçimine ilişkin teknik ayrıntılar, her zaman olduğu gibi, kamuoyunun bilgisine sunulmadı. Kredi Libya'dan mı alınmıştır? Faizi, ödeme süresi, komisyonlar nelerdi? Bu hususlarda ne basınıımız bir merak gösterdi ne de yetkililer bilgi verme gereğini duydu. Aşağıda bu kredinin teknik ayrıntıları ile ilgili bilgiler verilmiştir (1)

Kredi doğrudan Libya'dan alınmamıştır. «Libyan Arab Foreign Bank» in garanti vermesiyle bir bankalar grubu bu krediyi Türkiye'ye açmıştır. Bankaların isimleri soldaki sayfada verilmiş «kredi ilânında görülebilir (2).

Ancak, şunu belirtmek gerekir: 100.000.000 dolarlık borcun Türkiye tarafından vadesinde ödeneceğini garanti eden bankanın bir Libya bankası olması kredinin Libya tarafından verildiği haberinin çıkmasına neden olmuştur.

Kredi ilânından da görüleceği üzere Türkiye'de kısa bir süre önce faaliyete geçen «Arap Türk Bankası» da bu krediye katılmıştır. Arap Türk Bankası (ATB) yetkililerinden aldığımız bilgiye göre ATB Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na açılan krediye 1 milyon dolar ile katılmıştır. Diğer bir deyişle ATB, TCMB'na 1 milyon dolar kredi açmıştır. Diğer bankaların ve bu arada Libyan Arab Foreign Bank'ın krediyi ne tutarlarda katıldığına ilişkin bilgi elde edilememiştir.

Kredi 5 yıl vadeli alınmıştır ve bunun ilk iki yılı ödemesizdir. Kredinin faiz maliyeti ise şöyledir: Kredi Libor (London Interbank Offered Rate-Londra bankalararası faiz haddi) üzerinden alınmıştır (3). Libor'a ek olarak genellikle bir üste (spread) krediyi verene ödenir (4). TCMB'nın ödeyeceği üste son derece düşüktür. Şöyle ki; ilk iki yıl için % 0.75, geri kalan üç yıl içinse % 0.875 üzerinden bir üste ödenecektir. Diğer bir deyişle kredinin üste yükü ortalama

- (1) Kredinin faiz yükü ile ilgili bilgiler Arap Türk Bankası yetkililerinden elde edilmiştir.
- (2) Bu tür ilânlara yabancı literatürde «tombstone» (mezar taşı) denilmektedir. Bu tür bir sıfatın verilmesinin nedeni Eurokredi, Eurotahvil veya yabancı tahvil borçlanmaların ilânlarının bu borçlanma işlemleri tamamlandıktan sonra yapılmasıdır. Yani bu ilânlar krediyi veya tahvil satışına davet niteliği taşımazlar. Nitekim ilânın en üstünde görülen «This announcement appears as a matter of record only» yazısı ilânın sadece bir duyuru niteliğini taşıdığını ifade etmektedir.
- (3) T.C.M.B. her altı ayda değişen Libor üzerinden anlaşmaya varmıştır. Bu bakımdan «Libor» faiz haddi ekonomik koşullara bağlı olduğundan alınan kredinin faiz yükünü saptamak, geleceğe dönük tahminler yapılması dışındaki, olanaksızdır. Ne var ki, Libor hakkında bir fikir vermeye üzere bu faiz haddinin 11 Ekim 1978'de 6 aylık için % 10-11/16 olduğunu belirtmekle yetinebiliriz.
- (4) Europiyasalardan sağlanan kredilerde asıl önemli olan bu «faiz haddidir.»

% 0.825'dir (5). Krediyile ilgili diğere unsur da taahhüt komisyonudur (commitment fee). Taahhüt komisyonu kredinin kullanılmayan kısmı için ödenir. Yani, TCMB 100 milyon dolar kredinin 25 milyonunu 1978 yılı içinde kullanırsa gerl kalan 75 milyona bir taahhüt komisyonu ödeyecektir. 25 milyon içine kararlaşdırılan üsteyi ödeyecektir, 100 milyon dolarlık kredinin taahhüt komisyonu Libor üstü % 0.5'dir. Bu tutar da yine son derece **düşüktür**. Geriye katılım komisyonu (participation fee) ile yönetim komisyonu (management fee) kalmaktadır. Katılım komisyonu geleneksel olarak düşük bir üsteyi dengelemek için bankalara bir kez ödenen komisyonudur. TCMB düşük bir üsteyle krediyi almasına karşın krediyeye katılan bankalara hiç bir katılım komisyonu ödememiştir. Yönetim komisyonu da sadece Libyan Arab Foreign Bank'a ödenmiş olup tutarı ile ilgili kesin bilgi elde edilememiştir. Ancak, bu komisyonun da çok düşük olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. (% 0.5 dolayında).

Bu durumda kredinin faiz yükü (11 Ekim 1978 tarihi itibariyle ve tümünün hemen kullanıldığı varsayımıyla) % 12.0125'dir (10.6875+0.825+0.5).

Bu denli düşük faiz yükünde en önemli etken, yukarıda da belirttiğimiz gibi, son derece düşük bir üstenin verilmesidir (6)

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Libya Türk Ekonomisi'nin içinde bulunduğu zor günlerde bu denli uygun koşullarla taze para bulmasında «dostane» bir davranış göstermiştir. Ancak gönül isterdi ki, 100 milyon dolar krediyi Türkiye Cumhuriyeti'nin Merkez Bankası kendi garantisini vererek, kamu ya da özel, bir Türk işletmesinin alabilmesini sağlasın. Ne var ki, içinde bulunduğumuz bu zor günlerde TCMB Europiyasalardan kendi itibarıyla, değil böyle uygun koşullarla kredi bulması bile oldukça güçtür. Ayrıca üzüntü veren diğere bir nokta Türkiye Cumhuriyeti'nin Merkez Bankası'nın Europiyasalara ilk adımını bir başka ülkenin bankasının garantisi altında atmış olmasıdır.

(5) Ortalama yıl ağırlıkları esas alınarak hesaplanmıştır.

(6) Nitekim, 1978 yılında, ekonomik gücü Türkiye'den yüksek olan şu ülkeler belirtilen üstelerle (ortalama) Europiyasalardan borçlanmışlardır: Kanada (0.750), Danimarka (0.853), Fransa (0.747), Japonya (1.288), İngiltere (0.903), ABD (0.758), Sovyetler Birliği (0.750). Kaynak, Euromoney October 1978

Ayın Ekonomik Olayları

Doç. Dr. Yıldırım KILKIŞ

1978 Ekim ayının ekonomik olaylar bakımından pek hareketli geçtiği söylenemez. Bununla beraber, geçen dönemlerde ele alınan, IV. Beş Yıllık Kalkınma Plânı hazırlıkları ile, yeni vergi tasarıları üzerindeki çalışmalar Ekim ayının en önemli ekonomik olayları olarak belirtilebilir.

Ekonomik faaliyetleri ilgilendiren yönü ile diğer bir olay da 29.9.1978 tarihli Resmî Gazete ile yürürlüğe giren ve kısa adı «Yetki Kanunu» olan «Kamu Yönetiminde ve Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik Sağlamak ve Savurganlığı Önlemek Amacıyla Alınacak Ekonomik ve Malî Önlemler Hakkında Yetki Kanunu»dur.

1978 Ekim ayında ele alınan fakat halen kanunlaşarak uygulama safhasına girmemiş bulunan «Madenlerin Devlet eliyle İşletilmesini Öngören Yasa Tasarısı»ndan da kısaca bahsetmek yararlı olacaktır.

Aşağıda bu hususlardaki durum ve gelişmeler kısaca açıklanacaktır.

IV. Beş Yıllık Kalkınma Plânı Hazırlıkları

1979-1983 yıllarını kapsayacak olan IV. Beş Yıllık Kalkınma Plânı ile ilgili hazırlıklar devam etmektedir. Bu Plân ile ilgili olarak Dergimizin 1978 Ekim sayısında da değindiğimiz hususlar, bir çok çevreler tarafından doğrulanarak eleştirilmesini sürdürmektedir.

Bu eleştirilerden biri, Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nden gelmiş ve Plânın tarımsal gelişmeye gerekli önemi vermediği tenkit edilmiştir. Diğer taraftan, Devlet Plânlama Teşkilâtı ile çeşitli ekonomik sektör temsilcilerinin yaptıkları toplantılarda, Plân Taslağının Türkiye'nin bugünkü sosyal ve ekonomik sorunlarının gözönüne alınmadan hazırlandığı, ülke imkânlarını aşan yatırımların öngörüldüğü ve gerçekleşmesi mümkün görülmemeyen hedefler dolayısıyla enflasyon ve dış borçların daha büyük boyutlara ulaşacağı açıklanmıştır.

Ülkemizin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik sorunlar ortasında kalkınma çabalarının esas olarak istikrar sağlama amaçları etrafında toplanmasının daha isabetli olacağını söyleyebiliriz.

Yeni Vergi Tasarıları ile İlgili Çalışmalar

CHP Hükümetinin iktidara geçmesi üzerine ele alınmış fakat Parlamento çalışmalarının aksamaması nedeniyle bir sonuca bağlanmamış olan yeni vergi tasarıları ile ilgili çalışmalar, Ekim ayında yeniden ele alınmıştır. Bu tasarılar üzerinde TBMM Bütçe Plân Komisyonu tarafından yapılan hazırlıklar sonucu tasarılarında bazı önemli değişikliklerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bütçe Plân Komisyonu tarafından Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilen tasarinin son şekli üzerinde gerekli görüşlerin hazırlanması amacıyla özel sektör kuruluşları tarafından yeni bir çalışma hamlesine girilmiştir.

Vergi tasarılarının, bilinen şekli ile, sermaye piyasasının gelişmesini engelleyici olduğu ve tasarruf sahiplerinin paralarını sınai teşebbüsler yerine daha başka alanlara kaydırmaları dolayısıyla yatırım ve üretim aksamalarına neden olacağı eleştiri konusu olmaktadır. Diğer taraftan, öngörülen yeni vergilerin ve nispet yükseltmelerinin kamu kurumları ve kooperatifler için istisnai hükümler taşıması, hükümetin devletçiliğe doğru olan kaymasının açık belirtisi olarak kabul edilebilir.

Madenlerin Devlet Eliyle İşletilmesi Yasa Tasarısı

Cumhuriyet Senatosu'nda 4 Ekim 1978 tarihinde kabul edildiği üzere, Madenlerin Devlet Eliyle İşletilmesini Öngören Yasa Tasarısı TBMM'ne intikal etmiş ve kabul edilerek Cumhurbaşkanlığının tasdikine sunulmuş bulunmaktadır.

Bu tasarı ile Başbakan Ecevit'in, 9 Haziran 1978 tarihinde İstanbul'da yaptığı konuşma ile açıkladığı madenleri ve enerjinin devletleştirilmesi hakkındaki hükümet kararının birinci kademesinin gerçekleşeceği anlaşılmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının yaptığı açıklamalara göre, Linyit, Bor ve Demir madenlerinin Devletçe işletilmesine öncelik tanınacaktır.

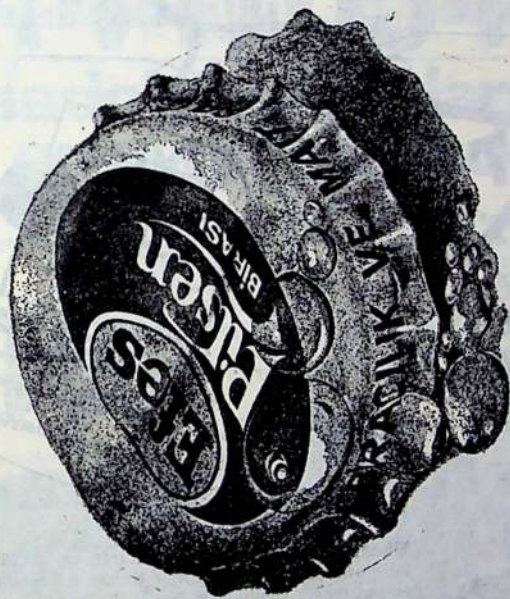
Yetki Kanunu

Yukarıda da belirtildiği gibi, kısa adı Yetki Kanunu olan bu kanun ile Bakanlar Kuruluna kanun gücünde kararname çıkarma yetkisi verilmektedir. Bu kanunun amacı birinci maddesinde, Kalkınma Planı ile Yıllık Programın uygulanmasında ortaya çıkan darboğazları gidermek, ekonominin iç ve dış dengesini gözetmek, dış kaynaklara bağımlılığı azaltmak, yatırımları hızlandırmak ve kamu yönetiminde etkinliği ve verimliliği sağlamak ve savurganlığı önlemek olarak belirlenmektedir.

Yetki Kanunu, içerdiği maddeler itibarıyla daha ziyade kamu kuruluşlarını ilgilendirmektedir. Bununla beraber, Kanunun ikinci maddesinin (e) fıkrasında, genel ekonomik koşullara göre toplam üretim ve tüketimin dengelenmesi amacıyla fiyatlarda istikrarı sağlayacak yönde önlemler alınması, yalnız kamu kuruluşlarını değil özel kuruluşları da ilgilendiren önlemlerin de kanun gücünde kararnamelerle mümkün olabileceğini göstermektedir.

Yetki Kanununun hükümetin amaçlarına göre uygulanma şekli ile ekonomik hayatı etkileyecek ne gibi yenilikler getireceğini zaman gösterecektir. Ancak bu yetkilerin karma ekonomi ilkesini ve ekonomik gelişmeyi kısıtlayıcı yönde polisiye tedbirlere yol açmaması temenni edilir. Nitekim, Hükümetlerin 1971'den beri hazırlanıp yeni yeni değişikliklerle ortaya getirdiği bir kanun tasarısının, bu bakımdan ilginç bir manzara arzettiğine işaret etmek gerekmektedir. Bu kanun tasarısı, Ticaret Bakanlığınca hazırlanarak Ekim ayında Parlamento'ya sunulmuş bulunan «İç ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi Kanun Tasarısıdır». İç ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi Kanun Tasarısı, mevcut durumu ile, Ticaret Bakanlığına yorumu göre geniş yetkiler veren ve dolayısıyla ticareti teşvik değil engelleyici hükümler getirmeye müsait bir tasarı mahiyetindedir. Bu tasarı, İstanbul Hukuk Fakültesi tarafından 4-6 Ekim 1978 günlerinde düzenlenen bilimsel bir seminerde incelenmiş ve eleştiri konusu yapılan yönleri seminere katılan Ticaret Bakanlığı temsilcileri ile görüşülerek adı geçen Bakanlığa iletilmiştir.

1978 Ekim ayının ekonomik olayları, yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi, daha ziyade bir hazırlık ve tasarılar dönemi olarak nitelendirilebilir. Bu hazırlıkların ve tasarıların önümüzdeki aylarda ne gibi yeni uygulamalara yol açacağı merakla beklenmektedir.

**"BİRÄ"
BU KAPAĞIN ALTINDADIR.**

tüm bakır kablo ve emaye tel çeşitlerinde **çifte güvence**

Ulusal kaynaklarımızı değerlendiren en güçlü kuruluşlardan biri olan Ergür Kablo; modern tesislerinde en son teknik yeniliklerle ürettiği bakır kablo ve emaye bobin teli çeşitlerini T.S.E. belgesiyle, kalitesinin üstünlüğünü Ergür Kablo markasıyla pekiştirerek sunar çifte güvence ile tüketiciye...

Bu çifte güvence, gelişen ekonomimizin ve tüm ihtiyaç sahiplerinin de en büyük güvencesidir.

ERGÜR KABLO
uzman kuruluş

MERKEZ :
Okçumusa Cad. Tezgül İş Hanı No. 2
Kat 1-2 Karaköy - İstanbul
Tel: 43 65 66 - 43 65 67 Telex: 23464 EKS-TR

FABRİKA :
Sanayi Sitesi 665 Sok. No. 2-12 Denizli
Tel: 30 24 - 25 26

dededen toruna şampiyon traktör International

444 ve 654 S

Anadolu toprakları için en uygun 2 model

Anadolu toprağı gibi güçlü, Anadolu çiftçisi gibi çalışandır INTERNATIONAL Traktörleri. Dünyaca bilinen erişilmez teknik özelliklerini verir çiftçimizin hizmetine,

kolaylaştırır işini, arttırır bereketini, çoğaltır gelirini...

Edirne'den Ardahan'a yayılan geniş servis örgütü ile tüm çiftçimizin göz bebeğidir.

**BOL YEDEK PARÇA
YURT ÇAPINDA SERVİS...**

TÜRKİYE GENEL SATICISI:
**MOTORLU ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

4. LEVENT İSTANBUL
Tel: 64 49 90 - 64 49 91 - 64 00 69
Telex: 22539 Mat tr.

mat

TEKNİK ÖZELLİKLER:

Model 654 S

- 1H 4 Silindirli, 4 zamanlı Dizel Motor
- Azami güç 66 HP
- Motor devri 2180 d/dak
- 70 lt. kapasiteli yakıt deposu ve teçhizat

Model 444

- 1H 4 Silindirli, 4 zamanlı Dizel Motor
- Azami güç 45 HP.
- Motor devri 2100 d/dak.
- 45 lt. kapasiteli yakıt deposu ve teçhizat

YENİLEK
T.1978.4.24

yakıttan

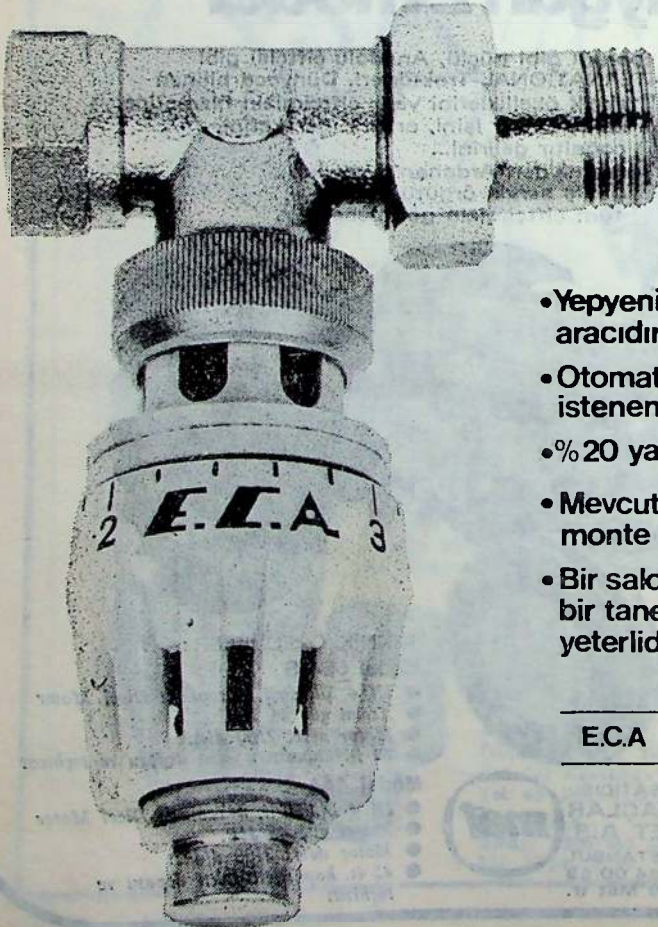
%

20

tasarruf...

E.C.A.

termostatlı radyatör valfi

- Yepyeni bir tasarruf ve *konfor* aracıdır.
- Otomatik olarak ısıyı istenen sıcaklıkta sabit tutar.
- %20 yakıt tasarrufu sağlar.
- Mevcut tesisata da kolayca monte edilir.
- Bir salona veya odaya bir tane de, duruma göre, yeterlidir.

E.C.A bayiinizden isteyiniz.

Genel Dağıtım
ELMOR
Tesisat Malzemesi Ticaret A.Ş.
Karaköy-İstanbul

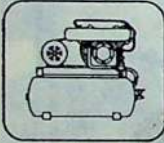
detan güveni...

Novosit'li Detan,
yaşadığınız her yerde,
huzurunuzu bozan
bütün haşerelere karşı
güvenle kullanacağınız
tek insektisittir.

detan
novosit'li
AEROSOL INSEKTİSİT

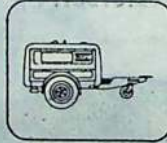

TÜRK MALI

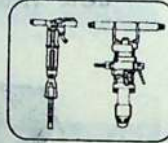
Atölye tipi Sabit Hava Kompresörleri

Hava soğutmalı elektrik motorlu
7 kg/cm² normal çalışma basıncı
KE 4 825 litre/dakika piston öpç
İsmarlı 4.5 beygir gücü
KE6,1040 litre/dakika piston
öpmesiz 10 beygir gücü
Hava soğutmalı elektrik motorlu
14 kg/cm² normal çalışma basıncı
K14.55 litre/dakika/pistondep-
tasızmalı 5.5 beygir gücü

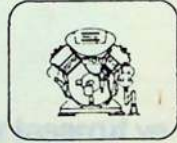
Seyyar Hava Kompresörleri

Hava soğutmalı Dewit Diesel mo-
torlu 7 kg/cm² normal çalışma
basıncı
UT 85 Dd 2.4 m³/dakika serbest
hava verimli bir adet delici veya
kırıncı tabanca için
VT4 Dd 4.8 m³/dakika serbest
hava verimli iki adet delici veya 3
adet kırıncı tabanca için
VT5 Dd 7.1 m³/dakika serbest
hava verimli üç adet delici veya 4
adet kırıncı tabanca için

Kaya Delici ve Kırıncı Tabancalar

Delici Tabanca
RH371.3L/376 18 6kg ağırlığında
delik içi temizliği hava veya su
üfleme)
Kırıncı Tabanca
TEX 30 27 kg ağırlığında
TEX 40 36 kg ağırlığında

Sarıya Tipi Sabit Hava Kompresörleri

Hava soğutmalı elektrik motorlu
7kg/cm² normal çalışma basıncı
BT2 2.04 m³/dakika serbest
hava verimli 20 beygir gücü
BT4 4.0 m³/dakika serbest hava
verimli 40 beygir gücü
BT5 6.0 m³/dakika serbest hava
verimli 50 beygir gücü
BT8 8.0 m³/dakika serbest hava
verimli 75 beygir gücü
Hava soğutmalı elektrik motorlu
3kg/cm² normal çalışma basıncı
BE 23 3.75 m³/dakika serbest
hava verimli 20 beygir gücü
BE 43 6.9 m³/dakika serbest
hava verimli 40 beygir gücü
Hava soğutmalı elektrik motorlu
14 kg/cm² normal çalışma
basıncı
BT 414 3.5 m³/dakika serbest
hava verimli 49 beygir gücü

Yüzyılı aşan bir tecrübenin oluşturduğu Atlas Copco kalitesi, İstanbul Tuzla fabrikalarında birkaç yıldan beri Türk Malı olarak gerçekleştirilmektedir.

Atlas Copco Tic. ve San. T.A.Ş. Zincirlikuyu-İstanbul Tel: 664700

Atlas Copco

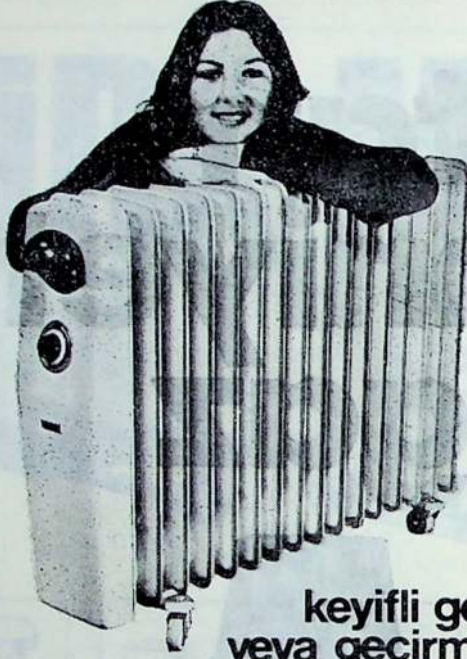
İnşaat ve Organizasyonda Atlas Copco kalitesi.

tam emniyetli gaz

AYGAZ

Milyonların
tercih ettiği
sizin gazınız

**Kış
keyifli geçirmek
veya geçirmemek**

iste mesele bunda

Isınmak
Ama rahat ederek ısınmak
Odun, kömür, gaz, fuel-oil
savaşı vermeden ısınmak
Ve daha nice sorun hepsi kışla ilgili.

İşte
Termoteknik Elektrikli Radyatörleri
bütün bu soruları cevaplayarak
kış sorun olmaktan çıkardı.
Bu kış yapacağınız şey,
Termoteknik Radyatörünüzün
fişini prize takıp
kışın keyfini çıkarmaktır.

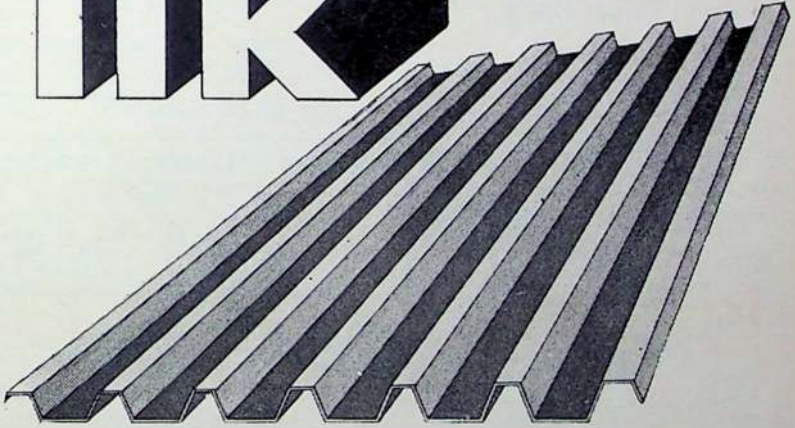
ELEKTRİK KISINTISI MI ?

Termoteknik onuda çözümledi.
Kuşku duymanıza gerek yok.
Radyatörünüzün üstün yapım
özelligi, depoladığı sıcaklığı
elektrik kesintisinden sonra da
vermeye devam edecektir.
Hem de uzun süre.
Bu Termoteknik Elektrikli
Radyatörlerinin nice üstün
özelliklerinden yalnızca biridir.
Daha ayrıntılı bilgi mi ?
Sizi aydınlatmak da görevimiz.
Dileğin broşürümüzü gönderelim.

**TERMO
TEKNİK**
TICARET ve SANAYİ A.Ş.

Toptan ve Perakende Satış:
Necatibey Cad. No. 86/A
Karaköy - İstanbul
Telefon: 44 09 47 - 44 84 68

Yeni. lik

trapezoidal

ALÜMİNYUM
ÇATI
ÇEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az işçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

DETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

Merkez : Büyükdere Cad. No. 48 Kat 5 İSTANBUL Tel. : 66 33 00 (4 Hat)

İzmir İrtibat bürosu : Cumhuriyet bulvarı 1380 Sok. 4 B/8 İZMİR Tel. : 12 60 68

Ankara İrtibat bürosu : Tunus Cad. No. 83/6 Kavaklıdere ANKARA Tel. : 28 15 08

Fabrika : Gebze Dilovası

 NASAS
ALÜMİNYUM SAN. VE TİC. A.Ş.

Kurtkaya Holding A.Ş.

Kendi sahalarında herbiri ayrı ayrı lider olan en güçlü sinai ve pazarlama firmalarını bünyesinde toplamış gerçek anlamda bir sermaye holdingidir.

BAĞLI KURULUŞLAR

ERKA ERKA BALATA VE OTOMOTIV SANAYİİ A.Ş.
1953 yılında kurulan ve bugün 27 000m²lik kapalı alanda 30 dan fazla mühendis nezaretinde 1000'e yakın işçinin çalıştığı Erka işletmelerinde: Fren, debriyaj ve endüstri balataları, balata perçinleri, Erkalit contalık levhaları, mamulleri üretmektedir.

BAŞAK TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Oto yedek parça ve aksesuarlarını başarıyla dağıtan güçlü ve sürekli gelişim içinde olan bir pazarlama kuruluşudur.

BAŞER MADENCİLİK LTD. ŞTİ.

Yurtiçi kaynaklarımızı üretime açan holdingimize dahil bu kuruluş da, ürettiğimiz mamuller ile yurt savunması için ürettiğimiz araç ve gereçlerin en önemli ham maddesi olan amyant istihraç edilmektedir.

KURTKAYA OTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
15 bin çeşit mamulu, 7 satış merkezindeki 200'ü aşan personeli ve Türkiye sahilinde yaygın ve geniş dağıtım teşkilatı şirketimiz, yurdumuzun oto yan sanayiindeki en büyük pazarlama kuruluşudur.

ERKA-OTO

ERKA-OTO RADYATÖRLERİ SANAYİİ A.Ş.

Türkiye'nin ilk Oto radyatör fabrikası olup, Yurdumuz Otomotiv montaj sanayiinin tüm radyatör ihtiyacının %70'ini karşılamakta, yüzlerce çeşit komple Oto radyatör ve petekleri üretmektedir.

İTO İTO KİLİT VE YEDEK PARÇA SANAYİİ A.Ş.
Konut, iş yeri, motel, hastahane, fabrika, çelik eşya ve otolar için 56 çeşit kilit yanında, 40'tan fazla oto yedek parçasını, 20 yıllık tecrübesi ile, Balkanların ve Ortadoğu'nun en modern tesis ve makine parkında üretmektedir.

ERKATEKS

ERKATEKS AMYANT TEKSTİL SANAYİİ A.Ş.

Her tür amyant ipliğini, amyant dokumalarını, salmastra ve fitillerini, suni plastikten iplik, şerit, levha, torba, halat, ağ üreten, yurdumuzun bu konudaki tek kuruluşudur.

PANKURT SANAYİİ A.Ş.
Ekonomik kalkınmamıza önemli katkıları olan bu kuruluşumuz sinai firmaları için başta redüktörler olmak üzere komple sanziman ve diferansiyeller, dişli çarklar ve kamalı miller, elastik ve ricit kaplinler ve varyatörler gibi çeşitli üretim mamulleri ve makine parçaları imâl etmektedir.

ÇELIKYAY SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ

1956 tarihinden bu yana her çeşit taşıt araçlarının çelik makaslarını, çelik dövmeye parçalarını, otomotiv montaj sanayiinde kullanılan çeşitli aksam parçalarını üreten bir kuruluştur.

BAŞKURT KABLO SANAYİİ LTD. ŞTİ.
Oto tesisat, oto montaj, elektrikli ev aletleri radyo ve televizyon sanayiinin ihtiyacı olan kaliteli ve kalaysız elektrik kablolarını ve oto kalorifer motorlarını, şarj armatürlerini, dinamo yastıklarını üretmektedir.

ERKAFLEKS ERKAFLEKS YER DÖŞEMELERİ SANAYİİ LTD. ŞTİ.

Modern üretim teknolojisi ile PVC esaslı yer kerosu ve yapıstırıcı üreten, günden güne güçlenen bir kuruluştur.

ŞAHİN ŞAHİN MOTOR YATAKLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
GLACIER lisansı ile yurdumuzun tek motor yatakları üreticisi olan kuruluşumuz yurt ihtiyacımızın karşılanması yanında milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlamaktadır.

İŞTİRAKLERİMİZ

CIHAN Batarya Sanayi ve Ticaret A.Ş.

SİMİTAS A.Ş.

MIKAFOR Plastik Levha Sanayi ve Ticaret A.Ş.

BALIKESİR ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.

ÇANAKKALE SERAMİK FABRİKALARI A.Ş.

ALTINFORMİKALAR A.Ş.

KALEBODUR Seramik Fabrikası A.Ş.

BOZÜYÜK Orman Ürünleri ve Sanayi A.Ş.

Kurtkaya Holding A.Ş. Sirkeci, Nöbethane Cad. No. 25/2 İstanbul Tel.: 28 25 98